

Владимир Димитријевић
Са страхом Божјим и вером приступите!

Владимир Димитријевић: Са страхом Божјим и вером приступите!

Издавач: ЛИО, Горњи Милановац
телефон 032 711-112, 063 70 68 726
е-meil lio@alfagm.net

за издавача: Слободан Обрадовић

уредник: Михаило Вујичић

рецензија: Срећко Јовановић

штампа: Ленарт, Горњи Милановац

тираж: 500 примерака

ISBN - 978-86-83697-

Владимир Димитријевић

СА СТРАХОМ БОЖЛИМ И ВЕРОМ ПРИСТУПИТЕ!

(Припрема за Свето Птичешће)

Лино, 2008.

Излазак ове књиге помогли су православни хришћани који желе да остану анонимни. Нека им Господ стоструко узврати.

ПРИПРЕМА ЗА СВЕТО ПРИЧЕШЋЕ
ИЛИ
УВИД У СВОЈУ БЕДУ

Достојно се припремити за Свето причешће... Шта то значи? Да ли је то уопште могуће? Ако је могуће, како је могуће? Јер, нико није кадар да одговори на свештенички призив: „Светиње светима“, осим исповедајући да је „Један Свети, један Господ Исус Христос, у славу Бога Оца“... Савест сваког од нас налази се на жеравици. Како? Колико често? Зашто не стално? А зашто стално? Да ли смо спремни? Нисмо? А зашто нисмо? Зашто не живимо тако да стално будемо спремни? А зашто се свештеник може причестити без додатог поста? Узима ли неко нама права народа Божјег?

У молитвама пред Свето Причешће говори се да је Бог „Огањ Који спаљује недостојне“. Једноставно: не можемо Му се ни приближити без достојне припреме. Шта значи бити „достојан“, ако у Литургији јасно исповедамо да је „Један Свети, један Господ Исус Христос у славу Бога Оца?“ Нико није достојан, и никад није достојан, макар горе премештао, да у себе прими Христа кроз Свете Тајне. Па у чему је та достојност, ако је уопште има? Она је управо у свести о сопственој НЕДОСТОЈНОСТИ, о беди и убогости с којом се прилази Христу, о потпуном слому наших снага и врлина, које су, по Светим Оцима, пред Господом као прљава крпа. Смисао хришћанског подвига је у једном једином: да одустанемо од себе и својих подвига, и да почнемо да кукамо над својом мртвом душом, ужаснути што у њој нема Христа. Али, то се никад неће десити ако подвиг не будемо упражњавали до самозаборава, јер је, по Светом Теофану Затворнику, основно начело православног аскетизма: „Умри, али изврши!“ Пост, бдење, метаније, уздржање ума, очију, језика, презир према сопственом мњењу, држање свих људи бољима од себе - и, на крају, као круна свега: „Господе, милостив буди мени грешном!“ Цариниково бијење у прса, свест о томе да ће се око нас сви спасити, а да ћемо само ми отићи у ад (ту свест је имао онај обућар у Александрији, коме је, да би га подучио савршеном смирењу, анђео упутио Светог Макарија): тек тада ће нам

Св. Причешће бити на „радост, здравље и весеље“, и Бог ће нас удостојити стајања с десне стране у дан Суда... А колико смо далеко од тога! Колико САМ далеко од тога!

Аскеза је само то, и то је највише од свега: „Гле, сад бих проговорио Господу, ако и јесам прах и пепео (), како рече наш праотац Авраам. Зар ће Свесмирени Подвижник, Христос, Распети Богочовек, моћи да се усели у душу подивљалу од несмирености и одбијања да се носи крст? „Ово треба чинити, и оно не остављати“, вели Подвигоположник (). Одлазити на литургијска сабрања, јер „један хришћанин је - ниједан хришћанин“, али одлазити умивен покајничким сузама, са свешћу о својој беди и немоћи. Причешћуј се („ово чинити“), али у најдубљем покајању („оно не остављати“). Причешћуј се, али се не уздај у литургијско сабрање само по себи, него у милост Божју која ће и твоју браћу хришћане и тебе самога погледати ако стекнеш оно скрушено и смирено срце из 50. псалма. Јер, отачка је реч: „Бог ће ти скрушити или срце или кости“.

Ми од Бога бежимо. И беже сви: како они који се, уздајући се у своје схватање „евхаристијске еклисиологије“, причешћују на свакој Литургији, верујући да то делује аутоматски позитивно, тако и ми, који постимо по Типику, на води, уздајући се, пречесто, у тај пост и, већ одавно, млакушну исповест пред причешће. Природно би било да се они који се често причешћују све дубље смиривају, и да се они који се строжије спремају за причешће све дубље смиривају: први због приласка Путиру без довољно аскетског приступа, а други због тога што се причешћују са осећањем уздања у некакав свој подвиг. Смирење би, и у једном и у другом случају, блистало у нама и око нас, и не би било оволико неспоразума и сукоба. На жалост, отуђени од Бога и једни од ругих, ми често мислимо да се спасавамо, а заточени смо у виртуелном свету својих идеја о томе шта Христос од нас тражи.

А шта Он од нас тражи?

Плодове, плодове, плодове! И сви Свети Оци на томе настојавају - хришћанин си само ако показујеш подвиг своје хришћанске душе.

Узмимо само Светог Симеона Новог Богослова. Он се причешћивао свакодневно, али како? Са сузама непрестаног покајања, строго

тражећи од причасника да Светињи без тих суза не приступа. Да чујемо овог богоугодника који нас упозорава како да приступамо Путиру, а да родимо плод покајања:

>> Нека они који се недостојно причешћују Божанственим Тајнама н мисле да се путем њих тек тако сједињују са Богом, јер то им се не дешава, а никада им се и неће догодити док су такви. Само они који се кроз Причешће Божанским Телом Господњим удостојавају да гледају умним оком, да осећају умним осећањем, да кушају умним устима невидљиво, неопипљиво и неokusиво Божанство - само они знају како је добар Господ. Такви не само да кушају хлеб и вино, него истовремено мислено кушају и пију Бога двојаким чулом - и душе и тела: чулно кушају Тело, а духовно - Бога, те се на тај начин сједињују телесно и духовно са Христом, Који има две природе, Божанску и човечанску, постајући сателесницима Његовим и судеоницима Славе Његове и Божанства. Управо н тај начин сједињују се са Богом они који се причешћују достојно - који кушају од Хлеба и пију од Чаше разумно, са свешћу о сили те Тајне и с осећањем душевним. А они који се причешћују недостојно бивају лишени благодати Светога Духа и хране само своје тело, а не и душе.

Хлеб овај за оне који се нису уздигли над оним што је чулно представља прост хлеб, премда је тајанствено он - светлост несместива и неириступна. И вино је тајанствено светлост, живот, огањ и вода жива. Дакле, када кушаш тај Божанствени Хлеб и пијеш Вино Радовања, а ипак не осећаш да си почео да живиш животом бесмртним, примивши у себе светоносну и огњену силу, као што је пророк Исаија примио у уста распаљени угаљ, ако не осећаш у себи да си испио Крв Господњу као воду живу, како онда можеш мислити да си се приопштио Животу Вечном, да си приступио неприступној Светлости Божанства и постао причасник вечне Светлости? Не, брате мој, не! Ништа од тога не бива са тобом, јер ти у себи ништа слично не осећаш, него те та Светлост обасјава, а ти си слеп и пе просвећујеш се. И огањ те греје, а ти остајеш хладан. И живот је ушао у тебе, а ти ништа не осећаш, те и даље остајеш мртав. И вода жива потекла је душом твојом као коритом речним, али није остала у теби, јер није нашла у теби достојно сместиште да би о

уселила у тебе. Стога, ако се причешћујеш Пречистим Тајнама, а не осећаш никакву благодат у својој души, ти се причешћујеш само наизглед, док у себе ништа не примаш. Јер оних који достојно приступају овим Тајнама и на доличан се начин припремају да приме у себе Сина Божијег - тај Хлеб Живота Који силази са Неба - Он се дотиче осетно и са њима се сједињује, дајући им да опипљиво осете Његово благодатно присуство.

Ономад је Јуда-издајник недостојно примио Хлеб од Христа и појео га као да је у питању био обичан хлеб. Зато је сагана истога часа ушао у њега и учинио га бесрамним издајником Христа - његовога учитеља, употребивши га као слугу и роба и извршиоца своје воље. Тако бива са онима који се недостојно, дрско и самоуверено дотичу Божанствених Тајни. /.../

А ако се пре... него што покажеш дужно покајање усудиш да се причестиш Телом и Крвљу Христовом, демони ће се, видевши да си презрео - Бога и причестио се недостојно, устремити на тебе и, ухвативши те, опет ће те немилосрдно и нечовечно гурнути у брлог пређашњег недоличног живота. Тада ћеш уместо Хришћанина постати христоубицом и бићеш осуђен заједно са онима који су распели Христа. /.../

Авај ономе ко се (недостојно) причешћује, јер, причешћујући се после срамних дела, неочишћених покајањем и епитимијом, он све више и више потпада под власт ђавола, а најзад му се и сасвим потчињава. Бог таквога потпуно напушта због његове недостојности и нечистоте, а нарочито због његове бестидности и дрскости...

... Авај свештенику који таквога причешћује и удостојава Причешћа недостојнога, предајући Пречисто Тело и Часну Крв Христа Спаситеља ономе ко је недостојан чак и да пређе праг храма Божијег и са којим је свакоме Хришћанину забрањено да подели чак и обичну трпезу... Онај ко таквоме даје Тајне са правом подлеже осуди и за то што је тиме човека који греши одступањем од исправног мишљења и лакомисленим немаром учииио истинским непријатељем Божијим. Свештеник или духовни отац не сме таквоме да даје Тајне. Он је дужан да га подстакне на покајање речима кротким, речима које буде савест, подсетивши га

на страшне адске муке које ће грешници неизоставно трпети. Дужан је да га уразуми, да га води као слепога и да се побрине за њега као за онога ко је сишао са ума и страда од искушења и ђавољег насиља, да се помоли Господу да Он отвори слух душе његове и да му помогне да макар донекле дође себи, познавши своју порочност, те да се поново, кроз покајање, врати међу верне, јер такав човек је неверник и безбожник. /.../

Онога ко им забрани недостојно причешћивање требало би послушати и благодарити му, јер он их избавља од невоље од које веће нема и никада није било, пошто они који се недостојно причешћују бивају криви Крви Христа Господа и биће осуђени заједно са Јудом и онима који су распели Господа. /.../

Ако се онај који воли Грех и недостојно се причешћује Пречистим Тајнама Тела и Крви Спаситеља не подвргне истога часа мучењима чија је сврха да га уразуме још овде, на земљи, он никако неће избећи вечна мучења, где је црв који не дрема и огањ неугасиви. Дакле, ако се такав не боји вечнога огња и несносних мучења заједно са ђаволом у веке векова, нека се без страха причешћује. Али ако се боји, за њега је најбоље да се, уздржавши се на неко време од Причешћивања Пречистим Тајнама, покаје, исплаче пред Богом, да се потруди да, колико је то у његовој моћи, измени своје стање и да прекине своју злу греховну навику, након чега већ може да се причести без опасности по своју душу. Тада ће га оставити сатана који га је, живећи у њему, насилно подстицао на поквареност и на сваку нечистоту. /.../

Онај ко верује не причешћује се недостојно Пречистим Тајнама, него чисти себе од сваке прљавштине, од угађања стомаку, од злопамћења, од злих дела и срамних речи, од неумесног смеха, од прљавих помисли, од сваке нечистоте и од сваког греховног унутрашњег покрета, због чега ће примити Цара Славе. Насупрот томе, у оне који се недостојно причешћују Пречистим Тајнама насилно се уселује ђаво и улази у њихово срце, као што се догодило са Јудом када се приопштио вечери Господњој... /.../

Ако, према Божанственој речи, они који једу Тело Господње и пију Крв Његову имају Живот Вечни, а ми, када се причешћујемо, не

осећамо да нам се дешава ишта ново у односу на оно што бива од обичне хране и нисмо свесни тога да добијамо други живот, очевидно је да се причешћујемо само хлебом, а не Богом. Јер ако је Христос Бог и Човек, онда ни Свето Тело Његово није само тело, него су то Тело и Бог нераздељиво и несливено (сједињени). И пошто је Тело, односно пошто се јавља у виду хлеба, ми је видимо очима, а Божанство ми не видимо, него га сазрцавамо духовним погледом. /.../

Ваља нам знати да постоји пет врста људи којима Свети Оци забрањују приступ Светом Причешћу. Први су оглашени, јер још нису крштени. Други су крштени, али који су заволели срамна и неправедна дела, одступивши од светога живота за који су крштени: блудници, убице, зеленаши, отимачи, псовачи, гордељивци, завидљивци, злопамтила који, будући таквима, не осећају да су непријатељи Божији и да се налазе у жалосном положају, због чега се не скрушавају, не плачу због својих грехова и не кају се. Трећи су ђавоимани, ако хуле и руже Божанствену Тајну. Четврти су они који су се освестили и покајали се, прекинули своја греховна дела и исповедили се, али који носе таложену епитимију и на одређено време налазе се изван Цркве. А пети су они код којих још није сазрео плод покајања, односно они који још нису достигли решеност да посвете Богу сав свој живот и да надаље живе у Христу животом чистим и беспрекорним. Сви ти људи, очигледно, недостојни су Светога Причешћа. А достојан је Причешћа Светим Тајнама онај ко је чист и ко не учествује у греховима које смо поменули. Али и када се било ко од достојних упрља ма каквом нечистотом, као што то може да се догоди сваком човеку, разуме се, и такав ће се недостојно причестити, ако не опере покајањем оно чиме се упрљао.

<<

А Божји угодник Симеон више је него свестан колико уздање у спољашње подвиге може да завара човека, и да га отуђи од покајања. Он то и исповеда Господу у молитви која ће ући у правило пред Светом Причешће, да би нас одмах затим упозорио на опасност од бесплодног причешћивања:

>> Сада, о, Владико, међу живима пребивам као мртав и међу мртвима као жив, ја - несрећник мимо свих људи који на земљи живе,

а које си створио Ти, Боже мој! Јер бити мртав међу онима који живе по Теби горе је него и не примити битије. Јер живети неразумним животом, налик скотском животу оних који не знају Бога, слично је животу посред мртвих. Заиста, није ли слично? И зар није чак исто то, премда се мени чини да Те познајем и верујем у Тебе и певам Ти и призивам Те? Јер само уста моја, Речи, говоре оно чему сам научен, те певам и химне и молитве које су одавно написали они који су примили Дух Твој Свети. Међутим, говорећи то и мислећи да сам учинио нешто велико, ја све то не осећам и не схватам, као што ни деца, док се уче, често нису свесна снаге онога што је речено. Тако и ја, проводећи време у молитвама, читању псалама и састављању химни, и појући Теби, једном благоутробном Владици, не примам осетно Твоју славу и светлост.

И слично томе како јеретици, који су много тога научили, мисле да су Те познали и да Те знају, па мисле, несрећници, да и виде Тебе, Боже мој, тако и ја, изговарајући многе молитве и псалмопојања само језиком, или чак и срцем, на основу тога мислим да владам вишим степеном вере, да сам примио свако познање истине и да ми ништа више није потребно. И на основу тога закључујем да видим Тебе, Светлост света, Спаситељу, и говорим да имам Тебе и да Ти пребиваш заједно са мном. Уображавајући да се приопштавам Твојој Божанственој природи, ја против себе самога налазим цитате и изреке. Тако, проналазим у Писму и наводим следеће сведочанство: Господ је рекао да ко једе Тело и пије Његову Крв у Њему пребива, као што и Он Сам, Владика, у њима обитава (Јн. 6,56). Дакле, говорећи то, ја тврдим да у ухватљивом обличју телесном Неухватљиви пребива као ухватљив, а савршено Невидљиви као видљив и обухватан, Али ја, несрећник, не схватам да само у онима у којима Ти благоизволиш у чулном, обухватном и видљивом, Саздатељу, пребиваш као чулан, обухватан и видљив. А у нечистима, какав сам ја, или, боље је рећи, недостојнима, Ти, боготворећи чулно Своје Тело и Крв и чинећи их савршено необухватним и неухватљивим, неизменљиво их мешаш, или их, тачније, заиста претвараш у духовно и невидљиво, као што си некада ушао и изашао кроз затворена врата (Ји. 20,19-26), а други пут постао невидљив наочиглед ученика у време ломљења хлеба (Јлк. 24,30-31).

Тако и сада (уТајни Евхаристије) Ти хлеб чинишТелом Својим духовним. А ја мислим да, чинећи се причасником Твога Тела и приопштавајући се Теби, свагда Те држим у себи, хтео Ти то или не, и уображавам, Христе мој, да постајем светим наследником Божијим и Твојим санаследником и братом, и судеоником вечне славе. Није ли, дакле, отуда јасно да сам ја савршено неосетљив и да очигледно не схватам оно о чему певам и шта појем, шта говорим и о чему свагда размишљам? Јер када бих у потпуности разумео, знао бих, разуме се, и то да си Ти, Боже мој, ради тога постао истински човек да би, примивши ме, читавога ме обоготворио, а не ради тога да би, као човек, пребивао у грубој плоти и да би, будући као Бог по природи савршено необухватан, нетрулежан и неухватљив, био спутан трулежношћу. Када бих ја знао да је Тело Твоје Божанствено неухватљиво и веровао да је Крв Твоја света за мене, недостојнога, заиста огањ неприступни, ја бих се причешћивао са страхом и трепетом, чистећи се сузама и уздасима. Али ја седим сада у тами, обманут незнањем и спутан, несрећник, савршеном неосетљивошћу.

Па, ипак, молим Те и умољавам, припадајући Теби и тражећи Твоју милост: погледај ме, Владару мој, и сада, као некада, покажи милосрђе и састрадавање Своје, пројави незлопамтивост на мени - царинику или, још боље - свеблудном сину, који је сагрешио пред Тобом више од сваке природе разумних и бесловесних бића. Јер мада сам у животу и починио сва безакоња, ипак Тебе, Бога (Оца), исповедам као Творца свега. Тебе, Сина Божијег, поштујем као Једносушнога (Оцу) и рођенога од Њега пре свих векова, а у последња времена рођенога од Свете Дјеве Богородице Марије као младенца, и Који си постао човек, ради мене пострадао, био распет и предат погребењу, у трећи дан васкрсао из мртвих и узнео се у телу тамо откуда ниси ни одлазио. Дакле, због тога што тако верујем и поклањам Ти се и надам се да ћеш Ти, Христе, поново доћи да судиш свима и да свакомс даш по заслужи, нека ми се вера уместо дела урачуна.

Боже мој, не тражи од мене дела која ме савршено оправдавају, него нека ми уместо тога ова вера буде довољна. Нека ме она одбрани, нека ме она оправда и покаже причасником вечне Твоје славе. Јер ко верује

у Мене, рекао си, о, Христe мој, живеће и неће видсти смрти вавек (Јн. и.25-26). Стога, ако вера у Тебе спасава очајне, ево, верујем - спаси ме, озаривши ме Својом Божанственом светлошћу. Јавивши се, Ти ћеш просветити, Владико, душу моју која је спутана у тами и сени смртној. Даруј ми умиљење, као пиће Своје које оживљује, пиће које увесељава душевна и телесна моја чула, пиће које ме свагда радује и даје ми живот, којег не лиши, Христe, мене, смиренога богомолитеља који је све наде на Тебе положио. /.../

Страшној осуди подлеже не само онај ко се недостојно, у нечистоти Тела и духа, причешћује Телом и Крвљу Господњом, него се са правом осуђује и кажњава и онај ко се причешћује без плода и користи. Два су разлога из којих се такав осуђује због своје неплодности. Први је да ту Тајну, толико спасоносну и благотворну, он чини бесплодном и некорисном у себи самом, не чинећи ништа добро (као да је кривица до Тајне). Други је да се такав причешћује неблагодарно, будући да затим не показује никакву захвалност Богу, кроз испуњавање Његових заповести. Ако Христос Господ није оставио некажњенима оне који изговоре једну празну реч, неће ли тим пре осудити онога ко толико велику Тајну чини бесплодном у себи самоме? Ко се причешћује Телом и Крвљу Христовом у спомен на Христа Господа и у то да је Он умро и васкрсао нашега ради спасења, мора да буде не само чист од сваке нечистоте тела и духа, да не би кушао Тело и пио Крв Господњу на осуду себи, него је дужан да уз то и делом покаже да се заиста сећа Христа Господа Који је умро и васкрсао за нас - управо тиме да би показао да је мртав греху, свету и себи, а жив Богу у Христу Исусу, Господу нашем. <<

И сви други Оци строго нас упозоравају да се не играмо Светињама. Нарочито су упозоравали свештенике да не дају Тело и Крв Христову грешницима који се од греха не уздржавају и не труде се да се поправе. Свети Јован Златоусти вели да је онај ко Причешћу приступа у гресима „гори од Ђаволоиманог“: „Ђаволоимани се не кажњава зато што је такав, а ко приступа недостојно бива предан вечном мучењу“. Св. Атанасије Велики је упозоравао свештенике да не дају Причешће недостојнима, позивајући се на реч Христову: „Не дајте светиње псима,

и не бацајте бисера својега пред свиње“ (Мт. 7, 6) - недостојни причасници стварају „расколе и јереси“. Свети Тихон Задонски је уочио да се недостојни причасници „не мењају набоље, него нагоре, ослепљујући још више; не просвећујући се, него се озверују; не исправљају се, него падају из греха у грех, али греха свог нису свесни, нити грех сматрају грехом, те чине оно што незнабошци не чине. Свети Теофан Затворник понашање нас, недостојних причасника, пореди са понашањем руље која је на Цвети славила Христа Који улази у Јерусалим, да би на Велики Петак урлала: „Распни Га, распни!“ Ево речи Св. Теофана:

Ко све није био присутан приликом сретања Господа, када је Он торжествено, као Цар, улазио у Јерусалим, и ко није клицао тада: „Осана Сину Давидовом!“ (Мт. 21,9). Али нису прошла ни четири дана, а тај исти народ истим тим језиком викао је: „Распни Га, распни!“ (Лк. 23,21). Необичне ли промене! Али чему чуђење? Не чинимо ли исто то и ми када, по примању Светих Тајни Тела и Крви Господње, чим изађемо из цркве заборављамо на све: и на страхопоштовање, и на Божју милост према нама, те се по старом предајемо делима самоугађања, испрва малим, а затим и великим, тако да је могуће да и пре него што протекну четири дана, мада и не вичемо другоме: „Распни Га!“, сами у себи распињемо себи Господа. А Господ све то види и трпи! Слава дуготрпљењу Твоме, Господе!

А преподобни Исидор Пелусиот најнепосредније повезује понашање недостојног причасника с Јудом (зато нас отац Серафим Роуз позива да се преиспитамо, и да у души својој истражимо особине по којима можемо постати Јуда - јер, издајник Христов је почео од једне једине „добре“ помисли, да би он делио сиротињи милостињу боље од Христа; после тога, почео је. кришом, сам да дели сиротињи, па да краде, па је продао Учитеља, верујући да ће се Он „извући“, као и много пута до тада - и, на крају, обесио се):

>> Они који падају и не усуђују се да приступе Свештеним Тајнама разумни суи брзо могу да достигну стање у ком неће знати за грех. А који греше и усуђују се да се „нечистим рукама“ дотичу Пречистих Тајни... достојни су небројених казни. Јер, према нелажној речи

Павловој, они себе чине кривим Телу и Крви Господњој (1. Кор. 11,27). Зато онима првим ђаво не приступа са таквом силом, знајући да, премда и падају, они, будући свесни тога, ипак чувају поштовање према Божанственом. А ове друге, који греше а нису тога свесни или, мада су и свесни, то пренебрегавају и усуђују се да се дотичу Свештених Тајни, ђаво напада свим силама, са правом то сматрајући знаком савршене неосетљивости и покварености. Тако је он поступио и са издајником, ушавши у њега не зато што је овај презрео... Крв Владичину, него зато што је по лукавству Јудином закључио да је он већ неизлечиво болестан. Пошто је Јуда наумио да изда, али се не одриче Причешћа, ђаво га заводи. А да га је видео да чува страхопоштовање према Божанственој Тајни и да се уздржао од ње, можда би он оставио Јуду на миру, као онога коме је још увек својствена трезвеност. Али, пошто је видео да је он помрачен користољубљем, да у њему више нема исправних мисли, него да је ван себе од похлепе, а поврх свега још се усудио и да се дотакне онога на шта у таквом стању није смео ни да помисли, он је, увидевши ту неосетљивост, потпуно ушао у њега.<<

И Свети Јован Касијан је знао да од недостојног Причешћивања долазе „духовна немоћ и духовна смрт“. А учитељ Цркве, Свети Златоуст, све нас опомиње да „кушајући Јагње, не постанемо вукови“:

>> Многи сада говоре: „Како бих радо видео Лице Христово, Његов лик, одећу Његову“. Али ти Га и видиш (у Евхаристији), дотичеш Га се, кушаш Га. Ти би да видиш Његову одећу, а Он ти даје не само да Га видиш, него и да Га дотакнеш, и окусиш, и примиш у себе. Дакле, нека нико не приступа са пренебрегавањем, нико са малодушношћу, него нека сви то чине са пламеном љубављу, са пламеном усрдношћу и бодрошћу... и зато увек треба бити бодар, јер није мала казна која очекује оне који се недостојно причешћују. Сети се како негодујеш на издајника и на оне који су распели Христа. Чувај се да и сам не постанеш кривим Телу и Крви Христовој. Они су умртвили Свесвето Тело, а ти Га примаш нечисте душе и након толиких добара која су ти учињена. Јер Њему није било довољно што је постао човек, што су Га тукли и распели, него је уз то и Себе предао нама, те нас не само вером, него истински чини Својим Телом. А како чист мора бити онај ко се

наслађује том Жртвом! Колико чистија од свих сунчевих зрака мора бити рука која дроби то Тело, и уста, испуњена духовним огњем, и језик који се румени од Страшне Крви! Помисли какве си части удостојен, каквом се Трpezом наслађујеш! Оним на шта са трепетом гледају Ангели, бојећи се светлости која отуда исходи, ми се хранимо, са тиме општимом и са Христом постајемо једно Тело, Ко ће изрећи силу Господњу, објавити све хвале Његове? (Пс. 105,2). Који пастир храни овце сопственим телом? Али шта ја то говорим - пастир! Чак и мајке често новорођене младенце дају хранитељицама, али Христос тако нешто није допустио: Он нас храни сопственом Крвљу и кроз њу нас сједињује са Собом.<<

Столећима је Црква Божја живела од наслеђа својих пустињских Отаца. Један од њих, Свети Макарије Александријски, имао је следеће виђење:

>> Свети Макарије Александријски причао је о страшном виђењу које је имао. Братија је приступила примању Светих Тајни. Како би неки пружили руке, демони, као да тиме упозоравају свештеника, стављали би им на руке угљевље, док се Тело Христово, које је давао свештеник, враћало назад у олтар. Насупрот томе, када су достојнији међу причасницима пружали руке према олтару, зли дуси су одступали од њих и са ужасом бежали далеко. Он је уз то видео и да је Ангел Господњи стајао пред олтаром и заједио са свештеником пружао руку ка олтару, учествујући у раздавању Светих Тајни. И од тога времена на њему је починула благодат Божија, која му се откривала када би се у време бденија, приликом читања псалама и молитава, неко од братије, по савету злих духова, предавао помислима. И нису од њега били скривени ни недостаци, нити врлине братије која је приступала олтару.<<

Зато нам је подвиг неопходан. А подвиг се састоји у чврстој решености да се од греха одступи, да се почене живот по начелу: „Умри, али изврши!“ Без тога нада на спасење нам је слаба, преслаба. Проблем с данашњим хришћанима је, као и свагда, у томе што он себе умирује спољашњим подвигом, што је задовољан обичном пристојношћу, што је заборавио да Бог не гледа на лице, него на срце.

Сетимо се, дакле, речи Светог Никодима Светогорца, који нас упозорава какви да будемо по Светом Причешћу:

>> После причешћа Светим Тајнама Христовим, уђи истога часа у скривницу срца свога и, поклонивши се тамо Господу са трепетним смирењем, обрати Му се мислено овим речима: „Ти видиш, Мој Своблаги Господе, колико лако падам у грехе на погибију своју, какву моћ има нада мном страст која ратује са мном и колико сам слаб да се од ње ослободим. Помози ми и оснажи слабашне моје напоре или, још боље, узми оружје моје место мене и порази најзад махнитог непријатеља мог“. После тога обрати се Небеском Оцу Господа нашег Исуса Христа и Оцу нашем, Који је у овим Тајнама заједно са Њим, благовољењем Својим, у тебе сишао, као и Духу Светоме Који те је благодаћу Својом побудио и припремио да примиш Тело и Крв Господњу и Који те по њиховом примању сада избилно осећује. Поклони се том Једином Богу Који се у Светој Тројици слави и Који нама добро чини и, одавши Му трепетно благодарење... као какав дар, донеси непоколебљиву одлуку и покажи готовост и жељу да поведеш борбу са својим грехом у нади да ћеш га победити силом Једнога Триипостаснога Бога... Доћи ће, несумњиво ће доћи помоћ И, учинивши твоје немоћне напоре свемоћним, даће ти победу над оним против чега се бориш.<<

„ОВО ТРЕБА ЧИНИТИ, И ОНО НЕ ОСТАВЉАТИ!“

То је реч Господња: ово чинити, и оно не остављати; твори милостињу, али не заборави своје обавезе према храму. Савршенство је у чињењу овог и неизостављању оног. У свакој области црквеног живота је тако. Тако је и кад говоримо о односу евхаристијског и подвижничког, односу који се данас подвргава сумњи (тобож, „евхаристијска“ побожност је изнад „исцелитељске“; „исцелитељска“ је „под утицајем Запада“ А Св. Сава у својој Беседи на сабору у Жичи 1221. године нам вели да имамо „веру чисту и молитву честу, пост и бдење, на земљи лежање“, да би „савршен био човек Божји“. Шта је суштина „царског свештенства“? Очито, она није у клерикализацији лаиката, него у нечему сасвим другом. У чему? У свецелом прожимању сваког лаика, члана народа Божјег, духом црквеног исихастичког предања, непрестане умно-срдачне молитве која би морала да прати човеков светотјински живот. На жалост, Свето Предање се данас своди на спољашње слеђење отачком наслеђу (често селективно и каприциозно схваћеном), а не на живи живот. Исихазам је намењен не само монасима, него свим православним хришћанима (сетимо се да је царски сенатор, отац Светог Григорија Паламе, упражњавао умно-срдачну молитву до самозаборава, без обзира на „житејскоје море воздивизајамоје“.) Ево шта о томе каже митрополит Јеротеј (Влахос) у својој књизи „Православна духовност“:

>> „Православна Духовност је христоцентрична и црквоце-нтрична. То значи да се човек освештава и спасава кроз Богочовека Христа, живећи у Цркви која је блажено Тело Христово. Христа нема ван Свете Тројице, нити ван Цркве. Због тога се ми, живећи у Цркви, која је Лечилиште и Болница, духовно лечимо.

Учешће у нествореној Благодати Божијој и живљење црквенога живота остварује се кроз Свете Тајне и подвижничку праксу (живот). Кроз Свете Тајне нестворена Благодат и Енергија Божија улази у наше срце. Подвижничком праксом ми, с једне стране, припремамо пут Божијој Благодати да духовно-излечитељски и спасоносно делује у

нашем срцу, док, с друге, чувамо Божанску Благодат коју примамо кроз Свете Тајне.

Св. Никола Кавасила у својој књизи О животу у Христу подробно разматра питање поновног рођења личности човекове кроз Свете Тајне, али истичући да је за то неопходна и наша сарадња (синергија) кроз подвижништво. Бог нам Своју Енергију дарује кроз Свете Тајне: Крштење човеку даје идентитет и ипостас (личност) у Христу. Миропомазане оцеловљује новорођенога, обдарујући га даром унутарњег руковођења. Света Евхаристија храни и усавршава живот и добробитије које је човек примио.

Ако се енергија Божија даје човеку кроз Свете Тајне, онда синергија - тј. одговор човеков на овај велики дар - јесте ствар наше сопствене ревности и одговорности. Бог ради (дејствује) а човек сарађује (садела, садејствује). Дакле, неопходно је да сопственим подвижничким прегнућем чувамо даровану нам Божанску Благодат. И Никола Кавасила говори о овоме у поглављу списа О животу у Христу под насловом "Како чувати Благодат примљену кроз Свете Тајне".

Значај Светих Тајни којима примамо Божанску Благодат је стога, заиста, непроценив. Никола Кавасила вели да Сунце Правде (Истине) улази кроз Свете Тајне у наш помрачени свет као кроз какав малени прозор, оживљујући овосветски живот Царством Божијим.

Сви Свети Цркве говоре о садејству Светих Тајни и подвижничког живота. Зато ћемо сада да мало подробније размотримо оно што Св. Григорије Палама у својим списима говори о овоме.

Св. Григорије Палама, пре свега, наглашава да се Свете Тајне називају тако зато што су духовне и скривене, а не нешто што напросто може бити споља опажено. Зато када човек приступа Светим Тајнама мора да се усредсреди не само на оно што се види споља, већ и на оно што се "види" изнутра, духовним видом.

Св. Григорије Палама сматра да Крштење није довољно само по себи. Човек мора да испуњава заповести Божије, другим речима, да живи подвижничким животом. Подвижнички живот, међутим, није резервисан искључиво за монахе, већ су сви који иду за Христом дужни да испуњавају заповести Божије. Подвижништво у Христу јесте наш

напор да у личном животу спроводимо у дело заповести Божије. По Своме Васкрсењу Христос је рекао Својим ученицима: " Идите, дакле, и научите народе крстећи их у име Оца и Сина и Светога Духа. Учећи их да држе све што сам вам заповедио" (Мт. 28, 19-20). Зато Св. Григорије Палама наглашава да Крштење није довољно да човека учини учеником Еванђеља, већ да је неопходно и испуњавање Христових заповести.

Св. Григорије Палама је васеленски и католичански (=саборни) богослов и Отац Цркве. Сви Оци Цркве јесу католичански у смислу да у свом богословљу никада нису били једностранни, нити независни од Предања. Они никада нису прецењивали један аспект Истине на рачун другог, већ су увек чували равнотежу пуноте Истине и то управо зато што су били обновљени Духом Светим. Католичност (-саборност) Св. Григорија Паламе се пројавила и у његовом ставу према две јеретичке тенденције његовога доба које су искривљавале истину духовног живота: једне, која је пренаглашавала значај подвижништва (на штету Светих Тајни) и друге, која је пренаглашавала значај Светих Тајни (на штету подвижништва). /.../

Излечење душе се, дакле, по овом светогорском Светитељу, савршава и кроз светотајински и кроз исихастички живот. Ван синтезе светотајинског и световрлинског (подвижничког) живота немогућ је и православни живот и православно богословље.

У многим својим омилијама, Св. Григорије Палама говори о великом значају Светих Тајни Цркве. У једној од таквих омилија он учи да Христос освештава човекову ипостас (личност) и дарује отпуштење грехова "кроз Божанско Крштење, кроз испуњавање Његових заповести, кроз покајање које дарује грешницима и кроз предавање Свога Тела и Своје Крви". Према томе, оно што човека ослобођа греха и освештава га јесу две основне Свете Тајне Цркве, Свето Крштење и Света Евхаристија, али заједно са испуњавањем заповести Христових и покајањем.

Кроз Свето Крштење Христос бива Оцем рода људског, док кроз Свету Евхаристију бива Мајком рода људског. Св. Григорије Палама нас сликовито поучава када каже да нас Христос "храни као што брижна

мајка доји своје чедо". Он иде још даље у овој аналогiji говорећи да две "дојеће дојке" Цркве - Тела Христовог јесу Свето Крштење и Света Евхаристија, те две најсуштинскије Свете Тајне.

У једној другој својој омилији, Св. Григорије Палама опет говори о сили те две Свете Тајне, објашњавајући да је Христос примио човечанску природу и да, према томе, има попут нас и душу и тело. Он је претрпео страдање, смрт и погребeње, после чега је васкрсао из мртвих. Он нам је, на тај начин, омогућио да учествујемо у бескрвној Жртви (=Евхаристији) и да се њоме спасавамо. Сишавши душом у Ад и врагивши се из Ада, Он нас је обдарио вечном светлошћу и животом, а као залог овога дао нам је Свето Крштење.

Душа и тело се освештавају Светим Крштењем и Светом Евхаристијом, и наше спасење потпуно зависи од њих. Очигледно је, дакле, да Св. Григорије Палама сматра да човеково спасење зависи од његовога учешћа у Светим Тајнама Цркве. Палама не потцењује значај Светих Тајни као што су то чинили месалијанци, већ их сматра средиштем духовнога живота. Он у многим својим омилијама разматра подробно и понаособ сваку Свету Тајну.

Међутим, Св. Григорије Палама се не зауставља само на томе што наглашава важност Светих Тајни Цркве. Као што смо то већ истакли, узимање учешћа у Светим Тајнама мора бити удружено са живљењем подвижничког живота у Цркви. У супротном, Благодат која се човеку дарује кроз Свсте Тајне не само да му није на излечење и спасење, већ му је на осуду. Због тога Палама говори и учи о исихастичком животу једнако колико и о Светим Тајнама.

Благодат се дарује слободно кроз Свете Тајне онима који су се на правиан начин за Њих прииремили. Ми смо увек крајње недостојни овога дара, али сам тај дар јесте оно што удостојава нас увек недостојне. Међутим, неопходно је да, притом, и ми сарађујемо приношењем сопственог покајања.

Да би нагласио ову истину, Св. Григорије Палама наводи примере из Старог Завета. На свом путовању у обећану земљу, старозаветни Јевреји су пали у искушење злих жеља, те им "својеврсне свете тајне које им (одраније) беху дате, не беху више на корист. Бог их је напустио и они

не уђоше у обећану земљу". Исто се дешава и са Хришћанима. Ни Крштење ни остале Свете Тајне не избављају их од вечног проклетства уколико они не живе покајнички и не испуњавају Божије заповести.

На једном другом месту, Св. Григорије Палама вели да Дух Свети, Који је по моћи једнак Оцу и Сину, слободно тј. у чину слободне воље "и долази и одлази". Другим речима, Дух Свети пребива са грешницима који се кају, али одлази од оних који се не кају, као што се то десило Саулу, због чега је он изгубио благодат Божију. Ето зашто онај који узима учешћа у Светим Тајнама мора живети у сталном покајању.

Подвижништво, каквим га је описао Св. Григорије Палама, састоји се у живљењу исихастичког живота, који је метод духовног излечења човекове личности. Описујући Мајку Божију као пример савршеног исихасте, Свети Григорије Палама подробно говори о томе да човеков циљ јесте - обожење, то јест заједницење и сједињење са Богом. Човек ка томе стреми подвигом умртвљења (палог) разума, чула, имагинације и таштине, као и кроз сабирање ума у срцу, кроз које се ум узноси ка Богу. Свето Крштење чини човека духовним "новорођенчетом", које је обдарено потенцијалном духовном мудрошћу, али коју човек потом мора опитно да освести и оствари у пуности. Духовно обновљени човек кроз Свето Крштење добија на дар моћ да "учествује" у слави Божијој, али само ако у истини живи тај даровани му нови живот, држећи се Еванђеља Христовог. /.../

После Крштења је следило започињање подвижничке праксе, што је представљало потврду да Хришћанин прихвата да живи вољом Божјом у свом животу, као што смо то већ рекли. Поред овога, уколико би се десило да неко од новокрштених Хришћана падне у какве тешке грехе, чиме би показао да није живи члан Цркве, Црква би га враћала у стање катихуменства. Наравно, у тим случајевима није вршено поновно Крштење, већ би било понављано само покајање. Црква је, у овим случајевима, опште узевши, одредила четири степена покајања.

На првом степену покајања су они којима је било допуштено да стоје изван храма и моле за опроштај. На другом су били они којима је било допуштено да уђу у храм и присуствују Божанској Литургији, али само до читања Светога Писма, после чега су морали да напусте храм заједно

са оглашенима (катихуменима). На трећем су били они којима је допуштено да присуствују целој Светој Литургији, али клечећи на коленима. На четвртном су били они којима је допуштено да стоје до краја Свете Литургије, заједно са вернима, али којима није допуштено да се причесте. Када би, коначно, прошли кроз сва четири степена покајања, покајницима је било допуштено да приступе Пречистим Тајнама - причешћу Телом и Крвљу Христовом. О овоме се подробно говори у Канонима Св. Василија Великог.

Канони Цркве посебно наглашавају овакву покајничку „процедуру“, зато што се грех у Православљу сматра болешћу и отпадањем од заједнице са Богом. Грех је, пре свега и изнад свега, помрачење ума, те је стога покајање, пре свега и изнад свега, просветљење ума. Када Св. Василије Велики прописује одређени период забране приступања Светом Причешћу, он то чини у циљу духовнога лечења оболеле личности. Он на епиграмски начин наглашава следеће: „Лечење не зависи од тога колико ће времена проћи, већ од тога колико ће дубоко покајање бити“. Из свега овога је јасно да је подвижничка пракса неопходна и пре и после Крштења.

Исто важи и за Свету Евхаристију, то јест за Причешће Светим Даровима.

Нека они који се недостојно причешћују Божанственим Тајнама н мисле да се путем њих тек тако сједињују са Богом, јер то им се не дешава, а никада им се и неће догодити док су такви. Само они који се кроз Причешће Божанским Телом Господњим удостојавају да гледају умним оком, да осећају умним осећањем, да кушају умним устима невидљиво, неопипљиво и неokusиво Божанство - само они знају како је добар Господ. Такви не само да кушају хлеб и вино, него истовремено мислено кушају и пију Бога двојаким чулом - и душе и тела: чулно кушају Тело, а духовно - Бога, те се на тај начин сједињујутелесно и духовно са Христом, Који има две природе, Божанску и човечанску, постајући сателесницима Његовим и судеоницима Славе Његове и Божанства. Управо н тај начин сједињују се са Богом они који се причешћују достојно - који кушају од Хлеба и пију од Чаше разумно, са свешћу о сили те Тајне и с осећањем душевним. А они који се

причешћују недостојно бивају лишени благодати Светога Духа и хране само своје тело, а не и душе.

Хлеб овај за оне који се нису уздигли над оним што је чулно представља прост хлеб, премда је тајанствено он - светлост несместива и неириступна. И вино је тајанствено светлост, живот, огањ и вода жива. Дакле, када кушаш тај Божанствени Хлеб и пијеш Вино Радовања, а ипак не осећаш да си почео да живиш животом бесмртним, примивши у себе светоносну и огњену силу, као што је пророк Исаија примио у уста распаљени угаљ, ако не осећаш у себи да си испио Крв Господњу као воду живу, како онда можеш мислити да си се приопштио Животу Вечном, да си приступио неприступној Светлости Божанства и постао причасник вечне Светлости? Не, брате мој, не! Ништа од тога не бива са тобом, јер ти у себи ништа слично не осећаш, него те та Светлост обасјава, а ти си слеп и пе просвећујеш се. И огањ те греје, а ти остајеш хладан. И живот је ушао у тебе, а ти ништа не осећаш, те и даље остајеш мртав. И вода жива потекла је душом твојом као коритом речним, али није остала у теби, јер није нашла у теби достојно сместиште да би о уселила у тебе. Стога, ако се причешћујеш Пречистим Тајнама, а не осећаш никакву благодат у својој души, ти се причешћујеш само наизглед, док у себе ништа не примаш. Јер оних који достојно приступају овим Тајнама и на доличан се начин припремају да приме у себе Сина Божијег - тај Хлеб Живота Који силази са Неба - Он се дотиче осетно и са њима се сједињује, дајући им да опипљиво осете Његово благодатно присуство.

Ономад је Јуда-издајник недостојно примио Хлеб од Христа и појео га као да је у питању био обичан хлеб. Зато је сатана истога часа ушао у њега и учинио га бесрамним издајником Христа - његовога учитеља, употребивши га као слугу и роба и извршиоца своје воље. Тако бива са онима који се недостојно, дрско и самоуверено дотичу Божанствених Тајни. /.../

А ако се пре... него што покажеш дужно покајање усудиш да се причестиш Телом и Крвљу Христовом, демони ће се, видевши да си презрео - Бога и причестио се недостојно, устремити на тебе и, ухвативши те, опет ће те немилосрдно и нечовечно гурнути у брлог

пређашњег недолличног живота. Тада ћеш уместо Хришћанина постати христоубицом и бићеш осуђен заједно са онима који су распели Христа. /.../

Авај онемо ко се (недостојно) причешћује, јер, причешћујући се после срамних дела, неочишћених покајањем и епитимијом, он све више и више потпада под власт ђавола, а најзад му се и сасвим потчињава. Бог таквога потпуно напушта због његове недостојности и нечистоте, а нарочито због његове бестидности и дрскости...

... Авај свештенику који таквога причешћује и удостојава Причешћа недостојнога, предајући Пречисто Тело и Часну Крв Христа Спаситеља онемо ко је недостојан чак и да пређе праг храма Божијег и са којим је свакоме Хришћанину забрањено да подели чак и обичну трпезу... Онај ко таквоме даје Тајне са правом подлеже осуди и за то што је тиме човека који греши одступањем од исправног мишљења и лакоумним немаром учинио истинским непријатељем Божијим. Свештеник или духовни отац не сме таквоме да даје Тајне. Он је дужан да га подстакне на покајање речима кротким, речима које буде савест, подсетивши га на страшне адске муке које ће грешници неизоставно трпети. Дужан је да га уразуми, да га води као слепога и да се побрине за њега као за онога ко је сишао са ума и страда од искушења и ђавољег насиља, да се помоли Господу да Он отвори слух душе његове и да му помогне да макар донекле дође себи, познавши своју порочност, те да се поново, кроз покајање, врати међу верне, јер такав човек је неверник и безбожник. /.../

Онога ко им забрани недостојно причешћивање требало би послушати и благодарити му, јер он их избавља од невоље од које веће нема и никада није било, пошто они који се недостојно причешћују бивају криви Крви Христа Господа и биће осуђени заједно са Јудом и онима који су распели Господа. /.../

Ако се онај који воли Грех и недостојно се причешћује Пречистим Тајнама Тела и Крви Спаситеља не подвргне истога часа мучењима чија је сврха да га уразуме још овде, на земљи, он никако неће избећи вечна мучења, где је црв који не дрема и огањ неугасиви. Дакле, ако се такав не боји вечнога огња и несносних мучења заједно са ђаволом у веке

векова, нека се без страха причешћује. Али ако се боји, за њега је најбоље да се, уздржавши се на неко време од Причешћивања Пречистим Тајнама, покаје, исплаче пред Богом, да се потруди да, колико је то у његовој моћи, измени своје стање и да прекине своју злу греховну навику, након чега већ може да се причести без опасности по своју душу. Тада ће га оставити сатана који га је, живећи у њему, насилно подстицао на поквареност и на сваку нечистоту. /.../

Онај ко верује не причешћује се недостојно Пречистим Тајнама, него чисти себе од сваке прљавштине, од угађања стомаку, од злопамћења, од злих дела и срамних речи, од неумесног смеха, од прљавих помисли, од сваке нечистоте и од сваког греховног унутрашњег покрета, због чега ће примити Цара Славе. Насупрот томе, у оне који се недостојно причешћују Пречистим Тајнама насилно се уселује ђаво и улази у њихово срце, као што се догодило са Јудом када се приопштио вечери Господњој... /.../

Ако, према Божанственој речи, они који једу Тело Господње и пију Крв Његову имају Живот Вечни, а ми, када се причешћујемо, не осећамо да нам се дешава ишта ново у односу на оно што бива од обичне хране и нисмо свесни тога да добијамо други живот, очевидно је да се причешћујемо само хлебом, а не Богом. Јер ако је Христос Бог и Човек, онда ни Свето Тело Његово није само тело, него су то Тело и Бог нераздељиво и несливено (сједињени). И пошто је Тело, односно пошто се јавља у виду хлеба, ми је видимо очима, а Божанство ми не видимо, него га сазрцавамо духовним погледом. /.../

Ваља нам знати да постоји пет врста људи којима Свети Оци забрањују приступ Светом Причешћу. Први су оглашени, јер још нису крштени. Други су крштени, али који су заволели срамна и неправедна дела, одступивши од светога живота за који су крштени: блудници, убице, зеленаши, отимачи, псовачи, гордељивци, завидљивци, злопамтила који, будући таквима, не осећају да су непријатељи Божији и да се налазе у жалосном положају, због чега се не скрушавају, не плачу због својих грехова и не кају се. Трећи су ђавоимани, ако хуле и руже Божанствену Тајну. Четврти су они који су се освестили и покајали се, прекинули своја греховна дела и исповедили се, али који носе таложу

епитимију и на одређено време налазе се изван Цркве. А пети су они код којих још није сазрео плод покајања, односно они који још нису достигли решеност да посвете Богу сав свој живот и да надаље живе у Христу животом чистим и беспрекорним. Сви ти људи, очигледно, недостојни су Светога Причешћа. А достојан је Причешћа Светим Тајнама онај ко је чист и ко не учествује у греховима које смо поменули. Али и када се било ко од достојних упрља ма каквом нечистотом, као што то може да се догоди сваком човеку, разуме се, и такав ће се недостојно причестити, ако не опере покајањем оно чиме се упрљао.

<<

А Божји угодник Симеон више је него свестан колико уздање у спољашње подвиге може да завара човека, и да га отуђи од покајања. Он то и исповеда Господу у молитви која ће ући у правило пред Свето Причешће, да би нас одмах затим упозорио на опасност од бесплодног причешћивања:

>> Сада, о, Владико, међу живима пребивам као мртав и међу мртвима као жив, ја - несрећник мимо свих људи који на земљи живе, а које си створио Ти, Боже мој! Јер бити мртав међу онима који живе по Теби горе је него и не примити битије. Јер живети неразумним животом, налик скотском животу оних који не знају Бога, слично је животу посред мртвих. Заиста, није ли слично? И зар није чак исто то, премда се мени чини да Те познајем и верујем у Тебе и певам Ти и призивам Те? Јер само уста моја, Речи, говоре оно чему сам научен, те певам и химне и молитве које су одавно написали они који су примили Дух Твој Свети. Међутим, говорећи то и мислећи да сам учинио нешто велико, ја све то не осећам и не схватам, као што ни деца, док се уче, често нису свесна снаге онога што је речено. Тако и ја, проводећи време у молитвама, читању псалама и састављању химни, и појући Теби, једном благоутробном Владици, не примам осетно Твоју славу и светлост.

И слично томе како јеретици, који су много тога научили, мисле да су Те познали и да Те знају, па мисле, несрећници, да и виде Тебе, Боже мој, тако и ја, изговарајући многе молитве и псалмопојања само језиком, или чак и срцем, на основу тога мислим да владам вишим степеном вере, да сам примио свако познање истине и да ми ништа више није

потребно. И на основу тога закључујем да видим Тебе, Светлост света, Спаситељу, и говорим да имам Тебе и да Ти пребиваш заједно са мном. Уображавајући да се приопштавам Твојој Божанственој природи, ја против себе самога налазим цитате и изреке. Тако, проналазим у Писму и наводим следеће сведочанство: Господ је рекао да ко једе Тело и пије Његову Крв у Њему пребива, као што и Он Сам, Владика, у њима обитава (Јн. 6,56). Дакле, говорећи то, ја тврдим да у ухватљивом облику телесном Неухватљиви пребива као ухватљив, а савршено Невидљиви као видљив и обухватан, Али ја, несрећник, не схватам да само у онима у којима Ти благоизволиш у чулном, обухватном и видљивом, Саздатељу, пребиваш као чулан, обухватан и видљив. А у нечистима, какав сам ја, или, боље је рећи, недостојнима, Ти, боготворећи чулно Своје Тело и Крв и чинећи их савршено необухватним и неухватљивим, неизменљиво их мешаш, или их, тачније, заиста претвараш у духовно и невидљиво, као што си некада ушао и изашао кроз затворена врата (Јн. 20,19-26), а други пут постао невидљив наочиглед ученика у време ломљења хлеба (Лк. 24,30-31). Тако и сада (уТајни Евхаристије) Ти хлеб чиниш Телом Својим духовним. А ја мислим да, чинећи се причасником Твога Тела и приопштавајући се Теби, свагда Те држим у себи, хтео Ти то или не, и уображавам, Христе мој, да постајем светим наследником Божијим и Твојим санаследником и братом, и судеоником вечне славе. Није ли, дакле, отуда јасно да сам ја савршено неосетљив и да очигледно не схватам оно о чему певам и шта појем, шта говорим и о чему свагда размишљајем? Јер када бих у потпуности разумео, знао бих, разуме се, и то да си Ти, Боже мој, ради тога постао истински човек да би, примивши ме, читавога ме обоготворио, а не ради тога да би, као човек, пребивао у грубој плоти и да би, будући као Бог по природи савршено необухватан, нетрулежан и неухватљив, био спутан трулежношћу. Када бих ја знао да је Тело Твоје Божанствено неухватљиво и веровао да је Крв Твоја света за мене, недостојнога, заиста огањ неприступни, ја бих се причешћивао са страхом и трепетом, чистећи се сузама и уздасима. Али ја седим сада у тами, обманут незнањем и спутан, несрећник, савршеном неосетљивошћу.

Па, ипак, молим Те и умољавам, припадајући Теби и тражећи Твоју милост: погледај ме, Владару мој, и сада, као некада, покажи милосрђе и састрадавање Своје, пројави незлопамтивост на мени - царинику или, још боље - свеблудном сину, који је сагрешио пред Тобом више од сваке природе разумних и бесловесних бића. Јер мада сам у животу и починио сва безакоња, ипак Тебе, Бога (Оца), исповедам као Творца свега. Тебе, Сина Божијег, поштујем као Једносушнога (Оцу) и рођенога од Њега пре свих векова, а у последња времена рођенога од Свете Дјеве Богородице Марије као младенца, и Који си постао човек, ради мене пострадао, био распет и предат погребњу, у трећи дан васкрсао из мртвих и узнео се у телу тамо откуда ниси ни одлазио. Дакле, због тога што тако верујем и поклањам Ти се и надам се да ћеш Ти, Христе, поново доћи да судиш свима и да свакомс даш по заслужи, нека ми се вера уместо дела урачуна.

Боже мој, не тражи од мене дела која ме савршено оправдавају, него нека ми уместо тога ова вера буде довољна. Нека ме она одбрани, нека ме она оправда и покаже причасником вечне Твоје славе. Јер ко верује у Мене, рекао си, о, Христе мој, живеће и неће видсти смрти вавек (Јн. и.25-26). Стога, ако вера у Тебе спасава очајне, ево, верујем - спаси ме, озаривши ме Својом Божанственом светлошћу. Јавивши се, Ти ћеш просветити, Владико, душу моју која је спутана у тами и сени смртној. Даруј ми умилење, као пиће Своје које оживљује, пиће које увесељава душевна и телесна моја чула, пиће које ме свагда радује и даје ми живот, којег не лиши, Христе, мене, смиренога богомолитеља који је све наде на Тебе положио. /.../

Страшној осуди подлеже не само онај ко се недостојно, у нечистоти Тела и духа, причешћује Телом и Крвљу Господњом, него се са правом осуђује и кажњава и онај ко се причешћује без плода и користи. Два су разлога из којих се такав осуђује због своје неплодности. Први је да ту Тајну, толико спасоносну и благотворну, он чини бесплодном и некорисном у себи самом, не чинећи ништа добро (као да је кривица до Тајне). Други је да се такав причешћује неблагодарно, будући да затим не показује никакву захвалност Богу, кроз испуњавање Његових заповести. Ако Христос Господ није оставио некажњенима оне који

изговоре једну празну реч, неће ли тим пре осудити онога ко толико велику Тајну чини бесплодном у себи самоме? Ко се причешћује Телом и Крвљу Христовом у спомен на Христа Господа и у то да је Он умро и васкрсао нашега ради спасења, мора да буде не само чист од сваке нечистоте тела и духа, да не би кушао Тело и пио Крв Господњу на осуду себи, него је дужан да уз то и делом покаже да се заиста сећа Христа Господа Који је умро и васкрсао за нас - управо тиме да би показао да је мртав греху, свету и себи, а жив Богу у Христу Исусу, Господу нашем. <<

И сви други Оци строго нас упозоравају да се не играмо Светињама. Нарочито су упозоравали свештенике да не дају Тело и Крв Христову грешницима који се од греха не уздржавају и не труде се да се поправе. Свети Јован Златоусти вели да је онај ко Причешћу приступа у гресима „гори од Ђаволоиманог“: „Ђаволоимани се не кажњава зато што је такав, а ко приступа недостојно бива предан вечном мучењу“. Св. Атанасије Велики је упозоравао свештенике да не дају Причешће недостојнима, позивајући се на реч Христову: „Не дајте светиње псима, и не бацајте бисера својега пред свиње“ (Мт. 7, 6) - недостојни причасници стварају „расколе и јереси“. Свети Тихон Задонски је уочио да се недостојни причасници „не мењају набоље, него нагоре, ослепљујући још више; не просвећујући се, него се озверују; не исправљају се, него падају из греха у грех, али греха свог нису свесни, нити грех сматрају грехом, те чине оно што незнабошци не чине. Свети Теофан Затворник понашање нас, недостојних причасника, пореди са понашањем руље која је на Цвети славила Христа Који улази у Јерусалим, да би на Велики Петак урлала: „Распни Га, распни!“ Ево речи Св. Теофана:

Ко све није био присутан приликом сретања Господа, када је Он торжествено, као Цар, улазио у Јерусалим, и ко није клицао тада: „Осана Сину Давидовом!“ (Мт. 21,9). Али нису прошла ни четири дана, а тај исти народ истим тим језиком викао је: „Распни Га, распни!“ (Лк. 23,21). Необичне ли промене! Али чему чуђење? Не чинимо ли исто то и ми када, по примању Светих Тајни Тела и Крви Господње, чим изађемо из цркве заборавамо на све: и на страхопоштовање, и на

Божју милост према нама, те се по старом предајемо делима самоугађања, испрва малим, а затим и великим, тако да је могуће да и пре него што протекну четири дана, мада и не вичемо другоме: „Распни Га!“, сами у себи распињемо себи Господа. А Господ све то види и трпи! Слава дуготрпљењу Твоме, Господе!

А преподобни Исидор Пелусиот најнепосредније повезује понашање недостојног причасника с Јудом (зато нас отац Серафим Роуз позива да се преиспитамо, и да у души својој истражимо особине по којима можемо постати Јуда - јер, издајник Христов је почео од једне једине „добре“ помисли, да би он делио сиротињи милостињу боље од Христа; после тога, почео је. кришом, сам да дели сиротињи, па да краде, па је продао Учитеља, верујући да ће се Он „извући“, као и много пута до тада - и, на крају, обесио се):

>> Они који падају и не усуђују се да приступе Свештеним Тајнама разумни суи брзо могу да достигну стање у ком неће знати за грех. А који греше и усуђују се да се „нечистим рукама“ дотичу Пречистих Тајни... достојни су небројених казни. Јер, према нелажној речи Павловој, они себе чине кривим Телу и Крви Господњој (1. Кор. 11,27). Зато онима првим ђаво не приступа са таквом силом, знајући да, премда и падају, они, будући свесни тога, ипак чувају поштовање према Божанственом. А ове друге, који греше а нису тога свесни или, мада су и свесни, то пренебрегавају и усуђују се да се дотичу Свештених Тајни, ђаво напада свим силама, са правом то сматрајући знаком савршене неосетљивости и покварености. Тако је он поступио и са издајником, ушавши у њега не зато што је овај презрео... Крв Владичину, него зато што је по лукавству Јудином закључио да је он већ неизлечиво болестан. Пошто је Јуда наумио да изда, али се не одриче Причешћа, ђаво га заводи. А да га је видео да чува страхопоштовање према Божанственој Тајни и да се уздржао од ње, можда би он оставио Јуду на миру, као онога коме је још увек својствена трезвеност. Али, пошто је видео да је он помрачен користољубљем, да у њему више нема исправних мисли, него да је ван себе од похлепе, а поврх свега још се усудио и да се дотакне онога на шта у таквом стању није смео ни да помисли, он је, увидевши ту неосетљивост, потпуно ушао у њега.<<

И Свети Јован Касијан је знао да од недостојног Причешћивања долазе „духовна немоћ и духовна смрт“. А учитељ Цркве, Свети Златоуст, све нас опомиње да „кушајући Јагње, не постанемо вукови“:

>> Многи сада говоре: „Како бих радо видео Лице Христово, Његов лик, одећу Његову“. Али ти Га и видиш (у Евхаристији), дотичеш Га се, кушаш Га. Ти би да видиш Његову одећу, а Он ти даје не само да Га видиш, него и да Га дотакнеш, и окусиш, и примиш у себе. Дакле, нека нико не приступа са пренебрегавањем, нико са малодушношћу, него нека сви то чине са пламеном љубављу, са пламеном усрдношћу и бодрошћу... и зато увек треба бити бодар, јер није мала казна која очекује оне који се недостојно причешћују. Сети се како негодујеш на издајника и на оне који су распели Христа. Чувај се да и сам не постанеш кривим Телу и Крви Христовој. Они су умртвили Свесвето Тело, а ти Га примаш нечисте душе и након толиких добара која су ти учињена. Јер Њему није било довољно што је постао човек, што су Га тукли и распели, него је уз то и Себе предао нама, те нас не само вером, него истински чини Својим Телом. А како чист мора бити онај ко се наслађује том Жртвом! Колико чистија од свих сунчевих зрака мора бити рука која дроби то Тело, и уста, испуњена духовним огњем, и језик који се румени од Страшне Крви! Помисли какве си части удостојен, каквом се Трpezом наслађујеш! Оним на шта са трепетом гледају Ангели, бојећи се светлости која отуда исходи, ми се хранимо, са тиме општимо и са Христом постајемо једно Тело, Ко ће изрећи силу Господњу, објавити све хвале Његове? (Пс. 105,2). Који пастир храни овце сопственим телом? Али шта ја то говорим - пастир! Чак и мајке често новорођене младенце дају хранитељицама, али Христос тако нешто није допустио: Он нас храни сопственом Крвљу и кроз њу нас сједињује са Собом.<<

Духовна борба и подвижништво морају да претходе примању Светога Причешћа. Св. Никола Кавасила говори о напорима који морају да претходе Светом Причешћу, коментаришући речи Христове: "Трудите се не за јело које пролази, него за јело које остаје за живот вечни, које ће вам дати Син Човечји" (Јн. 6, 27) и речи апостола Павла "Ако неко неће да ради, нека и не једе" (2. Сол. 3, 10). Ако треба напорно

да радимо за "јело које пролази" колико онда више треба да се трудимо за Свето Причешће. Христос кроз Свете Тајне постаје наш Савезник. А савезник не даје руку помоћи немарнима и лењивима, већ спремнима и храбрима, који се неустрашиво и неодступно супротстављају непријатељима. Но, подвижничка пракса нам је неопходна и по Светом Причешћу, да бисмо сачували Божанску благодат коју смо примили кроз Свету Тајну, о чему сведоче и молитве које се читају после Светог Причешћа. Верни слуга се у њима моли да му Бог подари покајање, сузе и снагу да остане истинити уд Тела Христовог. Он, такође, молитвено призива Мајку Божију да му, посредништвом код свога Сина, пода побожно настројење и скрушеност срца.

Према томе, подвижнички живот нужно и претходи Светом Причешћу и следи по Светом Причешћу. Благодат Божија, примљена кроз Причешће Телом и Крвљу Христовом, делује у зависности од човековог духовног стања. Ако се човек налази на ступњу очишћења, благодат Божија га очишћује. Ако се налази на ступњу просветљења ума, благодат Божија га просветљује. А ако се човек налази на ступњу обожења, благодат Божија га још више обожује. Свето Причешће, дакле, бива некеме на очишћење, некеме на просветљење, а некеме на обожење. Но, човеку који се не каје и који се не труди да се очисти, Свето Причешће бива огањ и осуда, а његови учинци страшни.

Да закључимо, свецело Предање Цркве сведочи о значају јединства Светих Тајни и подвижничке праксе. Одвајање једног од другог доводи до погрешног схватања и изопачења духовнога живота, до плодова супротних православној Духовности.“

РУСКИ И РУМУНСКИ ФИЛОКАЛИЈСКИ ПОКРЕТ И СВ. ТАЈНА ПРИЧЕШЋА

Покрет кољивара у Грчкој није био једина пројава филокалијско-исихастичке обнове с краја XVIII и почетка XIX века. Други, исто тако важан правац ове обнове, био је заснован на животу и делу Светогорца Светог Пајсија Величковског, који је у молдавском манастиру Њамцу штампао „Добротољубље“ на црквено-словенском језику и чији су ученици у Русији и Румунији покренули свеобухватни црквени препород. Духовни потомци старца Пајсија основали су у Русији Оптину пустињу, а под њиховим благодатиим утицајем нашли су се, на овај или онај начин, и највећи учитељи Цркве у Русији - Свети Игњатије (Брјанчанинов) и Свети Теофан Затворник.

Занимљиво је истаћи да ови духоносци нису заговарали сваколи-тургијско причешћивање, него су настојавали на одговарајућој припреми за Светињу. Монаси у Оптиној пустињи су се причешћивали пет пута годишње, осим великосхимника, не заборављајући руску праксу

Овим бисмо се могли и задовољити, претпостављајући да, ако се достојно исповедамо, бивамо достојни светог Причешћа. Али и сама исповест представља Свету Тајну која захтева достојну припрему, а уз то, изискује и нарочита наша делања, чувства и расположеља, која се не јављају и не испољавају одједном, већ захтевају одређено време и на неки начин искључиво бављење њима. Због тога се припрема за исповест увек вршила по одређеном поретку, са претходним делима и занимањима припремног карактера, која доприносе било бољем познавању греха, било буђењу и испољавању скрушености због њих, било јачању и утврђивању завета. Све то заједно узето назива се припремом (рус. „говение“).

Из овога следи да је ради подизања и јачања благодатног живота кроз Свете Тајне неопходно успостављати припрему са свим што она обухвата, исповедати се, и, тако уготовљен, приступати достојном причешћивању Светим Тајнама. Другим речима, потребно је

успостављати, боље рећи, прихватати на себе припрему, будући да је она већ успостављена од Свете Цркве. Црква је управо са тим циљем и установила четири годишња поста, како би се за то време ревнитељи благочашћа припремали, исповедали и причешћивали. Због тога они који теже савршенству треба да себи поставе за правило да се четири пута годишње, током свих великих постова, припремају. Ово је предвиђено и у „Православном исповедању“. Али тиме се не ограничава усрђе да се припрема чешће, па чак и непрекидно, као што се слабима не намеће као јарам стриктно испуњавање тога правила, већ саобразно њиховим приликама. Међутим, потребно је само једно: учини свешто је у твојој моћи да четири пута годишње приступаш припремању за исповест и причешће. За мирјане је четири пута годишње скромна, средња, и, као што је искуство показало, веома спасоносна мера. Онај ко тако чини не издваја се из круга других мирјана, па се неће ни гордити тиме што их је превазишао. Уосталом, за време Великог (Часног) и Божићног поста могуће је припремати се по два пута - у почетку и на крају поста. Тако ћемо се припремати шест пута годишње.

Припремање треба разликовати од држања поста, односно од достојног провођења посних периода, сагласно црквеним канонима. Припремање је део поста, али се од њега разликује већом строгошћу у погледу хране и сна, као и повезаношћу са другим благочестивим занимањима, попут прекидања свих овоземаљских брига и послова, колико је то могуће, читања светих књига, опет како ко може, затим редовног одлажења у храм на прописане службе, и слично. Ово време посвећује се искључиво благочестивим занимањима, која се у потпуности усмеравају ка достојном приношењу покајања и исповедању, да бисмо се потом причестили.

Очигледно је, дакле, да је припремање заправо причешћивање читавог живота, васпостављање његовог хришћанског устројства, његових циљева, поновно достизање општења са Господом, обнављање духа и целокупног нашег бића. Као такво, припремање се може упоредити са прањем заплљаних хаљина, или са купањем после дужег путовања. Хришћанин је стално на путу, па и поред највеће опрезности

не може да се сакрије од прашине - од страсних помисли и мрља греховних падова. Ма колико нечистота била мала, рекло би се незнатна, она је попут труна у оку или зрна песка у часовнику: око не види, часовник се зауставља. Због тога је неминовно чистити се с времена на време. Како је мудро ово устројипа Црква, и како је спасоносно са смирењем се покоравати овој установи!

Такав је, дакле, значај припреме. Она представља средство за потхрањивање, разгоревање и одржавање у нама духовног живота, али што је најглавније - она је брижљива смотра нашег живота, наших падова, њихових узрока, и установљивање средстава која ће нам помоћи да их избегавамо. Када се дође у познање грехова, када се они са скрушеношћу и непријатељством према њима изгоне из срца, када се умијемо у исповести и заветовању, наш сасуд је спреман. У светом Причешћу Господ долази и општи са духом онога ко Га достојно прима, а који треба да буде испуњен осећањем: „нисам сам, већ са Тобом". Тако каже Свети Теофан Затворник.

Што се Румуније тиче, дивни изданак њене православне духовности свакако је блаженопочивши старац Клеопа (Илије), који се у свом пастирском ставу према Причешћу руководио како предањем Светог Пајсија, духовника из Њамца, тако и румунском традицијом, која се снажно формирала под утицајем србских епископа што су руководили румунским православним народом (Свети Максим Бранковић, Св. Сава Ердељски, Св. Висарион Сарај, итд.)

У свом дијалогу „О Светој Литургији и Светом Причешћу" наводећи сведочанства из црквене историје, старац Клеопа се не залаже ни за пречесто, ни за ретко причешћивање, него за чешће причешћивање, али са припремом, описаном у „Великом требнику". Мирјанима је, како пише у његовом животопису, налагао да сваки од њих има духовника и „да се исповедају једном месечно, а Свето Причешће да примају са много побожности кад буду достојни Тела и Крви Господње, следећи савет духовника".

СВЕТИ ЈОВАН КРОНШТАТСКИ И ПРИПРЕМА ЗА СВЕТО ПРИЧЕШЋЕ

Велики служитељ Свете Евхаристије, отац Јован Кронштатски, подсећао је верне да постоје начини да се човек припреми за примање Тела и Крви Господње, и на тај начин, макар у најмањој мери, појми величину љубави Божје која му се даје са Трпезе Христове. Ево његове беседе у прву седмицу Великог поста, када је у храму било много причесника: „Стадо Христово, у овој Чаши пред вама је Божанско тело и Божанска крв Господа нашега Исуса Христа - ви сте се кроа пост и исповест припремили да примите ове свете, бесмртне и животворне Тајне.

Да бисте их достојно примили, од вас се тражи: Прво, детиња протосрдачна вера да у виду хлеба и вина примате само пречисто тело и саму пречисту крв Спаситељеву, - да својим устима примате у своје срце Самога Спаситеља и да са Њим постајете једно тело и крв, један дух, како је речено: „Јер смо удови тела Његова, од меса Његова, и од костију Његових" (Еф. 5, 30). „Који једе Моје тело и пије моју крв у Мени пребива и ја у њему" (Јов. 6,17). Јер је у тој частици тела и крви Христа Бога, коју примате, сав Исус Христос као душа у телу. „А ко се сједини са Господом, један је дух с Њиме"(1.Кор.6,17).

Друго, од вас се тражи потпуно и непоколебљиво уздање у Спасово Милосрђе, уздање да ће Он као божанским огњем спалити и очистити Својом крвљу све ваше грехе. Зато нека се свако, кад спозна да је недостојан да прими божанске Тајне, потпуно преда милосрђу Господа, како би га Он Сам Својом благодаћу учинио достојним да прими Његове Свете Тајне. Нека се нико не колеба, не очајава и буде малодушан када износи своје грехе и срамоту. Преко Чаше сви добијају милост Владике и велико опроштење и очишћење грехова. Само верујте и надајте се.

Треће, потребна је код оних који се причешћују велика, пламена и анђеоска љубав према Спаситељу. На љубав Господа свако треба да одговара љубављу: јер, реците, каква се љубав Божја открила нама грешнима у томе што нам је Сам Бог, пошто се ваплотио ради нас,

пострадао, умро и васкрсао, дао за храну и пиће Своје божанско тело и крв и преко тога се са нама сјединио, најтешњим везама, спојио, помешао и тако нас учинио учесницима Своје божанске природе! Која је мајка, који отац волео икад толико своју децу колико је заволео нас Господ? - И због чега се Господ сједињује са нама преко Светих Тајни? - Због тога, да би нас очистио од прљавштине греха, од прљавштине, од које нема одвратније и убитачније, - да би нам јавио Своју светост, Свој божански живот, мир, радост, утеху, лакоћу, сладост, слободу, од којих нема ништа драже што би се могло пожелети на свету; - да би нас, очишћене од греха, измењене и обновљене, узео к Себи на небеса, за вечни живот и вечно блаженство: јер нико не може бити у рају са гресима и са страстима: „Који једе Моје Тело и пије Моју крв има живот вечни“, - говори Господ, „и ја ћу га васкрснути у последњи дан“ (Јов. 6,54).

Значи ви, који се причешћујете Божанским Тајнама, загрејте срца своја љубављу према Спаситељу. Свети Душе, Утешитељу, Ризници добара, излиј у срца наша љубав Твоју!

Четврто, од вас се тражи да се промените у срцу. Многи од вас су до сада волели грех и предавали му се свесно или несвесно. Сада се потрудите да га из све снаге омрзнете: јер грех је - ђавољи пород, који се Богу противи. Потрудите се да се промените у дубини душе. Ви треба да окусите тело и крв Божјега Јагњета, кротког и незлобивог Господа Исуса Христа. Па будите и ви јагњад кротка, незлобива, трпељива, покорна, вољи Божјој, вољи Цркве, вољи родитеља, власти и старијих. Ви ћете примити тело и крв Спаситеља, а Он је сав - љубав, и непознате су Му злоба и мржња. Потрудимо се да и ми живимо у узајамној љубави. Увреде праштајте, на зло злом не узвраћајте, или неправдом на неправду. Приступате Господу, Цару небеском Који нас на небеса води.

Постарајте се да мислите о небеском. Трудите се да достигнете небеску природу. Престаните да се везујете за земаљске ствари које су пролазне, подјармљују, убијају душе. Заволите небеску домовину, небески град Јерусалим, у коме су Мајка Божја и сви свети, и коме сви треба да тежимо. Одбаците сву прљавштину и греховне страсти.

Промените се на боље, исправите. Принесите Владики било какав плод добрих дела. Учините плодове достојне покајања. Господе! Ти нас Сам измени, Сам обнови!

И на крају, - да бисмо овај небески дар сачували - дар пречистог тела и крви Христове - од нас се тражи - пето: да надзиремо себе, своје мисли, своје срце, сва његова осећања и склоности, да га обуздавамо у његовим грешним жељама и тежњама, да се уздржавамо од хране и прича, од празнословља, непристојних разговора, заклињања и сваке лажи; једном речју: - чувајте се свега што је противно Христу, Спаситељу душа наших. Памтите да вас Господ кроз причешће обожује, чини божанским. Трудите се и да живите божански у свакој чистоти, правди и истини. Ви сте Божја и Христова деца; а какав живот доликује деци Божјој?

Нека вас Господ удостоји да достојно и у изобиљу плодова примите божанске Тајне. Јер који једе и пије" божанско тело и божанску крв „недостојно, суд себи једе и пије" (Кор. п,29), каже свети Апостол Павле. Зато приступимо с вером и љубављу да бисмо задобили вечни живот. Амин."

ПОСТ И ПРИЧЕШЋЕ ПО СВЕТОМ ЈУСТИНУ ЋЕЛИЈСКОМ

Православна Црква је Црква испосничка - то значи, подвижничка. Она је, вековима, припрему за Свето Причешће повезивала са постом и молитвом. Наравно, то не значи да је Причешће УСЛОВЉЕНО Постом - јер, Причешће је Тело и Крв Богочовека, а Богочовек није ничим условљен. Пост је само настојање да очистимо дом свога тела и храм своје душе да бисмо у себе примили Цара над царевима и Господара над господарима. Зато је без поста тешко припремити своје биће за Сусрет над сусретима.

У XX веку, једна од кључних тема међу православним обновљеницима је скраћивање, па чак и укидање појединих постова у складу са „захтевом времена“ (и „духа овога света“ који носи кнежевску титулу.) Сваки час се појављује неки геније који верује да је пронашао духовни „*regretium mobile*“ - неиспосничко, а ипак свеспасоносно, православно живљење. Међутим, подвижници Цркве Христове, њени богомудри Оци, јасно нам стављају до знања да је пост - мост ка Вечности. Један од тих подвижника, који је народ Божји благосиљао да се за Свето Причешће свагда припрема постом, молитвом и исповешћу, био је и Свети Јустин Ћелијски. Он је пост, као метод изграђивања себе у Христу, стављао на узвишено место хришћанских врлина. У књизи „Монашки живот“, где је донео многобројне типике и правила монашког живота да би србским калуђерима и калуђерицама помогао да изаберу прави пут, Свети Авва јасно каже да наши манастири не могу напредовати док год се у њима буде јело месо. Јер, монашко испосништво, па и уздржање од меса, има јасно есхатолошки карактер: инок је ИНИ, други и другачији од овога света, сведок Адамовог стања пре пада, када није било месождерства, и сведок Христовог Царства, у коме месождерства неће бити.

Зато је, у име епископа сремског Макарија, Свети Јустин Ћелијски одговорио на предлог епископа бачког Никанора, исповедничким писмом из 1965. године:

>> Предлог да се ублажи односно скрати време поста „према захтевима савременог живота верних“ Преосвећеног брата Никанора

(Еп. Бачког), може се православно оценити, ако се посматра у светлости богонадахнутог учења Свете Православне Цркве, учења израженог првенствено у одлукама Светих Васељенских Сабора, које су свеобавезне за све прапославне хришћане до Страшног Суда.

Свети богоносни Оци Седмог Васељенског Сабора, објављујући Богочовечанско Еванђеље спасења, благовесте: „Оно што со у Васељенској Цркви држи по предању, не допушта ни додавање ни одузимање; а ко додаје или одузима ма шта, њему прети највећа казна, јер је речено: прокљат прелагајат предјели отцев својих ("проклет који мења границе својих отаца - V Мојс.27,17). У светлости ове свеобавезне одлуке Светог Седмог Васељенског Сабора „Предлог" Преосвећеног брата Никанора не може се ни у поступак узети, него се мора у потпуности одбацити. У противном: учинилац, као црквоборац, подвргава себе „највећој казни" и проклетству Светих богоносних Отаца.

Исти Свети Оци истог Васељенског Сабора дају нам мерило православности овом својом богонадахнутом одлуком: „Сви ми хришћани, рођени у Светој Васељенској Цркви, држимо предања која смо добили, и утврђујемо се на њима, и, следећи речима божанственог Апостола: Држите предања (2Сол.2,15), одбацујемо узалудна новачења. Исто тако ми примамо све што је затим у току времена било угодно нашим преславним Оцима сазидати на темељу Апостола и Пророка, а гнушамо се свега што је томе супротно и непријатељско". Мера мером ове неизменљиве одлуке Светог Васељенског Сабора, „Предлог" Преосвећеног брата Никанора мора се одбацити, да се гнушање светих богоносних Отаца не би сручило на нас.

Исти богоносни Оци изјављују: „Следећи истини, ми ништа не одузимамо и ништа не додајемо, него држимо све што је у Цркви најбоље, и следимо Светим Шест Васељенским Саборима... Укратко рећи: ми неприкосновено чувамо сва црквена предања, потврђена писмено или усмено". „Предлог" Преосвећеног брата Никанора сав је против ове свете и неизменљиве одлуке Светог Седмог Васељенског Сабора, и зато убитачан по Свето Предање и свето васељенско сазнање Православне Цркве.

Исти Свети Оци објављују: „Ко потцењује ма које предање црквено, било оно записано или незаписано, нека је анатема!" Обасјан светлошћу ове Цркворевнителске одлуке богомудрих и боговођених Отаца, „Предлог" Преосвећеног брата Никанора је сав под анатемом Светог Седмог Васељенског Сабора.

Исти христовосни Оци, у своме херувимском ревновању за Цркву Христову, изјављују и ово: „Истински и најглавнији суд црквени састоји се у томе: не допуштати у Цркви новачења, а такође и не одбацити ништа. И тако, следећи светоотачким законима и добивши благодат од јединога Духа, ми смо све што се, тиче Цркве сачували неизменљиво и без одузимања, као што су нам предала Шест Васељенских Сабора... Ми следимо древним законским прописима Васељенске Цркве. Оне пак који ма шта додају (учењу) Васељенске Цркве или одузимају ма шта, ми анатемисемо". У светлости ове одлуке духоносних Отаца, „Предлог" Преосвећеног брата Никанора је сав под анатемом свих Седам Светих Васељенских Сабора.

Светих Апостола Правило 69 гласи: „Епископ, или презвитер, или ђакон - или ипођакон, или чатац, или појац, који не пости свету Четрдесетницу пред Ускрс, или среду, или петак, нека се свргне. Ако је световњак (=лаик), нека се одлучи". Огледан у огледалу овог светог апостолског Правила, „Предлог" Преосвећеног брата Никанора сав пада под свету и страшну апостолску осуду.

Светог Четвртог Васељенског Сабора Правило 1 гласи: „Одлучујемо да имају важити правила, која су од Светих Отаца до сада на свакоме Сабору изложена била". - А Правило 15. истог Светог Васељенеког Сабора гласи: „Нека (нас) нико не окривљује што ми чувамо среду и петак, у које нам је дане по Предању са разлогом заповеђено да постимо: у среду, због договора одржаног од стране Јевреја о предаји Господа, а у петак, јер је Господ за нас пострадао". „Предлог" Преосвећеног брата Никанора сав се налази у нераздрешивим оковима ових светих, за све православне хришћане, свеобавезних правила Свете Васељенске Цркве Православне.

„Предлог" Преосвећеног брата Никанора посредно и непосредно, преиначује, па и одбацује Посни Триод и свих Дванаест Минеја у

којима се неприкосиовено и неизменљиво чува Свето предање Свете Православне Цркве Христове о посту. Ово свето апостолско предање у Посном Триоду и Минејима дошло нам јо кроз најдаровитије, најзнаменитије и најбогодонахнутије Свете Оце, те ненадмашне свете философе и свете песнике свих небеских богочовечанских истина свеспасоносног Еванђеља Спасовог. Ко од нас има светог права, богоданог права, да њихово свето, божанско, апостолско учење мења, поправља, преиначује, одбацује ко? ко? ко? Нико! нико од Анђела! нико од људи! Дрзне ли се ко да то уради он самим тим одсеца себе од вечноживог Богочовечанског Тела Православне Цркве Христове, престаје бити православан, и подвргава себе свим анатемама свих Светих Апостола, свих Светих Отаца, свих Светих Васељенских и Помесних Сабора Једне, Свете, Васељенске и Апостолске Цркве у обадва света.

Када је свечовокољубиви Спаситељ наш Господ Христос хтео да скрати Своје вечно и безгранично Еванђеље, Он га је свео на две свете врлине, на два света подвига на молитву и пост - објавивши ову блавест: „Овај се род изгони само молитвом и иостом" (мт.пзд Мк.9,29). Уствари, целокупно спасење се и састоји у томе: у победи над ђаволом, смрћу и грехом. У томе је сав догмат спасења. Да, у молитви и посту - сав догмат спасења. То је православно учење, учење Светих Отаца. Оно никада не двоји догматско од моралног. У Богочовековом Еванђељу молитва и пост су догмат, - јер без њих нема спасења. У Православној Цркви Христовој нема догмата без моралне суштине и садржине, нити има морала без догматске суштине и садржине. „Речи моје - дух су и живот су" (Јн.6,63). У Богочовечанском Телу Цркве све је Богочовечанско: све богочовечански сједињено - нераздељиво и несливено. Све од Бога кроз човека ради спасења човека.

А Светитељи? Сви од првог до последњег: првенствено молитвеници и испосници; сви - оличење еванђелске молитве и поста, свете молитве и светог поста; сви - вечноживи сведоци свеживо-творности спасоносних близанаца међу светим врлинама еванђелским: молитве и поста.

Узредна напомена: сва образложења у „Предлогу" преосвећеног

брата Никанора пореклом оу из римокатолицизма и протестантизма. То што ол предлаже, и образлаже, све је то већ спроведено у римокатоличком и протестантском свету, нарочито у другој половини деветнаестог и у наредним деценијама двадесетого века.

У свему, и по свему, „Предлог“ Преосвећеног брата Никанора је бременит катастрофалним опасностима по Српску Православну Цркву. Ако бисмо га усвојили, што никада не може бити док смо православни и док желимо бити и остати православни, и почели Божанско Еванђеље Спасово прекрајати, мењати, прилагођавати и дотеривати према слабостима наших верника, или према своме нахођењу, онда за кратко време, међу нама Србима, неће остати ничега ни од Еванђеља Спасовог, ни од Цркве Православне.

Ако будемо „према захтевима савременог живота верних“ мењали, „скраћивали“, „ублажавали“, учење Цркве, онда ће се врло брзо стићи до потпуног одбацивања целог Еванђеља Спасовог. На пример, данас има доста православних Срба који не верују у Васкрсење Христово. Ако бисмо хтели да им угодимо, и да слабости њиховој Еванђеље Христово прилагодимо, онда бисмо морали избацити из Еванђеља свс што се говори с Васкрсењу Спасовом.

Исто тако, ако бисмо хтели угодити слабости оних данашњих Срба православних који било из страха, било из маловерја или полуверја, уклањају из својих кућа Свете Иконе, па чак и оне славске, и односе их црквама и манастирима, онда бисмо морали забранити молитвено поштовање Светих Икона, и озваничити у Српској Цркви јерес иконоборачку. И па тај начин, разуме се, Српска би Црква престала бити православна.

И тако, идући до краја логиком „Предлога“ Преосвећеног брата Никанора, ми бисмо ерпски архијереји потпуно ликвидирали Српску Православну Цркву, и обрели се и пред овим и пред оним светом као најцрњи нихилисти у историји рода Српског, који су извршили највећи и најстрашнији покољ српских душа откако је рода Српског на овој звезди Божјој што се Земља зове.

Но да се то ни у најмањој мери не би десило, ми се архијереји Српске Цркве даноноћно морамо држати свете благовести и уједно

свете заповести богомудрог Апостола: „Градите спасење своје са страхом и трепетом“ (Флб.2,12). Да, једино градећи са страхом и трепетом своје лично спасење и спасење своје пастве, ми нећемо саблазнити ниједног од оних „малих“, од оних који верују у Господа Христа. У противном, ми ћемо архијереји сигурно пасти и подпасти под ону страшну осуду Свемилоствог и Свеправедног Спаса, упућену прво нама, архијерејима: „Који саблазни једнога од ових малих који верују у Мене, боље би му било да се обеси камен воденички о врату његову, и да потоне у дубину морску“ (Мт.18,6).

Хоћу да завршим речима неустрашивог, богоносног, богомудрог и богонадахнутог Исповедника Православља, Светог Јована Дамаскина: „Умољавамо и народ Божји, народ свети, да се чврсто држи црквених предања. Јер и у малој мери одузимање од онога што нам је предано, као вађење камења из ватре, врло брзо би срушило сву зграду“.<<

РУСКО ПРАВОСЛАВЉЕ И ПРИЧЕСНА ПРАКСА ДАНАС

У последњих петнаестак година, у Руској Цркви се, као и у другим помесним Црквама, појавио покрет за сваколтургијско причешћивање, уз тврдњу да је реч о свенеопходној ранохришћанској пракси, То је изазвало низ полемика, које и данас трају. Критичари овог процеса позивају се на чињеницу да је Предање Руске Цркве другачије, и да причешћивање без озбиљне припреме води слабљењу духовног нивоа како појединаца, тако и заједнице. Свештеник Игор Белов и публициста Николај Каверин, у свом огледу „Изузетно често причешћивање и модернистичко богословље“, наводи руске Свете Оце и њихове ставове о овом питању:

>> Навешћемо одговор светитеља Димитрија Ростовског (+1709).

„Питање: Колико пута годишње треба да се причешћује православни хришћанин?

Одговор: Света Црква је озаконила причешћивање у току сва четири поста; али неписменима - сељацима и мирјанима који раде својим рукама заповедила је под претњом смртног греха у случају непослушања и непричесћивања, да се обавезно причешћују једном годишње, око Светог Васкрса, односно за време Великог Поста" (из одговора о вери и осталом, што хришћанин треба да зна).

У току следећих векова у Руској Цркви се усталила одређена пракса о томе колико често мирјани треба да се причешћују. У XIX веку она је забележена у Православном хришћанском Катихизису светитеља Филарета (Дроздова; +1867), који је прихватила сва пунота Православља: „Први хришћани су се причешћивали сваке недеље, али је међу данашњима мало оних који имају такву чистоту живота да су увек спремни да приступе тако великој Тајни. Црква мајчинским гласом завештава да се они који ревноју за богобојажљив живот исповедају пред духовним оцем и причешћују Телом и Крвљу Христовом - четири пута годишње или сваког месеца, а сви обавезно једном годишње" (део I. О вери).

Светитељ Игњатије (Брјанчанинов; +1867) је о овоме писао на

следећи начин: „Човек треба да се причешћује макар у сва четири поста, четири пута годишње. Ако некоме, на жалост и на несрећу, овоземаљске бригае ни ово не дозволе, он обавезно мора да се причести једном годишње" (т. IV, стр. 370). У писму болесној сестри Јелисавети Александровној светитељ Игњатије пише: „Црквена служба храни душу, а осамљеност изванредно помаже самоиспитивање и покајање. Зато су многи свети оци и одлазили у дубоке пустиње... И теби бих саветовао да Велики пост проведеш не излазећи из куће с коришћу за душу и тело, да понекад позовеш свештеника да одслужи неке најважније службе, а припрему за пост и причешћивање Светим Тајнама одложиш до Петровског поста. Није важно да се човек често причешћује, већ да се суштински припреми за причешће и зато пожње обилну корист. Света Марија Египћанка се у целом свом дугом животу у пустињи ниједном није причестила: овај живот је био припрема за причешће којег се удостојила пред крај живота" (писмо од 16. фебруара 1847. г., т. VIII, Сабрана писма, стр. 366, п. 299).

А ево како светитељ Игњатије упозорава оне који Светом причешћу приступају без неопходне припреме: „Човек нека испитује себе (Кор. II, 28), нека провери себе, пре него што приступи Светим Тајнама и ако се заглибио у греховну прљавштину нека се уздржи од страшног причешћа да не би навршио меру и да не би запечатио своје грехове најтежим грехом: изругивањем над Светим Христовим Тајнама, изругивањем над Христом. Пре смелог уласка на свадбу код Сина Божијег нека се побрине за своју душевну ризу: она се пере, чисти се од греховних мрља, ма какве ове мрље биле, неизрецивом милошћу Господа уз наше покајање." Ево зашто је у Цркви обичај да човек исповеда своје грехове пре примања Светих Тајни. Светитељ Игњатије строго упозорава мирјане да „приступајући Христовим Тајнама из смрада греховног и падајући у греховни смрад после примања Тајни, не видећи над собом брзу казну, они сматрају да никаква казна никад неће уследити. Погрешан закључак!" (т. IV, стр. 128-129). Нека ове речи светитеља Игњатија Брјанчанинова чују парохијани савремених „либералних" заједница, који дрско приступају Светом Путиру на свакој Литургији, не испитавши пре тога своју савест, не очистивши се на

исповести од својих грехова, не припремивши се да приме у себе Бесмртни Источник, како то нуди Света Црква.

Покајање је саставни део у процесу духовног и моралног препорода сваког хришћанина. Оно је нарочито потребно приликом припреме за причешћивање Светим Даровима. Чешће причешћивање може бити само последица (а не узрок) појачаног подвига покајања, сталног духовног усавршавања, а то је немогуће без свести о својој огреховљености, која онога ко се каје и доводи на исповест. Ако се мирјанин вештачки чешће причешћује без подвига дубљег покајања и без исповедања сагрешења то управо може да доведе до онога на шта упозорава апостол Павле (1 Кор. 11,27-30).

Старац-затворник из Гетсиманског скита, јеросхимонах Александар (+1878), који је духовним пријатељством био повезан с Оптинским старцем Амвросијем, учио је: „Често причешћивање без унутрашњег духовног делања не уписује се ономе ко се причешћује као врлина" (Беседе великих руских старца. М., 2003, стр. 170).

Навешћемо речи преподобног Макарија Оптинског (+1860): „У првим вековима хришћанства сви су приступали причешћивању Тајнама сваки пут кад се служила Литургија, али је Црква одредила да је за слободне обавезно причешћивање четири пута годишње, а за заузете послом да макар једном приступе причешћивању Тајнама" (т. I, стр. 156-157).

Овде ћемо такође истаћи да се први велики оптински старац Леонид (+1841) причешћивао једном у три недеље, а други велики оптински старац Макарије (+1860) и трећи велики оптински старац Амвросије (+1891) су се причешћивали једном месечно.

О томе колико често треба да се причешћују мирјани такође се говори у делима светитеља Теофана Затворника (+1894): „Треба се причешћивати у току сва четири поста. Може се и још додати, може се причешћивати за време Великог и Божићног по два пута... Може се и још додати, али не превише, да човек не би постао равнодушан" (т. I, стр. 185).

„Што се тиче „чешће" не треба превише учестати, зато што ово чешће одузима велики део свештеног страха према овом изузетно

великом делу... под овим подразумевам припрему за причешће и причешћивање само. Чини ми се да сам већ писао да је довољно припремати се за причешће и причестити се у току сва велика четири поста" (т. Ш, стр. 500).

И светитељ Теофан још пише следеће: „О честом причешћу се не може рећи ништа погрдно... Али мера од једном или два пута месечно је најодмеренија" (т. IV, стр. 7579. Ова последња препорука светитеља Теофана Затворника је скоро дословце у складу с препоруком недавно почившег духоносног старца архимандрита Јована (Крестјанкина; +2006) који је својој духовној деци препоручивао да се причешћују једном у двенедеље.

Отприлике исте поуке се садрже у заповести преподобног Серафима Саровског (+1833) монахињама Дивјејевског манастира: „...5) Све обавезно да се причешћују у току свих светих постова, а по жељи, и на свих дванаест Господњих и Богородичних празника" (из „Кратког животописа старца Серафима Саровског", 3. изд. Серафимо-Дивјејевског манастира. Казањ, 1900, стр. 80-81). Али ово правило је отац Серафим дао за монахиње, а не за мирјане.

Преподобни Варнава Гетсимански (+1906) је у својим писмима сестрама Иверске Бискунске обитељи саветовао: „да се причешћују у току свих светих постова, као и ако се деси нека болест, што је могуће чешће". Као што видимо, чешће причешћивање старац Варнава је повезивао само с болешћу.

Оптински старац преподобни Варсануфије (+1913) је писао: „У првом веку су се следбеници Христа Спаситеља причешћивали сваког дана, али су и живот водили равноангелски, били су Спремни да сваког тренутка стану пред лице Божије. Ниједан хришћанин није био безбедан. Често се дешавало да се хришћанин ујутру причести, а увече га ухвате и одведу у колосеум. Налазећи се у сталној опасности хришћани су будно пратили свој духовни свет и проводили су живот у чистоти и светости.

Међутим, први векови су прошли, прогони од стране неверника су престали, минула је стална опасност. Тада су уместо свакодневног причешћивања почели да се причешћују једном недељно, затим једном

месечно, а сад чак једном годишње.

У нашем скиту се придржавамо устава Атонске горе, који су ставили свети старци и који нам је предат на поуку. Сви монаси се причешћују шест пута годишње, али по благослову понекад и чешће. Толико су навикли на то, да чешће причешћивање привлачи свеопшту пажњу...

„Зашто се о. Јероним данас причешћује?"

„Старац му је дозволио."

„Али зашто?"

„Ђаво му се јавио у видљивом обличју и потпуно је изнемогао."

„А... Онда је јасно."

Уосталом, човек може да се исповеда увек, чак и сваког дана, и код нас се браћа исповедају врло често" (Из беседе 12. априла 1911. г.)

Велики пад морала и духовности био је уочљив у Русији у време пре револуције, што је захтевало да се својевремено уведе чак и државна контрола о обавезном причешћивању православца од минимум једном годишње. Свети праведни Јован Кронштатски (+1908) је у то време позивао народ да се врати изворима своје духовности, црквеном животу, поштовању постова, отачкој вери и као последицу тога, чешћем причешћивању (чешће од једном годишње). Отац Јован Сергијев је истовремено упозоравао: „После недостојног причешћивања Светим Тајнама дешава се да сатана уђе у људе." „Онима који недостојно приступају Светим Тајнама Господ то неће опростити, већ ће тражити одговор и тражиће га строго."

Епископ Антоније (Флоренсов; +1918) који је од 1898. године био у пензији у Донском манастиру сматрао је да је недостојан да се причешћује чешће од једног пута у току сваког поста.

Навешћемо веома значајну поуку познатог глиноског старца из XX века схиархимандрита Андроника (Лукаша; +1974) коју треба да запамте сви православни хришћани: „Људи који се причешћују сваког дана су у прелести. То није потребно, то је од лукавог. Треба се причешћивати само једном месечно. За Причешће се треба припремати, одсецати самовољу, да би Причешће било на спасење, а не на осуду. Сваког дана може да се причешћује схимник, болестан монах,

свештеник који служи те седмице..." (Из књиге схиархимандрита Јована (Маслова) „Глинска пустиња". М., 1994, стр. 467).

Као што видимо, сва ова казивања светаца и подвижника побожности упозоравају на равнодушно причешћивање Светим Христовим Тајнама, без страха Божијег. Познати подвижник из XX века схиархимандрит Јован (Маслов; +1991) пише: „Ако се човек не буде односио према исповести с дужном пажњом, приступиће Телу и Крви Христовој недовољно припремљен... Утајени грех повлачи за собом смрт душе и страдање тела, јер, по речима Оптинског старца Амвросија „човек не бива толико кажњен због грехова, већ више због недостојног причешћивања Светим Тајнама" (Из књиге „Преподобни Амвросије - богоносни старац Оптински". Виноцка епархија, 2002, стр. 88).

Исповедник XX века преподобни Севастијан Каршандински (+1966), који је био келејник великих Оптинских старца Јосифа и Нектарија и који је после затварања Оптине пустиње шест година провео у прогонствима и логорима често је говорио: „Приђи Путиру са Светим Тајнама није исто што и приђи столу с тањиром супе или шољом чаја."

Оптински старац преподобни Никон (+1931) пише: „Шта је боље: ретко или често се причешћивати Светим Христовим Тајнама тешко је рећи. Закхеј је с радошћу примио у својој кући драгог Госта - Господа, и добро је поступио. А капетан, због смирења, свестан своје недостојности, није се одлучио да Га прими и такође је добро поступио. Премда су њихови поступци опречни, побуде су исте. И они су пред Господом били подједнако достојни. Суштина је да се човек достојно припрема за велику Тајну" („Кладенац мудрости". М., 2005, стр. 93).<<

Руски свештеник, магистар теологије Владимир Правдољубов, потомак свештеничке лозе и вишедеценијски служитељ олтара, својевремено је добио од једног студента теологије писмо и књигу „Евхаристија“ протe Александра Шмемана. Схвативши да су Шмеманови ставови веома битни за „размишљања савремених неофита“, Правдољубов је студенту Духовне академије у Лењинграду (данас Санкт Петербургу) написао следеће:

>>Драги ***! Тежња за учесталим причешћивањем, па чак и за причешћивањем на свакој Литургији (уколико занемаримо тежње душевно оболелих, са чиме ћеш се сусретати у својој парохијској пракси), појавила се као једна од пројава тежње екуменске заједнице - за повратком животу првобитне Цркве. Таква тежња природно проистиче из мисли да се ниједна од савремених хришћанских вероисповести није очувала као истинска, неповређена Црква, Управо то гледиште заступа проф. протопрезвитер Александар Шмеман у књизи „Евхаристија“, коју си ми послао (уколико се у даљем тексту буде наводила само страна, то ће значити да се позивање односи управо на ту књигу). Према његовом мишљењу, истини је међу свима најближа Православна Црква, али и она је веома болесна, болесна од прикривене „шизофреније“ (обрати пажњу - од неизлечиве болести), и она такође треба да се лечи тако што ће се у њој, према препорукама оца Шмемана, васпоставити нека стара правила литургијског живота (с. 10,11 и 12). То у корену није истинито! То је неверовање у Спаситељево обећање о Његовој Цркви, о томе да њу ни врата пакла неће надвладати (Мт. 16; 18). Требало би имати на уму да Црква није дело људских руку, него Црква Божија, једини поуздани сведок истине на којег може да се ослони човек, потпуно збуњен разулареношћу људских мишљења. Не сме се заборавити да је „Црква Бога живог“ у свим временима њеног историјског постојања стуб и тврђава истине (1. Тим. 3; 15), да је она у својој основи непроменљива и да се оно, што се у њој мења, мења под утицајем Светога Духа и да највише одговара промењеним условима живота Цркве. Према томе, отац Шмеман не би требало да лечи неизлечиво болесну, него да тражи „здраву“ Цркву, али не да је тражи негде на пола пута између савремености и прошлости, него међу постојећим хришћанским вероисповестима. При том би у том трагању као руководећа нит требало да му послуже Спаситељеве речи: „По плодовима њиховим познаћете их“ (Мт. 7; 16). Црква, којој на нашу срећу припадамо и ти и ја, чак је и у свом највише оспораваном, синодалном периоду, дала читав низ светитеља - чудотвораца (мој деда, протојереј Анатолиј Правдољубов, био је сведок откривања моштију једнога од њих - Теодосија Черњиговског, и сам је видео чуда која су се

код њих догађала). Усред тог синодалног периода појавило се мноштво подвижника побожности, на челу са преподобним Серафимом; на крају овог периода појавило се велико мноштво мученика, а Црква је у исто време тако васпитавала своје обичне чланове да се цео свет дивно моралној узвишености руске интелигенције и простог, сеоског руског народа. Ето, то је наш ослонац! Уколико наша гледишта нису сагласна с њеном праксом, онда би требало да мењамо наша гледишта, а не њену праксу. Посебно кад је у питању то како би се и колико често требало причешћивати „Црква материнским гласом саветује да се они, који теже благочестивом животу, исповедају код духовног оца и причешћују Телом и Крвљу Христовом четири пута годишње или свакога месеца, а сви обавезно једном годишње" (в. Православно исповедање, 1. део, 90. питање) (Катихизис, питање 340). Митрополит Филарет овде указује да Причешћу нужно мора да претходи исповест, док исповести морају да претходе пост и молитва, тј. оно што се у пракси назива припремом за св. Причешће. О поретку те припреме веома је добро писао еп. Теофан Затворник у писмима „Шта је духовни живот и како се усмерити ка њему". Немам ту књигу при руци, али о томе говори почев од речи: „Слава Теби Господе, ево, и пост се лриближио..." На тај начин су ова два најмудрија јерарха потврдила ону праксу причешћивања која се утврдила у Православној Цркви и ја не видим разлоге због којих би је требало мењати, као што, за разлику од о. А. Шмемана, не видим ни да је моја Мајка-Црква болесна. Претпоставимо, међутим, да такви разлози постоје и да је нужан повратак пракси древне Цркве. Којем би то периоду требало да се вратимо? Да ли периоду првоапостолске заједнице? Ми знамо да је Христос извршио Тајну вечеру у обичној - премда у пространој и застрој - одаји, без олтара и престола, без икона и свештеничке одеће. Тајна је извршена на крају старозаветне пасхалне вечере, тј. после окушања мяса и вина. Отприлике су исто тако Евхаристију вршили и апостоли (Мт. 26;17-29, Дела 2;42, 46, 1. Кор. 11; 20-34).

Мислим да је јасно да, вршећи Евхаристију у суштини на исти начин као што сује вршили апостоли, нисмо у стању да у нашим условима „потрошачког друштва" воспоставимо простоту апостолског века у

форми и правилима њеног вршења, а утолико пре што већ познајемо жалосно искуство такве рестаурације код протестаната. Њихови мотиви за спровођење рестаурације богослужења били су далеко дубљи, него мотиви оца Шмемана и његових следбеника. Протестанти су иступили против уистину болесне цркве - католичке. Шта им је преостало да учине, осим да покушају да рестауришу веру и богослужење апостолске заједнице? Свима је познато шта је одатле проистекло. За плодове протестантизма морамо да сматрамо: у питањима вере - владавину атеизма, а у питањима морала - култ златног телета, насиља, секса и наркоманије. Делимичан повратак једноставности апостолског века, за који се бори о. Шмеман, такође је проверен у пракси. То су почетком века учинили наши „обновљенци". Резултат је такође био веома жалостан. Поменућу узгред и занимљиво искуство одрицања од словенског богослужбеног језика, о којем ми је говорио један украјински свештеник. На почетку оног периода када је на патријаршијском трону био св. Тихон, православни Украјинци су, покренути општим таласом националног самоопредељења, од свјатјејшег патријарха смирено затражили благослов да у богослужењу са црквенословенског пређу на украјински језик. Патријарх је донео солomonско решење - тамо, где на парохијском сабору одлуче да се пређе на украјински, нека и служе на украјинском, а тамо, пак, где одлуче да богослужеље остане на словенском - нека и служе на словенском. Шта је одатле проистекло? Одмах су се појавиле парохије с различитим богослужбеним језиком. Тамо, где су служили на словенском - цркве су биле прелуне народа, а где се служило на украјинском - празне. Тако су се вратили богослужењу на словенском језику.

Вратимо се питању о рестаурацији древноцрквеног живота. Зашто су такви покушаји били неуспешни?

1. Зато што су рестауратори располагали са мало података, а што је најважније - не постоји живо црквено предање.

2. Зато што су се променили услови црквеног живота.

3. Зато што Христос није устројио Цркву у њеном, да тако кажемо, „зрелом" облику, као што је Бог учинио на Синајској гори, него је на

земљу човечанства бацио само мало зрно првоапостолске заједнице. Тек је касније требало да то зрно израсте у дрво са оформљеним гранама, међу којима ће се сакрити птице небеске (в. Мт. 13; 31-32).

Према томе, повратак првоапостолској пракси црквеног живота подједнако је немогућ као и сажимање дрвета у семе из којег је израшло. Поставља се питање: можда се не би требало враћати апостолском веку, него оном времену које је уследило за њим, када је Црква већ била развијена? За такав повратак имамо још мање података. Узмимо век апостолских ученика којем, како се верује, припадају апостолски устави. На пример, није нам јасно шта захтева 9. апостолско правило: да ли је то причешћивање на свакој Литургији или присуствовање Литургији до краја, без обавезе причешћивања? Ово друго је вероватније, будући да се од клира причешћивање захтева зато да би народу потврдили правилност вршења Тајне (правило 8).

Изгледа да су се у време прогона причешћивали сви верујући који су присуствовали Литургији. То се види из 2. канонског правила св. Дионисија Александријског, у којем се поставља знак једнакости између уласка у дом Божији и причешћивања Светим Тајнама. Међутим, тако је и морало да буде за све време прогона; када су код нас од 1940-1942. све цркве биле затворене, неколицина свештеника се одважила да служи Литургију у приватним кућама. Тим Литургијама су могли да присуствују само они који су се припремили за св. Причешће. Очигледно је да се то утолико пре догађало у време прогона, када је верујући могао доспети на крст, на ломачу, на точкове или под мач. У време Василија Великог, тј. одмах после прогона, постоји пракса свакодневног, односно причешћивања у среду, у петак, у суботу и у недељу, као што се види из одломка његовог писма, које си ми ти послао. У то време је, међутим, већ постојала веома развијена покајничка пракса, која је подразумевала одлучивање од св. Причешћа током много година, а некад и током читавог живота (види његова канонска правила од 56. до 83. и друга - „Номоканон“). И тада је било верујућих који се дуго нису причешћивали, као што се види из 34. правила св. Василија Великог. Према том правилу, жена која је пала у грех прељубе и која се тајно због њега покајала морала је за све време

своје одлучености од св. Причешћа да стоји међу вернима, да се јавним покајањем не би открио њен грех и да јој се муж не би осветио. Каквог је смисла за очување тајне имало да човек који се не причешћује стоји међу вернима, уколико су се сви они причешћивали? Наиме, тајна такве особе била би одмах разоткривена. Међутим, чињеница да је она имала где да се сакрије значи да су многи присуствовали Литургији, али да се на њој нису причешћивали. Према томе, ако прихватимо да обновимо праксу из времена св. Василија Великог, дошећемо у тежак положај. Као прво, не знамо ко може свакодневно да се причешћује, а ко би могао и дуго да не приступи св. Причешћу, не знамо како позвати на ред оне који се не причешћују, нити какав минимум да захтевамо од њих - све нам је то нејасно. Као друго, шта да учинимо с правилима одлучења од св. Причешћа? Наиме, јасно је да су она у наше време неостварива, због чега је био забринут и узнемирен већ VI (или, тачније, Пето - Шести) Васељенски сабор (види његово 102. правило).

Обратимо се сада св. Јовану Златоустом. Из цитата који си ми послао види се да је и у његово време постојала устаљена пракса причешћивања у одређено доба године, а посебно за Богојављење и током св. Четрдесетнице. Истина, као што се види из речи које си подвукао, он наводно протестује због такве праксе и захтева причешћивање на свакој Литургији, тј. изгледа да се, тобоже, бори за оно исто за шта и отац А. Шмеман. Неопходно је, међутим, да дубље приникнемо у њихове намере, руководећи се речима самог Јована Златоустог: „Не би требало разматрати појединачно узете речи, јер то повлачи за собом мноштво грешака; исто тако, не би требало испитивати ни појединачно узету изреку, него је неопходно да се пажња обрати на намеру писца... У ствари, и лекари секу тело и расецају неке кости, као што понекад чине и разбојници. А каква би то била несрећа кад не бисмо били у стању да разликујемо лекара од разбојника" (св. Јован Златоусти, Сабрана дела, том 10, СПб., 1904, с. 750 - Тумачење 1. главе Посланице Галатима, по Мињеу 690). Да би се разјаснила намера св. Златоуста, његова водећа мисао у цитату који си ми послао, навешћу цитат из његовог другог дела где се, у сажетом облику, разматрају та иста питања. То је тумачење на речи апостола Павла: „Али човек нека

испитује себе, и тако од хлеба нека једе и од чаше нека пије“ (1. Кор. П;28- Сабрана дела, 10. том, с. 277). Поменувши Свете Тајне, апостол Павле је сматрао да је неопходно да исцрпије изложи ову тему као ону која је веома важна. Зато нас у беседи о њој опомиње на велики страх и доказује да је најважније да им [Светим Тајнама] приступимо чисте савести. Не задовољивши се оним што је претходно речено, он додаје и следеће: човек нека испитује себе, а не онако као што ми поступамо, прилагођавајући се више времену, него душевном расположењу. Ми се не трудимо да приступимо припремљени и очишћени од свакога зла и са потпуним страхопоштовањем, него да приступимо за празнике и онда кад сви приступају. Апостол Павле није тако заповедио: он познаје само једно време за приступање и причешћивање Светим Тајнама - а то је онда кад је савест чиста. Уколико ни чулној трпези не приступамо онда кад имамо грозницу и прилив лоших сокова да се не бисмо изложили смрти, онда би утолико пре требало да се не дотичемо оне Трпезе уколико имамо рђаве жеље, које су горе од грознице. Под рђавим жељама подразумевам како оне телесне, тако и користољубље, гнев, злоламћење и, уопштено, све рђаве склоности. Онај што приступа требало би да се очисти од свега тога, па тек онда да дотакне ову чисту жртву, уместо дато учини немарно и лењо, као да по принуди приступа зато што се догодило да је празник. С друге стране, када постоји скрушеност и спремност, не треба одлагати [причешћивање Светим Тајнама] зато што није празник. Празник је вршење добрих дела, побожност душе и строгост живога; уколико то поседујеш, свагда можеш да празнујеш и да приступаш. Зато апостол и каже: да испитује себе... сваки и да тако приступа. Он не заповеда да испитујемо један другога, него саме себе, уредивши судницу без разглашавања и разобличење без сведока. Видимо, дакле, да св. Јован Златоусти као темељ поставља човеково унутрашње стање и потчињава му целокупно дело причешћивања, односно, присутно је схватање „причешћа као појединачног, личног чина“ (с. 290). Према томе, и припрема за Причешће, која се састоји у очишћењу од свега што је зло, „такође је појединачна“ (с. 290). И св. Златоуст тврди да је управо такав смисао речи ап. Павла човек нека испитује себе, тј. према Златоустом, тако је

свагда било и тако и треба да буде.

О томе, узгред, сведоче и молитве пред св. Причешће (в. стр. 291), а посебно оне које је саставио св. Златоуст. На тај начин су изјаве оца Шмемана о томе, да се у схватању Причешћа као дубоко личног акта изражава црквена и литургијска криза, лишене сваке основе. Свети Златоуст, дакле, следећи апостола Павла, сматра да је чин Причешћа и припрема за њега дубоко лична ствар („да испитује себе... уредивши судницу без разглашавања и разобличење без сведока“), а као препреку за Причешће не сматра само грешна дела, него чак и рђаве жеље (в. средину наведеног исказа св. Златоуста), па међу њима и користољубље, гнев и злопамћење. Он сматра да је неопходна припрема за св. Причешће, и то припрема која се састоји од очишћења од свега што је зло (в. први део овог исказа који сам посебно издвојио). Према томе, захтев за обавезном исповешћу пре причешћивања, коју о. Шмеман с богохулном иронијом назива „својеврсном улазницом за св. Причешће“ (с. 302) представља тачно испуњење тог захтева св. Златоуста, који сматра да је неопходно да онај што приступа св. Причешћу (као, уосталом, и онај што не приступа) осећа страх Божији, страхопоштовање и скрушеност срца - скрушеност која не остаје само на речима, него је истинска, а коју он, као што ћемо касније видети, постиже прилично оштрим средствима. Другим речима, захтеви св. Златоуста јесу наши савремени (филаретовски и теофановски) захтеви.

Како, дакле, да схватимо цитат св. Јована Златоустог који си ти послао - да ли он захтева да се причешћујемо на свакој Литургији или не захтева? Тешко је одговорити на ово питање. Сасвим поуздано бисмо могли да кажемо да он захтева да се стидимо тога, што не можемо свакодневно да се причешћујемо. Међутим, он се још снажније залаже да се стидимо ако се причешћујемо неочишћене душе. Другачије речено, св. Златоуст нас поставља у такав положај да нам је са свих страна „тесно“. Можда је то и био његов циљ? Сећаш ли се у какво је стање ужасности он довео свог пријатеља, епископа Василија, својим речима о свештенству? Он, епископ Василије, увидео је да му савест не допушта да буде епископ. Шта да учини? Једино да из дубине скрушеног срца завапи ка Господу: „Боже, милостив буди мени,

грешном!" Једино тако и можемо да се молимо. Свети Оци кажу: „Чак и кад би неко стајао на самом врху врлине, Бог би одбацио његову молитву уколико се не би молио као грешник" (еп. Игњатије Брјанчанинов, Аскетски огледи, 2. том, СП 6, 1905, изд. Тузова, с. 162). И чини ми се да управо тог циља - истинске скрушености срца, успева св. Златоуст да се домогне цитатом који си ми ти послао. Обрати пажњу да он не протестује против причешћивања на празнике, него због тога што се то догађа „онако узгред, више по обичају и уведеном реду, него са расуђивањем и знањем". Управо то и даје тон свему што затим следи; намери да ио сваку цену разбије лед равнодушности и самопоуздања. Он тако каже: „Узалудно се приноси свакодневна Жртва, узалудно ми стојимо пред олтаром Господњим - нико се не причешћује!" Зар он то говори због тога да се не би свакодневно приносила Жртва? Он ће је свакако приносити, као што ју је и до тада приносио. Не! Његов циљ је да срца слушаца потресе мишљу да у толиком мноштву народа нема ниједнога (!) достојнога да се причести. Какви смо то онда ми верујући?! Он у наставку каже: „Ако си недостојан причешћа, онда си недостојан и присуства, а... ти бестидно настављаш да стојиш?" Зар је његов циљ да из Цркве протера оне који се не причешћују или, што је још горе, да примора оне, који још нису спремни, да се причесте? Не, он хоће да они ту стоје, али са стидом, скрушеног срца, са свешћу о својој искварености и грешности. То исто постиже и Црква када нас припрема за Велики пост песмама попут „Покајања двери" „На рекама Вавилонским" „Помишљај на дан страшни", одговарајућим јеванђелским и апостолским штивима и, уопште, целокупним вековима разрађиваним системом буђења успаваних савести и припремања грешника за покајање, исловест и св. Причешће. Црква, дакле, читајући св. Златоуста, није извела такве практичне закључке, какве си извео ти. Ни ти то не би учинио, када не би постојао дух времена, чији је изразити представник књига о. Шмемана коју си послао. Другим речима, разлог због којег ти приступаш св. Причешћу чешће него што саветује Филарет, садржи се у учењу о. Шмемана, а цитати св. Златоуста потребни су само због тога да би се древним ауторитетом оправдало одступање од установљене црквене праксе. Услед тога, следећи корак

треба да буде разматрање књиге оца Шмемана. Наравно, реч „разматрање“ је исувише крупна. Ја могу само да укажем на неке његове крупне заблуде, а самим тим и да покушам да те убедим да не би требало да следиш оца Шмемана. Као прво - говорићу о св. Причешћу. Протојереј Шмеман решава питање о њему у протестантском духу: сви смо ми грешни, сви смо недостојни, а Бог све прихвата и чини достојнима. Другим речима, дуготрајни труд на очишћењу душе није погребан, довољно је да се пажљиво учествује у Литургији, која и јесте припрема за св. Причешће. Наравно, било би добро (према мишљењу о. Шмемана) кад би се тајне молитве читале наглас. Ево како он говори о томе: „Рана Црква је знала да нико у целокупној творевини није по својим подвизима, по својој 'вредности', достојан да се причести Христовог Тела и Крви и да се услед тога припрема не састоји у пребројавању и анализи своје 'спремности' или 'неспрмности', него у одговарању љубављу на љубав (У корену неправославно гледиште, В. Еп. Игњатије Брјанчанинов, О страху Божијем и о љубави Божијој, Аскетски огледи, 2. том). - 'да и ми са свима светима који су Ти од века угодили будемо причасници Твојих вечних добара која си припремио онима што те љубе, Господе...' На возглас предстојатеља: „Свет је, Господ Бог наш“ (наравно, то је „светиње светима“ што је очигледна грешка редактора, будући да је за свештеника таква грешка немогућа), Црква је одговарала: „Један је свети, један Господ Исус Христос, у славу Бога Оца. Амин!“ Установљујући и оглашавајући ово исповедање, знала је Црква да су свима отворена врата у „жељену отаџбину“ и да „неће бити разлучења“ (с. 302-303). (Свима? А шта да кажемо о ап. Павлу и св. Златоустом са њиховим забранама? Шта, најзад, да кажемо о канонским правилима?) Погледај, како дубока разлика ту постоји! Отац Шмеман позива све - без икаквих ограничења - да се причесте, а св. Златоуст, следећи ап. Павла, саветује да испитујемо себе и да св. Причешћу не приступамо чак ни онда када имамо рђаве поми-сли, да и не говоримо о делима. Ево још једног цитата о. Шмемана: „Литургијска побожност је постала (Постала? Ми смо, пак, расуђујући о св. Златоусту, видели да је свагда било) крајње индивидуалистичка, о чему речитије од свега сведочи

савремена пракса причешћивања, до краја потчињена „духовним потребама“ појединих верника (А због чега се Христос ваплотио, због чега је био распет, васкрсао и ниспослао Светога Духа, ако не због тога да би послужио духовним потребама појединачних верника? Сетимо се приче о 99 оваца и о једној изгубљеној овци!), а коју нико - ни свештенство ни лаици - не схвата у духу саме евхаристијске молитве: „све нас који се од једног Хлеба и Чаше причешћујемо сједини једне са другима у заједницу једнога Духа“ (с. 14-15). Другим речима, уколико ми - према Шмеману - не потчињавамо праксу причешћивања својим духовним потребама, онда смо јединствени, а ако потчињавамо - онда нема јединства! Могуће је и да нисам разумео: реч је о томе да, ако сам се причестио јуче или у неком другом храму, а он се причестио данас, ми се нисмо причестили од једног Хлеба и Чаше - што би већ било сасвим апсурдно! У овом цитату испољило се супротстављање личног подвига спасења хришћанина његовом заједничком општецрквеном животу, што је карактеристично за о. Шмемана. Он је заборавио да се ми обједињујемо у Цркву посредством Христа, а не независно од Њега. Ја сам Чокот, а ви лозе (Јн. 15; 5), каже Христос, и зато ми више не треба да се бринемо о томе да покажемо јединство са осталим лозама (премда је и то понекад потребно), него о томе да се ваљано накалемимо (в. Римљ. 11; 16-22) на Чокот, односно на Христа. До јединства Цркве води само један пут: лични подвиг сваког њеног члана у делу спасења његове душе, тј. његово дубоко лично јединство са Христом у причешћивању Његовим Телом и Крвљу и у испуњењу Његових заповести. Живим - не више ја, него живи у мени Христос (Гал. 2; 20). То значи да и ја живим у Цркви Христовој. Управо због тога смо и дужни не да нарушавамо, него да свесрдно подржавамо уобличену праксу припреме за св. Причешће. Та пракса у себе укључује свако могуће удаљавање од уобичајених житејских брига, пост, црквену и домаћу молитву, читање Свегаг Писма и светоотачких дела (чији је циљ проучавање наше душе и њених болести којима је потребно исцељење, као и побуђивање локајничког осећања и задобијање, колико је то нама могуће, смиреног и скрушеног срца које Бог неће презрети, в. Пс. 50) и, најзад, као круна и завршетак - исповест. Уздигавши се на такву

висину и удостојивши се на њој причешћивања Телом и Крвљу Христовом, хришћанин је дужан да се свим силама труди да одржи то узвишено расположење, које је задобио припремајући се за св. Причешће или, како се то каже у народу, „да сачува Причешће"! Из тог неразумевања природе Цркве (в.1.Кор. 12; 14-27), код о. Шмемана се родила и следећа, чудновата реченица: „Поузвано би требало да знамо и да запамтимо: у цркву не одлазимо ради индивидуалне молитве" (с. 27). Мени се, пак, чини, да није потребно посебно доказивати чињеницу да општецрквена молитва верујућих није могућа без личне молитве верујућих, који чине црквено сабрање. То можемо да докажемо користећи речи самог о. Шмемана: „Прво начело литургијског богословља... исходи... из самог богослужења" (с. 16-17). Замисли овакву ситуацију: служи се Литургија, тек што је завршено пресуштаствљење, и пред лицем Христа Који Својим Телом и Крвљу обитава међу нама, на престо лу, молимо се за васцелу Цркву, почев од Пресвете Богородице. Могу ли ја у том тренутку да се помолим за своје најближе? Мој син је увојсци, кћер треба да се уда, тетка се недавно упокојила, једну моју парохијанку су њена деца истерала из сопствене куће - могу ли ја, стојећи пред Христом лицем у лице, да затражим милост конкретно за њих? Другим речима, могу ли у то време да се бавим и индивидуалном молитвом, која се твори у скривености срца, и за коју не зна нико од оних што се моле заједно са мном? Према Шмеману - не могу. Црква, међутим, не расуђује тако. Током архијерејске службе, изговарају се и речи које ја не могу да слушам без суза: „За спасење присутног народа и свих оних које они имају на уму, ради свих и за све!" Другим речима, претпоставља се да сви присутни у том тренутку имају некога у помислима, да се мисаоно (индивидуално!) за некога моле, и ђаконско оглашавање обједињује те појединачне прозбе у једну, општецрквену молитву. У суштини, следећи милосрђе Христово или, тачније, притичући Христовом милосрђу, Црква с љубављу учествује у житејским потребама својих чланова а постоји огромно мноштво тих потреба стварајући ситуацију сличну јеванђелској: Наставниче, народ те опколио и гура те (Лк. 8; 45). На тај начин ове потребе, иако не чине део саме Литургије, провејавају из ње

- пре Литургије у проскомидији, а после Лигургије у молебанима и парастосима. Жао ми је што Шмеман, који за тебе представља ауторитет, говори о томе са приметним нехатом, иако су сва та посебна молитвословља неутуђиви део црквеног живота и свештеник, уколико жели да буде истински свештеник, мора да их врши крајње усрдно и преживљавајући потребе својих парохијана. Хтео бих да размотрим још једну заблуду оца Шмемана, заблуду која проистиче из његовог неразумевања да је најважнија ствар у животу једног члана Цркве личи подвиг спасења сопствене душе -а састоји се у неправилном схватању односа који су се у Цркви формирали између свештеника и мирјана. Наиме, требало би да буде потпуно јасно да издвајање олтара, свештеничке одежде, раздвајање јавних и тајних молитава које се обичним верницима не морају изговарати, забрана дотицања неких посебно важних светиња и сл. има дисциплински, васпитни циљ. У ствари, мирјани у Цркви ничега нису лишени. Оно што је најважније - а то је дело личног спасења - мирјани могу да врше чак и успешније него свештеници. Одговорност за грехове је далеко већа када су у питању чланови клира. У том погледу је интересантно да над старешином Цркве - патријархом, у време исповести, његов духовник не чита никакве посебне молитве, него оне исте које се читају и над обичним члановима Цркве, где постоје и следеће речи: „Помири га и присаједини Твојој светој Цркви, у Христу Исусу Господу нашем". Како? Испоставља се да човек, који је на челу Цркве, повремено, због својих грехова, може да се нађе и изван Цркве којој је на челу, а влашћу духовника - Божијом влашћу! - поново јој се присаједињује посредством покајања. И свештеници и мирјани имају иста права на св. Причешће. Зар сматраш да је онај што се причешћује 4 пута или, пак, само једном годишње у мањој мери причасник, него онај што се причешћује на свакој служби коју врши? Отац Шмеман сматра да је тако и тугује, говорећи да су лаици фактички одлучени од Причешћа (с. 21). Ја, међутим, сматрам да веза са Христом није јача код оних који се често причешћују, него код оних што се боље припремају за св. Причешће и усрдније га чувају испуњавањем заповести Христових, у чему мирјани ни најмање нису ускраћени у поређењу са свештеницима.

Штавише, свештеник не може да изврши Св. Тајну Евхаристије без присуства лаика [мирјана], при чему то присуство уопште није формално: мирјани са учествују у вршењу Тајне. Наиме, песме које се певају у време евхаристијског канона нису ништа друго до скраћена варијанта тог канона. О саучествовању лаика сведоче и прозбе јектеније пред „Оче наш“: „За принесене и освећене пречасне дарове, Господу се помолимо. Да човекољубиви Бог наш, примивши их у Свој свети и наднебесни и умни Жртвеник, као мирис миомира духовнога, ниспошље нам за то божанску благодат и дар Светога Духа..." На тај начин, лаици у Цркви нису лишени ничега суштинског. Васпитавањем побожности у мирјанима постиже се њихово уздржавање од претерана фамилијарност односа према светињи. Та школа је потребна и свештеницима. Међутим, наметана неопходност непрестаног контакта са светињом ствара ефекат навике и губитак побожности. Због тога се и у свештенику мора васпитавати побожност, и то у оно време док је он још мирјанин. И у периодима када црквени живот нормално тече, за свештенике се бирају најпобожнији међу мирјанима, о чему сведочи архијерејски возглас приликом рукоположења; „Божанска благодат... посвећује најпобожнијег ипођакона за ђакон (односно: ђакон за презвитера)" Када први пут прођеш кроз царске двери и приклониш колена пред престолом, и сам ћеш добро разумети вредност побожности која је васпитана у теби. Касније ћеш, нажалост, схватити колико је свештенику тешко, не да васпита, него чак и да задржи претходно усађену побожност према светиљи. За којег ћеш од свештеника рећи да више одговара свом позиву? Да ли за онога који сам осећа побожност према светињи и васпитава ту побожност и у својим парохијанима, или за онога, којем се мирјани слободно шетају по олтару и који очигледно оскудева у осећању побожности? Сматрам да ћеш се одлучити за првог. Отац Шмеман, међутим, другачије размишља: „Код нас се, авај, створио тип свештеника који у непрестаној 'заштити' светиње од додира с мирјанима готово да види суштину свештенства и налази у томе својеврсно, готово сладострасно задовољство" (с. 24). Сматрам да је оно што је речено довољно да би разумео да не треба да следиш препоруке оца Шмемана и да не постоји

криза у животу Цркве. Она постоји, наравно, али не тамо где је тражи отац Шмеман. Током последњих година, криза црквеног живота огледа се у оскудици личне побожности монаха и мирјана, у недостатку достојних кандидата за свештенство, у немогућности да се из клира удаље људи који не одговарају свом позиву, у слабостима и у неуспешном усмерењу нашег богословског образовања. Црква је, међутим, током своје историје, често преживљавала такве тешкоће, али је увек и устајала, као феникс из пепела. Последња реч науке, врло често и богословске, веома често долази у противуречност са црквеним учењем; међутим, уз извесно трпљење и ишчекивање, свагда се испостављало да то учење, које је подривало Цркву, застарева и бива протерано на сметлиште историје, док Црква наставља да живи и да спасава. Шмемановске заблуде не могу да униште Цркву - оне могу уз формално јединство, само да одвоје од ње људе које је привукло његово учење. Ја не сумњам у искреност намера оца Шмемана да донесе корист Православљу, али међу људима који шире његове идеје постоје и они који свесно настоје да нашкоде Православљу. Зато ћемо, пријатељу, следити завет Оснивача наше Цркве: Држи што имаш, да нико не узме венца твога (Отк. 3; п). Нећемо дозволити да нас привуку разна помодна учења, него ћемо у простоти срца следити правила нашег црквеног живота и служити Богу и Цркви на оном месту на које нас Он постави. Буди ми здрав и нека те Бог чува! Опрости ми, Христа ради.

Недостојни протојереј
Владимир Правдољубов
Довршено 20. (7) марта 1987. Ј.

Покрет за чешћим причешћивањем разгорео се и у руском монаштву. Појавиле су се књиге у којима се тврди да је то једини пут спасења. Нарочито се младо монаштво одушевило овом идејом. Сестрама једног манастира, прота Правдољубов је упутио следеће писмо:

>> Свечасна мати игуманијо и сестре обитељи!

Испуњавајући вашу жељу, пишем вам шта мислим о писмима о. Николаја Генералова о честом причешћивању, која сте ми послале. Ви

се нећете зачудити што се према њему тако отворено негативно односим. Оно главно, што ми се у њима не допада, јесте осуда праксе коју је устројила Православна Црква а у вези с усрдном припремом за св. Причешће, за примање Светих Христових Тајни. Ова припрема се састоји у појачаном посту и молитви и у испитивању своје савести, а завршава се Светом Тајном Исповести. Отац Николај сасвим правилно примећује да, ма колико да се припремаш, нећеш бити достојан ове велике светиње, али из тога изводи погрешан закључак да се тобоже не би требало ни припремати. Сасвим је разумљиво да ће Цар, ако жели да борави у дому сиромаша, видети његово сиромаштво. Сиромаш то сасвим добро разуме, али се труди да учини све што је могуће: и под да опере, и прашину да избрише, и паучину да скине, и да застре столњак, чак и ако је овај похабан и исфлекан. У противном би ризиковао да на себе навуче гнев узвишеног Госта. О томе како се тај гнев испољава у свакодневном животу, говори апостол Павле: Који једе овај хлеб или иије чашу Господњу недостојно, биће крив Телу и Крви Господњој. Али човек нека испитује себе, и тако од хлеба нека једе и од чаше нека пије. Јер који недостојно једе и пије, суд себи једе и пије, не разликујући Тела Господњег (1. Кор. II; 27-29). Осуда о којој говори апостол је вечна, али постоје и привремене последице: Зато су међу нама многи слаби и болесни, и доста их умире (1. Кор. II; 30). Ови редови из апостолске посланице сасвим неочекивано су добили своју илустрацију и у савременом животу. Имам у виду чланак „На Чаша опстаје свет“, штампан у часопису „Православна Москва“ (бр. 39-42, децембар 1998), а посвећен стогодишњици рођења архимандрита Тавриона (Батоског). У том чланку се каже: „Многи, који су неко време живели у обитељи (код о. Тавриона - прот. В. IX), хтели су да на исти начин живе и у свету, не схватајући да то захтева много труда и да чак није свима ни дато. Током краћег периода, постојао је један кружок младих људи који су, живећи у свету, одлучили да се свакодневно причешћују. Домогли су се такве могућности, договорили су се са свештеником којег су познавали. Ускоро су на њих насрнула искушења каква ни најмање нису очекивали. Сви су се разболели, а њихов вођа је сишао с ума и доспео у болницу. Били су разбацани на разне стране, а један од њих се чак

одрекао Христа". Као што видимо, ствар није дошла до коринтских смртних случајева, али, уопштено говорећи, ситуација је сасвим слична... Схиархимандрит Андроник (Лукаш) каже: „Они који се причешћују свакога дана - то су људи у прелести. То није потребно, то је од лукавога. Потребно је причешћивати се само једном месечно. Неопходно је да се припремимо за св. Причешће, да одсечемо самовољу, како би Причешће било на спасење, а не на осуду. Свакодневно може да се причешћује схимник, болестан монах или свештеник" (схиархимандрит Јован Маслов, Глинска пустиња, М., 1994, с. 467). Старац-архимандрит Јован (Крестјанкин), који је још увек жив, упућује нас на св. Теофана. Он је издао зборник „Настолна књига за свештенике и мирјане" (Псково-печерски манастир, 1998), где је сабрао поуке разних лица узвишеног духовног живота, а у предговору је написао: „Било је много питања која су упућена мени, пастиру, а ништа их мање није било ни за пастира-монаха. Одговоре, које сам добио у списима Отаца, проверио сам својим дугогодишњим монашким животом, како на личном искуству, тако и на искуству других. И ево, сада бих хтео да, као зрнца живог опита, саставим овај зборник као завет, поуку и практично руковођење за монахе, али и као наук за мирјане: свима у чијим је срцима поникла љубав према тајанственом монашком животу у Богу" (стр. 3).

>>Драги ***! Тежња за учесталим причешћивањем, па чак и за причешћивањем на свакој Литургији (уколико занемаримо тежње душевно оболелих, са чиме ћеш се сусретати у својој парохијској пракси), појавила се као једна од пројава тежње екуменске заједнице - за повратком животу првобитне Цркве. Таква тежња природно проистиче из мисли да се ниједна од савремених хришћанских вероисповести није очувала као истинска, неповређена Црква, Управо то гледиште заступа проф. протопрезвитер Александар Шмеман у књизи „Евхаристија", коју си ми послао (уколико се у даљем тексту буде наводила само страна, то ће значити да се позивање односи управо на ту књигу). Према његовом мишљењу, истини је међу свима најближа Православна Црква, али и она је веома болесна, болесна од прикривене „шизофреније" (обрати пажњу - од неизлечиве болести), и она такође

треба да се лечи тако што ће се у њој, према препорукама оца Шмемана, воспоставити нека стара правила литургијског живота (с. 10,11 и 12). То у корену није истинито! То је неверовање у Спаситељево обећање о Његовој Цркви, о томе да њу ни врата пакла неће надвладати (Мт. 16; 18). Требало би имати на уму да Црква није дело људских руку, него Црква Божија, једини поуздани сведок истине на којег може да се ослони човек, потпуно збуњен разулареношћу људских мишљења. Не сме се заборавити да је „Црква Бога живогa" у свим временима њеног историјског постојања стуб и тврђава истине (1. Тим. 3; 15), да је она у својој основи непроменљива и да се оно, што се у њој мења, мења под утицајем Светога Духа и да највише одговара промењеним условима живота Цркве. Према томе, отац Шмеман не би требало да лечи неизлечиво болесну, него да тражи „здраву" Цркву, али не да је тражи негде на пола пута између савремености и прошлости, него међу постојећим хришћанским вероисповестима. При том би у том трагању као руководећа нит требало да му послуже Спаситељеве речи: „По плодовима њиховим познаћете их“ (Мт. 7; 16). Црква, којој на нашу срећу припадамо и ти и ја, чак је и у свом највише оспораваном, синодалном периоду, дала читав низ светитеља - чудотвораца (мој деда, протојереј Анатолиј Правдољубов, био је сведок откривања моштију једнога од њих - Теодосија Черњиговског, и сам је видео чуда која су се код њих догађала). Усред тог синодалног периода појавило се мноштво подвижника побожности, на челу са преподобним Серафимом; на крају овог периода појавило се велико мноштво мученика, а Црква је у исто време тако васпитавала своје обичне чланове да се цео свет дивно моралној узвишености руске интелигенције и простог, сеоског руског народа. Ето, то је наш ослонац! Уколико наша гледишта нису сагласна с њеном праксом, онда би требало да мењамо наша гледишта, а не њену праксу. Посебно кад је у питању то како би се и колико често требало причешћивати „Црква материнским гласом саветује да се они, који теже благочестивом животу, исповедају код духовног оца и причешћују Телом и Крвљу Христовом четири пута годишње или свакога месеца, а сви обавезно једном годишње" (в. Православно исповедање, 1. део, 90. питање) (Катихизис, питање 340). Митрополит Филарет овде указује

да Причешћу нужно мора да претходи исповест, док исповести морају да претходе пост и молитва, тј. оно што се у пракси назива припремом за св. Причешће. О поретку те припреме веома је добро писао еп. Теофан Затворник у писмима „Шта је духовни живот и како се усмерити ка њему". Немам ту књигу при руци, али о томе говори почев од речи: „Слава Теби Господе, ево, и пост се лриближио..." На тај начин су ова два најмудрија јерарха потврдила ону праксу причешћивања која се утврдила у Православној Цркви и ја не видим разлоге због којих би је требало мењати, као што, за разлику од о. А. Шмемана, не видим ни да је моја Мајка-Црква болесна. Претпоставимо, међутим, да такви разлози постоје и да је нужан повратак пракси древне Цркве. Којем би то периоду требало да се вратимо? Да ли периоду првоапостолске заједнице? Ми знамо да је Христос извршио Тајну вечеру у обичној - премда у пространој и застрој - одаји, без олгара и престола, без икона и свештеничке одеће. Тајна је извршена на крају старозаветне пасхалне вечере, тј. после окушања мяса и вина. Отприлике су исто тако Евхаристију вршили и апостоли (Мт. 26;17-29, Дела 2;42, 46, 1. Кор. 11; 20-34).

Мислим да је јасно да, вршећи Евхаристију у суштини на исти начин као што сује вршили апостоли, нисмо у стању да у нашим условима „потрошачког друштва" васпоставимо простоту апостолског века у форми и правилима њеног вршења, а утолико пре што већ познајемо жалосно искуство такве рестаурације код протестаната. Њихови мотиви за спровођење рестаурације богослужења били су далеко дубљи, него мотиви оца Шмемана и његових следбеника. Протестанти су иступили против уистину болесне цркве - католичке. Шта им је преостало да учине, осим да покушају да рестауришу веру и богослужење апостолске заједнице? Свима је познато шта је одатле проистекло. За плодове протестантизма морамо да сматрамо: у питањима вере - владавину атеизма, а у питањима морала - култ златног телета, насиља, секса и наркоманије. Делимичан повратак једноставности апостолског века, за који се бори о. Шмеман, такође је проверен у пракси. То су почетком века учинили наши „обновљенци". Резултат је такође био веома жалостан. Поменућу узгред и занимљиво искуство одрицања од

словенског богослужбеног језика, о којем ми је говорио један украјински свештеник. На почетку оног периода када је на патријаршијском трону био св. Тихон, православни Украјинци су, покренути општим таласом националног самоопредељења, од свјатјјејшег патријарха смирено затражили благослов да у богослужењу са црквенословенског пређу на украјински језик. Патријарх је донео солomonско решење - тамо, где на парохијском сабору одлуче да се пређе на украјински, нека и служе на украјинском, а тамо, пак, где одлуче да богослужеље остане на словенском - нека и служе на словенском. Шта је одатле проистекло? Одмах су се појавиле парохије с различитим богослужбеним језиком. Тамо, где су служили на словенском - цркве су биле прелуне народа, а где се служило на украјинском - празне. Тако су се вратили богослужењу на словенском језику.

Вратимо се питању о рестаурацији древноцрквеног живота. Зашто су такви покушаји били неуспешни?

1. Зато што су рестауратори располагали са мало података, а што је најважније - не постоји живо црквено предање.

2. Зато што су се променили услови црквеног живота.

3. Зато што Христос није устројио Цркву у њеном, да тако кажемо, „зрелом“ облику, као што је Бог учинио на Синајској гори, него је на земљу човечанства бацио само мало зрно првоапостолске заједнице. Тек је касније требало да то зрно израсте у дрво са оформљеним гранама, међу којима ће се сакрити птице небеске (в. Мт. 13; 31-32).

Према томе, повратак првоапостолској пракси црквеног живота подједнако је немогућ као и сажимање дрвета у семе из којег је израсло. Поставља се питање: можда се не би требало враћати апостолском веку, него оном времену које је уследило за њим, када је Црква већ била развијена? За такав повратак имамо још мање података. Узмимо век апостолских ученика којем, како се верује, припадају апостолски устави. На пример, није нам јасно шта захтева 9. апостолско правило: да ли је то причешћивање на свакој Литургији или присуствовање Литургији до краја, без обавезе причешћивања? Ово друго је вероватније, будући да се од клира причешћивање захтева зато

да би народу потврдили правилност вршења Тајне (правило 8).

Изгледа да су се у време прогона причешћивали сви верујући који су присуствовали Литургији. То се види из 2, канонског правила св. Дионисија Александријског, у којем се поставља знак једнакости између уласка у дом Божији и причешћивања Светим Тајнама. Међутим, тако је и морало да буде за све време прогона; када су код нас од 1940-1942. све цркве биле затворене, неколицина свештеника се одважила да служи Литургију у приватним кућама. Тим Литургијама су могли да присуствују само они који су се припремили за св. Причешће. Очигледно је да се то утолико пре догађало у време прогона, када је верујући могао dospети на крст, на ломачу, на точкове или под мач. У време Василија Великог, тј. одмах после прогона, постоји пракса свакодневног, односно причешћивања у среду, у петак, у суботу и у недељу, као што се види из одломка његовог писма, које си ми ти послао. У то време је, међутим, већ постојала веома развијена покајничка пракса, која је подразумевала одлучивање од св. Причешћа током много година, а некад и током читавог живота (види његова канонска правила од 56. до 83. и друга - „Номоканон“). И тада је било верујућих који се дуго нису причешћивали, као што се види из 34. правила св. Василија Великог. Према том правилу, жена која је пала у грех прелјубе и која се тајно због њега покајала морала је за све време своје одлучености од св. Причешћа да стоји међу вернима, да се јавним покајањем не би открио њен грех и да јој се муж не би осветио. Како је смисла за очување тајне имало да човек који се не причешћује стоји међу вернима, уколико су се сви они причешћивали? Наиме, тајна такве особе била би одмах разоткривена. Међутим, чињеница да је она имала где да се сакрије значи да су многи присуствовали Литургији, али да се на њој нису причешћивали. Према томе, ако прихватимо да обновимо праксу из времена св. Василија Великог, дошећемо у тежак положај. Као прво, не знамо ко може свакодневно да се причешћује, а ко би могао и дуго да не приступи св. Причешћу, не знамо како позвати на ред оне који се не причешћују, нити какав минимум да захтевамо од њих - све нам је то нејасно. Као друго, шта да учинимо с правилима одлучења од св. Причешћа? Наиме, јасно је да су она у наше време неостварива, због

чега је био забринут и узнемирен већ VI (или, тачније, Пето - Шести) Васељенски сабор (види његово 102. правило).

Обратимо се сада св. Јовану Златоустом. Из цитата који си ми послао види се да је и у његово време постојала устаљена пракса причешћивања у одређено доба године, а посебно за Богојављење и током св. Четрдесетнице. Истина, као што се види из речи које си подвукао, он наводно протестује због такве праксе и захтева причешћивање на свакој Литургији, тј. изгледа да се, тобоже, бори за оно исто за шта и отац А. Шмеман. Неопходно је, међутим, да дубље приникнемо у њихове намере, руководећи се речима самог Јована Златоуста: „Не би требало разматрати појединачно узете речи, јер то повлачи за собом мноштво грешака; исто тако, не би требало испитивати ни појединачно узету изреку, него је неопходно да се пажња обрати на намеру писца... У ствари, и лекари секу тело и расечају неке кости, као што понекад чине и разбојници. А каква би то била несрећа кад не бисмо били у стању да разликујемо лекара од разбојника" (св. Јован Златоусти, Сабрана дела, том 10, СПб., 1904, с. 750 - Тумачење 1. главе Посланице Галатима, по Мињеу 690). Да би се разјаснила намера св. Златоуста, његова водећа мисао у цитату који си ми послао, навешћу цитат из његовог другог дела где се, у сажетом облику, разматрају та иста питања. То је тумачење на речи апостола Павла: „Али човек нека испитује себе, и тако од хпеба нека једе и од чаше нека пије“ (1. Кор. П;28- Сабрана дела, 10. том, с. 277). Поменувши Свете Тајне, апостол Павле је сматрао да је неопходно да исцрпније изложи ову тему као ону која је веома важна. Зато нас у беседи о њој опомиње на велики страх и доказује да је најважније да им [Светим Тајнама] приступимо чисте савести. Не задовољивши се оним што је претходно речено, он додаје и следеће: човек нека испитује себе, а не онако као што ми поступамо, прилагођавајући се више времену, него душевном расположењу. Ми се не трудимо да приступимо припремљени и очишћени од свакога зла и са потпуним страхопоштовањем, него да приступимо за празнике и онда кад сви приступају. Апостол Павле није тако заповедио: он познаје само једно време за приступање и причешћивање Светим Тајнама - а то је онда кад је савест чиста. Уколико ни чулној трпези не приступамо

онда кад имамо грозницу и прилив лоших сокова да се не бисмо изложили смрти, онда би утолико пре требало да се не дотичемо оне Трпезе уколико имамо рђаве жеље, које су горе од грознице. Под рђавим жељама подразумевам како оне телесне, тако и користољубље, гнев, злоламћење и, уопштено, све рђаве склоности. Онај што приступа требало би да се очисти од свега тога, па тек онда да дотакне ову чисту жртву, уместо дато учини немарно и лењо, као да по принуди приступа зато што се догодило да је празник. С друге стране, када постоји скрушеност и спремност, не треба одлагати [причешћивање Светим Тајнама] зато што није празник. Празник је вршење добрих дела, побожност душе и строгост живога; уколико то поседујеш, свагда можеш да празнујеш и да приступаш. Зато апостол и каже: да испитује себе... сваки и да тако приступа. Он не заповеда да испитујемо један другога, него саме себе, уредивши судницу без разглашавања и разобличење без сведока. Видимо, дакле, да св. Јован Златоусти као темељ поставља човеково унутрашње стање и потчињава му целокупно дело причешћивања, односно, присутно је схватање „причешћа као појединачног, личног чина" (с. 290). Према томе, и припрема за Причешће, која се састоји у очишћењу од свега што је зло, „такође је појединачна" (с. 290). И св. Златоуст тврди да је управо такав смисао речи ап. Павла човек нека испитује себе, тј. према Златоустом, тако је свагда било и тако и треба да буде.

О томе, узгред, сведоче и молитве пред св. Причешће (в. стр. 291), а посебно оне које је саставио св. Златоуст. На тај начин су изјаве оца Шмемана о томе, да се у схватању Причешћа као дубоко личног акта изражава црквена и литургијска криза, лишене сваке основе. Свети Златоуст, дакле, следећи апостола Павла, сматра да је чин Причешћа и припрема за њега дубоко лична ствар („да испитује себе... уредивши судницу без разглашавања и разобличење без сведока"), а као препреку за Причешће не сматра само грешна дела, него чак и рђаве жеље (в. средину наведеног исказа св. Златоуста), па међу њима и користољубље, гнев и злопамћење. Он сматра да је неопходна припрема за св. Причешће, и то припрема која се састоји од очишћења од свега што је зло (в. први део овог исказа који сам посебно издвојио). Према томе,

захтев за обавезном исповешћу пре причешћивања, коју о. Шмеман с богохулном иронијом назива „својеврсном улазницом за св. Причешће" (с. 302) представља тачно испуњење тог захтева св. Златоуста, који сматра да је неопходно да онај што приступа св. Причешћу (као, уосталом, и онај што не приступа) осећа страх Божији, страхопоштовање и скрушеност срца - скрушеност која не остаје само на речима, него је истинска, а коју он, као што ћемо касније видети, постиже прилично оштрим средствима. Другим речима, захтеви св. Златоуста јесу наши савремени (филаретовски и теофановски) захтеви.

Како, дакле, да схватимо цитат св. Јована Златоустог који си ти послао - да ли он захтева да се причешћујемо на свакој Литургији или не захтева? Тешко је одговорити на ово питање. Сасвим поуздано бисмо могли да кажемо да он захтева да се стидимо тога, што не можемо свакодневно да се причешћујемо. Међутим, он се још снажније залаже да се стидимо ако се причешћујемо неочишћене душе. Другачије речено, св. Златоуст нас поставља у такав положај да нам је са свих страна „тесно". Можда је то и био његов циљ? Сећаш ли се у какво је стање ужаснутости он довео свог пријатеља, епископа Василија, својим речима о свештенству? Он, епископ Василије, увидео је да му савест не допушта да буде епископ. Шта да учини? Једино да из дубине скрушеног срца завапи ка Господу: „Боже, милостив буди мени, грешном!" Једино тако и можемо да се молимо. Свети Оци кажу: „Чак и кад би неко стајао на самом врху врлине, Бог би одбацио његову молитву уколико се не би молио као грешник" (еп. Игњатије Брјанчанинов, Аскетски огледи, 2. том, СП 6, 1905, изд. Тузова, с. 162). И чини ми се да управо тог циља - истинске скрушености срца, успева св. Златоуст да се домогне цитатом који си ми ти послао. Обрати пажњу да он не протестује против причешћивања на празнике, него због тога што се то догађа „онако узгред, више по обичају и уведеном реду, него са расуђивањем и знањем". Управо то и даје тон свему што затим следи; намери да ио сваку цену разбије лед равнодушности и самопоуздања. Он тако каже: „Узалудно се приноси свакодневна Жртва, узалудно ми стојимо пред олтаром Господњим - нико се не причешћује!" Зар он то говори због тога да се не би свакодневно приносила Жртва? Он ће је

свакако приносити, као што ју је и до тада приносио. Не! Његов циљ је да срца слушаца потресе мишљу да у толиком мноштву народа нема ниједнога (!) достојнога да се причести. Какви смо то онда ми верујући?! Он у наставку каже: „Ако си недостојан причешћа, онда си недостојан и присуства, а... ти бестидно настављаш да стојиш?" Зар је његов циљ да из Цркве протера оне који се не причешћују или, што је још горе, да примора оне, који још нису спремни, да се причесте? Не, он хоће да они ту стоје, али са стидом, скрушеног срца, са свешћу о својој искварености и грешности. То исто постиже и Црква када нас припрема за Велики пост песмама попут „Покајања двери" „На рекама Вавилонским" „Помишљам на дан страшни", одговарајућим јеванђелским и апостолским штивима и, уопште, целокупним вековима разрађиваним системом буђења успаваних савести и припремања грешника за покајање, исловест и св. Причешће. Црква, дакле, читајући св. Златоуста, није извела такве практичне закључке, какве си извео ти. Ни ти то не би учинио, када не би постојао дух времена, чији је изразити представник књига о. Шмемана коју си послао. Другим речима, разлог због којег ти приступаш св. Причешћу чешће него што саветује Филарет, садржи се у учењу о. Шмемана, а цитати св. Златоуста потребни су само због тога да би се древним ауторитетом оправдало одступање од установљене црквене праксе. Услед тога, следећи корак треба да буде разматрање књиге оца Шмемана. Наравно, реч „разматрање" је исувише крупна. Ја могу само да укажем на неке његове крупне заблуде, а самим тим и да покушам да те убедим да не би требало да следиш оца Шмемана. Као прво - говорићу о св. Причешћу. Протојереј Шмеман решава питање о њему у протестантском духу: сви смо ми грешни, сви смо недостојни, а Бог све прихвата и чини достојнима. Другим речима, дуготрајни труд на очишћењу душе није погребан, довољно је да се пажљиво учествује у Литургији, која и јесте припрема за св. Причешће. Наравно, било би добро (према мишљењу о. Шмемана) кад би се тајне молитве читале наглас. Ево како он говори о томе: „Рана Црква је знала да нико у целокупној творевини није по својим подвизима, по својој 'вредности', достојан да се причести Христовог Тела и Крви и да се услед тога

припрема не састоји у пребројавању и анализи своје 'спремности' или 'неспремности', него у одговарању љубављу на љубав (У корену неправославно гледиште, В. Еп. Игњатије Брјанчанинов, О страху Божијем и о љубави Божијој, Аскетски огледи, 2. том). - 'да и ми са свима светима који су Ти од века угодили будемо причасници Твојих вечних добара која си припремио онима што те љубе, Господе...' На возглас предстојатеља: „Свет је, Господ Бог наш" (наравно, то је „светиње светима" што је очигледна грешка редактора, будући да је за свештеника таква грешка немогућа), Црква је одговарала: „Један је свети, један Господ Исус Христос, у славу Бога Оца. Амин!" Установљујући и оглашавајући ово исповедање, знала је Црква да су свима отворена врата у „жељену отаџбину" и да „неће бити разлучења" (с. 302-303). (Свима? А шта да кажемо о ап. Павлу и св. Златоустом са њиховим забранама? Шта, најзад, да кажемо о канонским правилима?) Погледај, како дубока разлика ту постоји! Отац Шмеман позива све - без икаквих ограничења - да се причесте, а св. Златоуст, следећи ап. Павла, саветује да испитујемо себе и да св. Причешћу не приступамо чак ни онда када имамо рђаве поми-сли, да и не говоримо о делима. Ево још једног цитата о. Шмемана: „Литургијска побожност је постала (Постала? Ми смо, пак, расуђујући о св. Златоусту, видели да је свагда било) крајње индивидуалистичка, о чему речитије од свега сведочи савремена пракса причешћивања, до краја потчињена „духовним потребама" појединих верника (А због чега се Христос ваплотио, због чега је био распет, васкрсао и ниспослао Светога Духа, ако не због тога да би послужио духовним потребама појединачних верника? Сетимо се приче о 99 оваца и о једној изгубљеној овци!), а коју нико - ни свештенство ни лаици - не схвата у духу саме евхаристијске молитве: „све нас који се од једног Хлеба и Чаше причешћујемо сједини једне са другима у заједницу једнога Духа" (с. 14-15). Другим речима, уколико ми - према Шмеману - не потчињавамо праксу причешћивања својим духовним потребама, онда смо јединствени, а ако потчињавамо - онда нема јединства! Могуће је и да нисам разумео: реч је о томе да, ако сам се причестио јуче или у неком другом храму, а он се причестио данас, ми се нисмо причестили од једног Хлеба и Чаше - што би већ било

сасвим апсурдно! У овом цитату испољило се супротстављање личног подвига спасења хришћанина његовом заједничком општецрквеном животу, што је карактеристично за о. Шмемана. Он је заборавио да се ми обједињујемо у Цркву посредством Христа, а не независно од Њега. Ја сам Чокот, а ви лозе (Јн. 15; 5), каже Христос, и зато ми више не треба да се бринемо о томе да покажемо јединство са осталим лозама (премда је и то понекад потребно), него о томе да се ваљано накалемимо (в. Римљ. 11; 16-22) на Чокот, односно на Христа. До јединства Цркве води само један пут: лични подвиг сваког њеног члана у делу спасења његове душе, тј. његово дубоко лично јединство са Христом у причешћивању Његовим Телом и Крвљу и у испуњењу Његових заповести. Живим - не више ја, него живи у мени Христос (Гал. 2; 20). То значи да и ја живим у Цркви Христовој. Управо због тога смо и дужни не да нарушавамо, него да свесрдно подржавамо уобличену праксу припреме за св. Причешће. Та пракса у себе укључује свако могуће удаљавање од уобичајених житејских брига, пост, црквену и домаћу молитву, читање Свега Писма и светоотачких дела (чији је циљ проучавање наше душе и њених болести којима је потребно исцељење, као и побуђивање локајничког осећања и задобијање, колико је то нама могуће, смиреног и скрушеног срца које Бог неће презрети, в. Пс. 50) и, најзад, као круна и завршетак - исповест. Уздигавши се на такву висину и удостојивши се на њој причешћивања Телом и Крвљу Христовом, хришћанин је дужан да се свим силама труди да одржи то узвишено расположење, које је задобио припремајући се за св. Причешће или, како се то каже у народу, „да сачува Причешће"! Из тог неразумевања природе Цркве (в. 1. Кор. 12; 14-27), код о. Шмемана се родила и следећа, чудновата реченица: „Поуздано би требало да знамо и да запамтимо: у цркву не одлазимо ради индивидуалне молитве" (с. 27). Мени се, пак, чини, да није потребно посебно доказивати чињеницу да општецрквена молитва верујућих није могућа без личне молитве верујућих, који чине црквено сабрање. То можемо да докажемо користећи речи самог о. Шмемана: „Прво начело литургијског богословља... исходи... из самог богослужења" (с. 16-17). Замисли овакву ситуацију: служи се Литургија, тек што је завршено

пресуштаствљење, и пред лицем Христа Који Својим Телом и Крвљу обитава међу нама, на престо лу, молимо се за васцелу Цркву, почев од Пресвете Богородице. Могу ли ја у том тренутку да се помолим за своје најближе? Мој син је увојсци, кћер треба да се уда, тетка се недавно упокојила, једну моју парохијанку су њена деца истерала из сопствене куће - могу ли ја, стојећи пред Христом лицем у лице, да затражим милост конкретно за њих? Другим речима, могу ли у то време да се бавим и индивидуалном молитвом, која се твори у скривености срца, и за коју не зна нико од оних што се моле заједно са мном? Према Шмеману - не могу. Црква, међутим, не расуђује тако. Током архијерејске службе, изговарају се и речи које ја не могу да слушам без суза: „За спасење присутног народа и свих оних које они имају на уму, ради свих и за све!" Другим речима, претпоставља се да сви присутни у том тренутку имају некога у помислима, да се мисаоно (индивидуално!) за некога моле, и ђаконско оглашавање обједињује те појединачне прозбе у једну, општецрквену молитву. Отац Јован је у овом зборнику навео писмо св. Теофана које је написао некој монахињи три недеље пре њеног упокојења. Ево како оно гласи: „Милост Божија нека је са Вама! Припремајући се за свето Причешће током садашњег поста, написали сте ми да нисте задовољни својим припремама, иако волите да се причешћујете и да желите да чешће извршавате ово дело хришћанског благочешћа [побожности]. Како ми нисте рекли чиме сте незадовољни у својим припремама, ништа вам о томе нећу ни говорити... само ћу додати: трудите се да своје припреме извршите тако да Ви будете њима задовољни. Можете и духовника да упитате, како да побољшате своје припреме. Што се тиче учесталости, њу не би требало повећавати, зато што нас учесталост причешћивања значајно лишавља страхопоштовања према овом великом делу... Када је у питању припрема и причешћивање, чини ми се да сам вам већ писао о томе и рекао да је довољно да се припремите и причестите током сваког од четири велика поста, а током поста пред Божић и Пасху и два пута... више од тога не тражите" (с. 341-342).

У полемици која се на Интернету расламсала новодом „Писма монахињи" а у вези с позивом на повратак животу древне Цркве првих

векова а самим тим и на порицање целокупне потоње литургијске праксе Православне Цркве, било је сасвим тачно наглашено да је то 'обновљенаштво и модернизам'. Уколико одбаците „потоње слојеве“ онда одбацујете и благодатну кору црквеног стабла, љуштећи га до 'голе коже' како бисте удовољили својој представи о младом дрвцу. Можете да се правдате чиме год хоћете, али такав поступак има антицрквени карактер, јер је та кора плод благодатног дејства Светога Духа Који непрестано обитава у Цркви и не одступа од ње, упркос свим новопронађеним папирусима апостолског века...

Из полемике поводом мог писма укратко ћу изложити основне погрешке. Истина, на њих је већ дат одговор у писмусетуденту, али „понављаше је мајка знања“ и „капљица не дуби камен силом, него честим падањем“

1. Моји опоненти кажу: „Што се тиче Православног исповедања митр. Петра Могиле, оно је, углавном, проникнуто снажним латинским утицајем“. Невелика реченица, али довољна да засеје неповерење према Православном исповедању, као и према катихизису митрополита Филарета Московског, који је зависан од њега. У ствари, Православно исповедање су саставили кијевски богослови који су се борили с католицизмом, а прошло је и озбиљну редактуру грчких богослова. О њему се расправљало на грчко-кијевском сабору у Јасама, а 11. маја 1643. потписали су га константинопољски, александријски, антиохијски и јерусалимски патријарх. После тога је било подвргнуто озбиљном изучавању у Москви, која се подозриво односила и према Грцима, а посебно према кијевским богословима због њихових - често само умишљених - симпатија према Латинима. Осим тога, и дониконовска Русија причешћивала се према правилу касније прихваћеног Православног исповедања. На тај начин је саборни ум пуноте Православне Цркве сматрао да они који теже побожном животу треба да се „исповедају пред духовним оцем и да се причешћују Телом и Крвљу Христовом четири пута годишње или свакога месеца, а сви обавезно једном годишње“. Ово правило нико није укинуо. Одступање од њега могуће је само ради икономије (снисхођење због нечије слабости) и у изузетним случајевима, док је увођење честог

причешћивања без саборне одлуке - недопустива дрскост!

У Православном исповедању митр. Петра Могиле каже се и следеће: „Древни хришћани причешћивали су се сваке недеље; данас су, међутим, малобројни они који воде тако чист живот да су увек спремни да приступе тако великој Тајни. Црква материнским гласом саветује да се они што теже побожном животу исповедају пред духовним оцем и причешћују Телом и Крвљу Христовом четири пута годишње или свакога месеца, а сви обавезно - једном годишње" (в. Православно исповедање, чл. 1, питање 90).

2. Питање и учесталости причешћивања одавно је решено, и то од стране васцеле Цркве. Међутим, наши „младостарци" који себе сматрају равнима ако не баш св. Јовану Кронштатском, а оно Јовану Крестјанкину, усуђују се да то питање решавају на свој начин и да своју одлуку диктаторски намећу својим парохијанима.

У расправи о томе колико би се често требало причешћивати, полемика је дошла до апсурдне границе - једном у две недеље? Једном недељно? Свакодневно? При том се не захтева нити пост, нити било каква припрема за св. Причешће. Осврнимо се на то како православни полемичари тумаче 8. и 9. правило св. Апостола. Опоненти сматрају да ова (8. и 9.) правила говоре управо о томе да не би требало да одемо са Евхаристије а да се не причестимо. Ми ћемо, међутим, навести ова правила у прецизном синодалном лреводу. Осмо правило: „Ако се епископ, презвитер или ђакон, или било ко из свештеничког чина, приликом вршеља приношења не причести, нека наведе разлог, и ако је [разлог] благословен, нека буде оправдан, Ако га, пак, не наведе, нека буде одлучен од црквеног општења, као онај који је својом кривицом нашкодио народу и који је на онога што врши приношење навео подозрење као да га је неправилно вршио". Трбало би имати на уму да су у то време евхаристијске молитве изговаране „импровизовано" због чега се и појавила таква канонска норма - причешћујући се, чланови клира су показивали народу правилност вршења Свете Тајне. Ево и 9. правила: „Све верујуће, који улазе у цркву и слушају Писма, али не остају до краја на молитви и на св. Причешћу, треба одлучити од црквеног општења као оне што стварају пометњу у цркви" (Књига

правила, Москва, Синодално изд., 1894, с. 12-13). Чини се да су и тада постојали књижевници-интелектуалци, слични Атињанима, који су желели да чују нешто ново (в. Дела ап. 17; 21 и даље). Они су долазили у Цркв да чују Писмо и, вероватно, одговарајућу поуку, а затим су се разилазили, расправљајући о красноречивости беседника и не сматрајући се обавезнима да до краја присуствују заједничкој молитви. Правило осуђује управо такве изгреднике. Као што видимо, у питању о причешћивању постоји подела на клирике и мирјане. Видимо да 8. правило обавезује ове прве да се причесте, и то не ради личног спасења или, још мање, ради „актуелизације" јединства, него због практичне потребе да би се доказала правилност вршења Тајне, док 9. правило (ма шта да о њему говоре проповедници честог причешћивања) захтева од парохијана да до краја присуствују Литургији. Да је било потребно да се сви присутни - и свештеници и мирјани - обавежу на причешћивање, било би довољно једно правило, јер би се подједнаки захтеви постављали и пред клир и пред мирјане. Требало би приметити да, уколико канонска правна противурече ставовима поштовалаца о. Шмемана, они их без колебања проглашавају за „позније слојеве" који противурече „апостолском предању". Према томе, савремени неофити исувише произвољно тумаче и Свето Писмо, и канонска правила, и дела Отаца и учитеља Цркве, а то доводи до жалосних последица.

Протојереј Шмеман и његови садашњи следбеници сматрају да је моја тежња ка личном спасењу и усрдна припрема за св. Причешће другостепена, а можда и неважна ствар: свеједно се нећу тога удостојити. Најважнија је „актуелизација" (или, једноставније речено, демонстрација) нашег јединства са Црквом од којег ја отпадам уколико се данас не причестим заједно са свима осталима. При том више није важно хоћемо ли усрдно постити, молити се, присуствовати свим службама, хоћемо ли испитивати себе да ли смо достојни или недостојни - све су то „познији слојеви", за које древна Црква није знала. Тако долази до расцрквенења, слично оном које је узроковао Лутер и остали протестанти. Такви ставови чине непотребном и целокупну светоотачку књижевност: и Добротољубље, и авву Доротеја, и Игњатија Брјанчанинова, и Теофана Затворника - тј. целокупну школу борбе са

грехом која се уобличавала вековима и уз велики труд.

Мора се размотрити још једна погрешна идеја: „Нема смисла присуствовати Литургији, уколико се не причешћујеш“, јер је једноставно присуство на Литургији без причешћивања „нонсенс“. Спреман сам да се сагласим да је „посећивање“ Литургије и „просто присуствовање“ уистину „нонсенс“. Ми, међутим, на Литургију, као и на службе уопште, долазимо да бисмо се молили. Питам се шта би одговорили заговорници учесталог причешћивања, уколико бисте их позвали на молебан с акагистом св. Николају Чудотворцу? Наиме, њихове речи да заједничко богослужење има за свој једини циљ причешћивање, чине непотребнима и свеноћна бдења с литијама, полијелејима, стихирама и капопима, а такође и поклоњење моштима или поклоништва на света места, што значи да, у духу протестантизма, осиромашују пребогати -живот Цркве.

Они ће, међутим, приговорити - ми нисмо повели реч о томе, него о Литургији у правом смислу те речи. Тада ћемо их упитати: „Када дођете на Литургију, хоћете ли предати просфоре са записима за здравље и за упокојење? Ако то будете учинили, у каквој је то вези с Причешћем?“ Сасвим је јасно да Литургија има далеко шири смисао него што је само причешћивање. Ми на Литургији исповедамо веру у своје јединство у њој (том циљу посебно служи молитва за архијереја и епархијског владику - када дођете у туђи град и у непознату цркву, па онда у њој чујете име патријарха Алексеја, знаћете да у тој цркви спокојно можете да се молите). Литургија садржи и поучавање истинама вере и молитву у свој њеној разноликости: славословље: „Теби певамо, Тебе благосиљамо...“ благодарене: „Теби благодаримо...“ и разне личне прозбе: „и молимо Ти се, Боже наш“. Ми се молимо за себе („опроштај и отпуштење грехова и сагрешења наших, молимо од Господа“) и за друге људе („за оне који плове, за путнике, болеснике, паћенике, сужње и изгнанике“) и то не само општим именовањем („за болеснике“), него и по именима. Средиште Литургије је претварање („пресуштаствљење“) хлеба и вина у Тело и Крв Христову, и то је једино непоновљиво свештенодејство које се врши на Литургији - сва остала, укључујући и св. Причешће, могу да се изврше и изван

Литургије. Осим тога, уколико у време Литургије, пре него што наступи њен главни део, свештеника позову да причести умирућега, он је обавезан да, наложивши да се у његовом одсуству певају псалми, на неко време прекине службу и да пожури на Причешће. Оио у датом случају има изразито појединачни карактер (свештеник одлази на богослужење које се врши на захтев појединачног лица), а што са становишта А. Шмемана представља изругивање над „тајном сабрања“.

Будући да заговорници учесталог причешћивања нису у праву, за нас има смисла, и то суштинског, да учествујемо на Литургији, чак и ако се током ње не припремамо за св. Причешће.

Сада, пак, неколико речи поводом књиге Никодима Светогорца и Макарија Коринтоског, „О честом причешћивању“. Она је с усхићењем прихваћена као значајно оправдање савремене праксе честог причешћивања. Оно што је главно, њу су написали свети људи, и сви њихови противници треба да заћуте. Хтео бих да приговорим на те тврдње. Постоји много канонизованих светитеља који се никако не би могли назвати присталицама честог причешћивања. Карактеристично је да су ученици Пајсија Величковског - а код њега је желео да дође Никодим Светогорац - донели у Русију филаретовско правило, о чему сведочи пракса главних монашких центара који су се појавили под њиховим утицајем - Оптине и Глинске пустиње. Зна се да старац Макарије Оптински није могао да служи, и он се причешћивао према правилу схимника - једном месечно, као и глински схимници, према сведочењу о. Серафима Романцова (В.т нпр, „Животопис оптинског старца јеросхимонаха Макарија“ М, 1997, с. 58). Преподобли Серафим је наложио дивјејевским сестрама да се неизоставно исповедају и да се причешћују током сваког поста а, поред тога, и на дванаест великих празника. То значи да су се оне прилично често причешћивале - од 13 до 16 пута током једне године. На то се врло радо позивају заговорници честог причешћивања, не лрхватајући на себе напор да прочитају (да и не говорим - да испуне) „Устав Серафимо-дивјејевске обитељи“. „Преподобни Серафим је поставио свакодневно правило, које му је предала Пресвета Богородица („Каноник“ Москва, издање Московске Патријаршије, 1986, с. 589). Ако га пажљиво проучимо, увидећемо да

је то свакодневна непрестана молитва, лична и општеманастирска, а као њена круна, дато је и правило о св. Причешћу. Ово правило је дато женској монашкој обитељи, а не мирјанима.

Требало би да приметимо једну необичну ствар: помињу се два, ако не и три аутора књиге „О честом причешћивању“ (в. Предговор), док приповедање (осим приговора) тече у првом лицу. То значи, да књига има само једног аутора! Надам се да то није Никодим Светогорац. Као што се види из његовог животописа, он није имао никаквих претензија на положај старешине. Очигледно је да он, за разлику од другог аутора, никада није прекорачио границе послушности старешинама, за шта је његов коаутор отворено оптужен. Макарије Коринтски се побунио против црквених старешина (због чега је и био изложен забранама) из два разлога. Први је (а по времену, изгледа Други) - често причешћивање. Мислим да све што је претходно написано показује да су црквене старешине по том питању биле у праву. Други је забрана заупокојених помена недељом, због чега се појавио покрет кољивара. (Кољивари су људи који су забрањивали да се недељом износи кољиво, односно да се врши заупокојена служба). Наравно да је лакше када се ова служба врши у суботу и када се управо на њој помињу преминули. Како, међутим, да се понаша свештеник који брине о неколико храмова? Уколико он у одређеном храму служи само недељом, онда је обавезан да у њему служи не само Литургију, него и молебне и парастосе. Чак се и на Литургији - сада на проскомидији и тајно, а у старини наглас и у најважнијем трениутку Литургије - помињу и живи и мртви, и типик не прави никакве изузетке када је у питању недеља. Оно што је најважније јесте чињеница да кољивари на смрт гледају као на нешто мрачно. У свом крајњем исходу, смрт је радостан догађај, тј. прелазак из жалости у радост.

Сада о самој књизи. Било би излишно да је разматрамо у целини. Довољно је да прочитамо прву тачку где се каже да нам је Господ Исус Христос заповедио да се свакодневно причешћујемо. Аутор наводи одговарајуће текстове и тумачи их са упадљивом усиљеношћу. У ствари, ако је Господ хтео да установи свакодневно причешћивање, зашто Он Сам није свакодневно причешћивао Своје ученике него је то

учинio само једном - непосредно пре него што ће се растаги са њима? Из Спаситељевиx речи није јасно (в. Јн. 6; 30 и до краја главе) да ли је потребно причестити се једном у животу, као што се чини са крштењем, или сваке године једном, или пак, свакога дана. Он је по том питању Својој Цркви препустио потпуну слободу. И у даљем тексту књига је нејасна, често противуречи самој себи и веома произвољно тумачи наведене текстове. И поред свега тога, она је далеко од лакоумислености наших полемичара и од њихове попустљивости у погледу припреме за св. Причешће. Упоредимо. Књига каже (пред крај 8. примедбе): „Онај који Светим Тајнама приступа са страхом, трепетом, исповешћу (на другим местима у књизи каже се да човек свакодневном исповешћу учи како да уклони и удаљи најистанчаније греховне насртаје) и умилењем добија опроштај, а онај што приступа без страха и немарно добија казну. Таквима не само да се не даје опроштај грехова, него им, поред тога, ђаво још лакше приступа". Наши полемичари су сасвим заборавили на ђавола, као да и не постоји, тако да без страха испољавају највећу попустљивост и потпуно ниподаштавају правила Цркве. Неки чак и о супружничком општењу и о ритуалној женској нечистоти говоре као о нечему што се са становишта апостолског предања не појављује као препрека за примање Светих Тајни". Поред тога, „уколико се причешћујемо сваке недеље, да ли је онда сваки пут умесна исцрпна појединачна исповест?" „У случају да се причешћујемо сваке недеље, обавезни тродневни пост био би претешко бремене". Према томе, истински циљ пропаганде учесталог причешћивања јесте да најпре ослаби, а затим и да искорени сваку припрему за Причешће Светим Христовим Тајнама. Књига „О честом причешћивању" прихваћена је с одушевљењем само због тога што се помоћу ње непромишљен читалац може завести на пут немара према подвигу личног спасења и одсуства страха пред Светим Тајнама.

Међутим, слава Богу! Питање о пракси причешћивања верника сваке недеље привукло је пажњу старешине Руске Православне Цркве. Свјатјејши патријарх Алексеј Други отворено не одобрава овакву праксу. Ево његових речи: „Неки, а посебно млади свештеници... захтевају од својих парохијана да се причешћују што је могуће чешће,

али не мање него једном недељно. На плашљиве приговоре верујућих да је веома тешко да се сваке недеље достојно припреме за примање Светих Тајни, такви свештеници одговарају да сву одговорност они преузимају на себе. Као резултат тога, губе се побожност и страх Божији пред светим Причешћем, који су иначе својствени православном народу. Оно постаје навика и нешто уобичајено, свакодневно..." (из обраћања Свјатјејшег патријарха московског и целе Русије Алексеја Другог Епарсијском скупу града Москве 2. децембра 2005. Одељак: „О унутрашњим троблемима организације парохијског живота")

Као закључак, хоћу да објасним због чега тако често користим заменицу „ја" То је зато што сматрам да је неправилно када се свештеник као појединац одважи да говори у име Цркве. Једноставно, свим овим што сам написао, ја износим пред суд Цркве моје гледиште на савремену проповед о честом причешћивању.<<

Руски свештеник Вјачеслав Тулупов, аутор изванредне књиге „Чудо Светог Причешћа“, укратко излаже правила која одговарају вековном искуству православних, а односе се на примање Светиње над светињама. Ево тих правила, корисних свима који би желели да живе по закону Божијем:

>> На крају ове главе уопштимо њен садржај.

1. Примању Светих Дарова претходи телесни пост који траје 3-7 дана. Треба да се причешћујемо наташте [на празан желудац], то јест да не једемо и не пијемо после поноћи.

2. Да бисмо достојно примали Тело и Крв Господа нашег Исуса Христа, за време спремања за причешће постом, молитвом и добрим делима, треба да се потпуно ослободимо овосветске сујете и забава.

3. У периоду припреме за причешће никакве страсти не треба да узнемиравају нашу душу. Зато треба да чувамо своја чула од свега што може да распали греховна стремљења.

4. Пред причешће Светим Тајнама неопходно је да се помиримо са свима ближњима, да свима опростимо увреде и да се покајемо за своје грехе пред свештеником у Тајни исповести.

5. Уочи причешћа треба да присуствујемо на вечерњем бого-

служењу.

6. Они који се припремају за свето причешће треба да прочитају молитveno правило које је Црква установила за причаснике, јер нам то даје могућност да се усредсредимо на размишљање о Христовим Тајнама и да се погрузимо у благодатно молитveno стање.<<

УЧЕСТАЛО ПРИЧЕШЋИВАЊЕ: ЗАПАДНО ИСКУСТВО

Роберт Тафт, у свом огледу „Учесталост Евхаристије кроз историју“, указује на то да је број дана када се служи миса (Литургија) од Златоустове епохе почео да се увећава, а број причасника да се смањује. То су, у XVI веку, покушали да поправе протестанти, тврдећи да не сме да буде мисе без причасника, Што се римокатолика тиче, Тафт вели: „Највећа и најуспешнија литургијска реформа у католичкој историји је свакако покрет за обнову честог причешћивања, који је санкционисао Пије X 1906. године. Још увек постоје острвца отпора, и постоји злоупотребе, али ништа не може одузети ову велику пасторалну победу која је преокренула петнаест столећа историје личне побожности за свега педесет година“. Тафт на изванредан начин жали што на Истоку није тако. Он за православне каже: „У садашњости постоји покрет да се све то измени (ка чешћем причешћивању, нап. В. Д.), нарочито у обновљеним опште-житељним манастирима на Светој Гори и у неким заједницама у дијаспори међу лаицима. Али велика већина источно православних лаика и даље се причешћује једном или највише неколико пута годишње, и то после дуге (и сасвим за поштовање) припреме која укључује пост, молитву и исповедање грехова“. И англикански литургичар Хју Вајбру уочава да на Западу и Истоку различито схватају припрему за примање Светиње: „Контраст између западног и православног приступа причешћу врло је велики. За западног хришћанина је у највећој могућој мери необично да се удаљи од причешћа. Он чак може да се причести и два пута дневно, ако учествује на две службе. Литургијски покрет у Римокатоличкој и Англиканској цркви довео је до тога да се парохијани причешћују сваке недеље, сматрајући да је то нешто што се подразумева. За многе православце је, међутим, необично да се причесте више од неколико пута годишње /.../“

Хју Вајбру умесно каже: „Повремено се људи питају да ли је свима на корист повратак свеопштем причешћивању. Нема спора да је тако било код раних хришћана. Али је истина и то да сад црква није у таквом положају: садашњи верници се врло разликују по томе колико озбиљно схватају обавезе које им вера налаже. У англиканској средини о томе је

пре неку годину говорио надбискуп Мајкл Ремзи - по његовом мишљењу, постоји ризик да према причешћу почну да се односе превише површно. Озбиљна припрема, која би укључила макар колико дуг пост, практично је ишчезла; довољном припремом за највишу тачку службе сматра се њен претходни део. Али упозорење апостола Павла да је опасно јести и пити евхаристију „недостойно“ како год да се тумачи, нигде није ишчезло (1. Кор. п, 29). Тешко да је за Цркву и њене појединачне чланове корисно то што се од припреме за причешће тражи тако мало. Јер учешће у Евхаристији - то није само тајна општења браће у Телу Христовом, него пре свега тајна општења са Богом. Опрез, с којим православни примају Свете Тајне, у најмању руку мора да хришћанима Запада укаже на то да свеопште причешће може да постане превише лака ствар".

У тексту „О Светој Литургији и променама у њој“ (Банатски весник 3-4/2006), који је потписало уредништво овог часописа и који је код нас изазвао полемичку пажњу, каже се, између осталог, и следеће: „У „Катехизису Католичке Цркве“ који је 1994. год. издао „Глас Концила“ и који важи за све римокатолике, у поглављу „Седам сакрамената Цркве“ одељак 1389, каже: „Црква, ипак, живо препоручује вјерницима да свету Евхаристију примају у недјеље и светковине, или још чешће, па и сваког дана“. Кад се узме у обзир да у римокатолицизму данас постова скоро да и нема, јасна нам јес лика коју наш либертвилски литургичар, свештеник др Недељко Гргуревић даје у својој књизи „Евхаристија као жртва / Литургијско богословље“ (Србиње - Либертвил 2004): „Данас живимо у духовно јако контроверзном свету, у свету који је „презаузет“ земаљским животним потребама и проблемима, световним навикама и активностима у поларизованом друштву. Већина савремених људи је врло често преокупирана бригама око школе, запослења, каријере, материјалне сигурности, напредовања у послу, положају у друштву или блиској и важној организацији, политичког престижа и утицаја, спортом, тако да врло мало времена остаје за бригу о души. У великој презаузетости се за Христа и своју Цркву има мало времена. Суочени смо и у литургијској теологији, иако су теолошки коментари и писања често на здравој основи, са скоро

утопистичким осликавањем евхаристијског живота са светим Причешћем, који се некако механизовано популарише са утиском да је без напора на дохвату руке. У оваквој ситуацији намеће нам се питање: да ли је наш начин живота и наше време право време, ако је икада право време за велико одступање и попуштање, или скоро потпуна елиминација дисциплине која се уклапа у оквире учења Цркве? Дисциплина о којој је овде реч јесте продужетак и допуна самодисциплине или испитивања самог себе пре приступања светом Причешћу. Чини се да није право време, јер данашњи ниво морала и хришћанске вере није на већој висини, ако није и на нижој, од нивоа какав је био када се ова пракса почела увлачити и уводити у Цркву.

Због тога упоређење данашње, „нове праксе“ и штетно занемаривање стања душеса оним каквоје билоу раној Цркви, уопште се не уклапа у оквире прихватљивог. Овај проблем скоро да није постојао у раној Цркви или, ако је постојао, следило је чишћење од греха: кроз опроштај за грехе и препород, како каже свети Јустин Мученик. Свакако да је овај проблем у древној Цркви био много мањи од данашњег.

Одступајући од раније праксе, која није, као што је познато, дала жељене и иотребне светотајинске резултате, заступници олаког причешћивања у наше време недопустиво га чине неважним - а тиме и безвредним, нарочито у Православљу ка Западу. Можда теоретски то и не изгледа тако како јесте, али у пракси понекад иде до светогрђа. Изгледа да се не обраћа довољно пажње на узнемиравајућа сведочења и податке који наводе на врло дубока размишљања, од којих наводимо једно: „Да ли је замајац клатна отишао предалеко“:

„Православна Црква се сада суочава са новим проблемом. Пре извесног броја година причешће је нуђено присутнима на свакој Литургији, међутим слабо ко се одазивао на овај позив. Али, у настојању да што више људи приступи светом Причешћу, захтеви за припрему су скоро избачени или измењени. Сада није необично читати у епархијским листовима о великим редовима људи који чекају да приме Причешће. Али, нажалост, не води се довољно рачуна јесу ли ови људи достојни и припремљени? Затим, када су се последњи пут

исповедили? Понекад се намеће питање јесу ли православни хришћани? Поставља се и питање да ли poste како прописује Црква? Моје је искуство следеће. Присуствовао сам врло свечаној Литургији под великим шатором. Непосредно до мене стајала је група људи који су разговарали о добром доручку који су имали тог јутра. Затим, православни су својим неправославним сабеседницима (којих је било у групи) објашњавали неке детаље на светој Литургији и пред крај Литургије видео сам све њих да су пришли и причестили се сви из наведене групе. Да ли је најважније што су се причестили?!"

Овome ће писац додати своје искуство са следећим коментаром. Случајно сам се нашао уједној неправославној цркви, за коју ми православни сматрамо да је ближа нама него многе друге. Било је подне у строгом центру града са неколико добрих ресторана, доба после ручка. Свештеник је стајао испред олтара и делио „причешће" свакоме који му је пришао из дугачког реда формираног испред солеје. Можда ће неко помислити, свештеник је одслужио Евхаристију. Међутим, Евхаристија није била претходно одслужена. Помислио сам, па ово је врло интересантно. Остао сам до краја „причешћа". За то време продефиловало је, у некој професионалној журби са службеним ташнама и коферчићима у рукама, преко три стотине „причесиика".

Пошто је све прошло, пришао сам делиоцу причешћа и упитао га: „Да ли су сви ови људи Ваши парохијани и да ли их све познајете? Да ли су сви крштени хришћани?" Врло мирно ми је одговорио: „Скоро никога од причешћених не познајем, стога не могу одговорити да ли су хришћани. Међутим, за мене је важна њихова жеља да се причесте, што им ја и моја црква омогућујемо". Чини ми се, овде се може рећи само: какво изненађење! Бојим се да се и у Православној Цркви не догоди нешто слично са форсирањем „нове праксе". Додаћемо и то да то није нека скривена црквица, него велика и позната црква добро лоцирана у огромном граду. Још нешто. Та црква је раније водила рачуна кога причешћује.

Међутим, видљиво је докле се дошло под изговором „да препознају Христа". Ово смо навели само због тога да покажемо куда може да води нспрезно попуштање у овом пољу.

Надамо се да ће се ускоро почети увиђати духовна опасност због све већег увлачења (православних, нап. В. Д.), надамо се несвесно и неопрезно, у давање светог Причешћа (без припреме, нап. В. Д.). Како се сазнаје и види, ово се чини скоро исфорсираним давањем Причешћа и са дозом неке пастирске пасивности. Можда ће се, ипак, јединственије почети размишљати шта нам треба чинити у нашој ситуацији. У поменутом чланку професора Томаса Хопка, „Евхаристијска заједница" наведени су неки детаљи дискусија вођених на једном „пастирском скупу", где је један дискусант приметио: „У старо време људи су се уздржавали од причешћа из навике, док сада приступају светом Причешћу, исто тако из навике. Други саговорник је нагласио: „Када су наши родитељи прилазили неколико пута годишње да се причесте, они су били потпуно предани Христу. Сада када ми идемо често да се причешћујемо, неупоредиво смо инфериорнији у односу на њих у нашој духовној снази, у нашој приватној и личној оданости и молитви и нашем моралном понашању". Сматрамо да „морално понашање" треба да је укључено у богослужбену обнову. Ако се не буде ишло тим путем, онда „литургијска обнова" нема своје пуноте, нити ће постићи свој циљ. Значи, треба гледати на обе стране, што је једини пут да се сагледају добре и лоше стране оба мишљења и става и на основу тога доносити закључке. Основа за приступање светом Причешћу је дубока вера и морални живот који ће нас учинити да стварно видимо и распознамо

Господа у светом Причешћу и с Њим се сјединимо. При приступању светом Причешћу, треба да смо свесни да то чинимо са молитвеном свешћу о својој грешности."

Иако је напред иаведено „морално понашање" некакоузгред поменуто, али можда другачије схваћено, ипак је ово велико звоно за узбуну. Наравно да се овакве ствари најчешће не објављују. Ипак се надамо да ће ускоро наступити време када ће се моћи мирно и трезвено говорити о недостацима „прошлости", како и почињеним грешкама „литургијске обнове" боље речено, „нове праксе" како је неки називају. Може се рећи даје из „прошлости" већ прилично уклоњено од онога што је било погрешно, непотребно, претерано или нагомилано. Треба очекивати да ће и „литургијска обнова" испловити из опасних вода у

које је прилично упловила. Полазна тачка за „обнову обнове“ је прихватање чињенице да се свето причешће спустило на нешто што је најлакше добити, као да се добија нека најобичнија ствар“.

СРБИ И ПОСТ

Србска народна побожност увек је велики значај придавала посту. Епископ шабачки Лаврентије, у свом чланку „Срби и пост“ („Православни мисионар“), навео је из дела Милана Ђ. Милићевића и „Мемоара“ проте Матеје Ненадовића, низ примера који то народно страхопоштовање према посту доказују. На крају, донео је и један пример из србске Босне, у којој је службовао као јеромонах, да би своју тврдњу поткрепио оним што истински знамо: - за Србе је пост пут ка Царству Божјем и знак завета са Христом:

>>Пост и молитва су крила која уздижу верујућег до Царства небеског. „Пост доводи душу до пола пута спасења, молитва је доводи до рајских врата, а МИЛОСТИЊА отвара та врата...“ каже Владика Николај.

То су наши стари веома добро знали па су се поста веома строго придржавали.

Овде ћемо навести само неколико примера из дана борбе за ослобођење Нације од петвековног робовања Турцима. Да се подсетимо како су ти витезови рачунали на помоћ Божију и држали Његове заповести, па и заповест о посту.

„Смртно рањеног на Делиграду 1808. Жику капетана, још живог донесу у манастир Св. Романа, где је умро на сам Васкрс 1808. и код цркве је укопан. На Велику суботу, онако у мукама, заиште да се напије млека. На то му кажу да је пост, а он одговори:

- Не треба! Не треба!...”

И историчар Милићевић закључује. „Жикин је век био кратак; његова су уживања била толико смерна, да ни гутљај млека није хтео узети у уста у посту; али ће се његово име помињати докле се год буде помињао Делиград, та докле буде Срба на свету! Децо српска, сећајте се Жике, његова рада и његове смрти...”

Прота Никола Смиљанић, легендарни јунак „из Китога, луга зеленога“, у божићне посте оде с Ђуком Стојићевићем у манастир Каону цркви.

Међутим, он и Штитарац мрзели су се, и гледали да досаде један другоме; нарочито се тврди за Штитарца да је желео Смиљанићу живот прекратити.

Пошто се из Каоне врати, Смиљанићу се веома смучи, и он, доказујући да је по Штитарчевој наредби отрован, заиште да пије крви од патке. Браћа му напомену да је сада пост, и да је срамота њему, као проти, мрсити у те дане! Смиљанић се поклони сили веровања; не хтеде пити крви пачије, и умре. Ђука, пак, пијући пачију крв, оздравио је...".

„Бавећи се у Мачви у време рђаво -Велики пост - нисмо имали хлеба, но смо гладовали. Међутим, пошла једна лађа босанска с воћем. Овде наши ударе на њу; Бошљаци побегну у Немачку, а наши их и тамо похватају и побију, и претерају лађу с јабукама и крушкама такушама и седамнаест вучија пекмеза. Тако доћемо на чардак према Митровици. Овде наложимо ватру и узмемо да ручамо. Но, какав је овде био ручак: загризи суву крушку па умочи у пекмез...", каже прота Матеја у „Мемоарима“.

„Пред пролеће 1778. у Вртишту у Космају био је велики збег житеља Неменикућа, Рогаче и Кораћице.

Глад је и ту била велика. Већ су се људи били почели побољевати од глади. Богме су неки и умирали. Бејаше часни пост; могло се имати мрса, али људи неће да се омрсе. Поп Јован тада објави свему збегу да, у таквој невољи, није грех мрсити. Зато нека кољу стоку, и нека се месом прирањују. Аколи ко, не хотећи се омрсити, умре од гладп, поп рекне да такога неће опевати! Тек тада су се људи мало опоравили док није стигао церемуж и још неко зеље, које се је могло јести.“

„Кад су Турци навалили на Јадар и Рађевину, 1806. године, српски устаници пошаљу у Лешницу међу Турке једног свог човека, који је знао турски говорити, да уходи непријатеља и сазна његове намере. Ухода се обуче у турско одело и неколико дана је провео међу Турцима као „Турчин“. Касније је признао да му је најтеже било што није могао да пости (јер је био Петров пост) да не би Турци опазили да је хришћанин.“

Сакупљајући војску против Турака, прота Матија Ненадовић наиђе

на отпор појединих људи, који нису знали „на што ће то изаћи“, па су се плашили да се прикључе устаницима. Међутим, Ђорђе Крстивојевић, кмет из Забрдице, каже кнезу Пеји: „Чујеш, кнеже Пејо! Да овај прота рекне: Ђорђе, једи месо у петак и среду - ја ћу јести, а камоли нећу Турке тући. „То само напомињем“, вели прота Матија, „да видите колико су онда Срби постове уважавали“.

***

Треће недеље часног поста, као јеромонах наиђем у село Кутању код Доњег Вакуфа, у Босни.

Свратим у кућу неке побожне жене Фиме Видовић. Поред њених кућана затекох и двоје деце од две и пет година.

Пошто се у то безбожничко време није могло нигде набавити иконица или крстића, нити ма какав други црквени сувенир, свратим у сеоску продавницу те купим бомбоне - карамеле, других слаткиша нисам могао наћи у тој скромној сеоској продавничници што бих могао дати деци коју успут сретнем.

Извадим, дакле, по неколико тих бомбона и понудим ово двоје деце. Они се нећкају. Помислих да се стиде и покушах да им то на силу стрпам у руке, док она мала повика: „Постимо ми, оче!“

Мени би врло непријатно. Помислих, деца имају право. Зар ја као монах да их уз пост нудим карамелама. Ја то нисам за време поста јео, али сам сматрао да Бог неће то деци узети за грех.

Пошто нисам имао ништа друго да им дам, пружим им по сто динара. Они једва и то примише и одоше.

Убрзо затим уђе једна жена и води њих двоје. Показа оне новчанице и упита: „Да ли Ви, оче, нисте ово дали мојој деци?“ Кад одговорих потврдно она се насмеја и рече: „Донели они мени ово и питају: Да ли ово није мрсно?“

Од тада никад више не дајем деци бомбоне за време поста.<< Тако каже владика Лаврентије.

Ако све ово знамо (а зна свако ко хоће да зна), зар да се чудимо србској изреци из Босне: „Од воље ти, ко шокцу пост.“ (Чини шта хоћеш!) Јер, „шокци“ (римокатолици) посту нису приступали са страхопоштовањем православних хришћана. И зар да се чудимо Светом

авви Јустину, који је, свим силама свог бића, био против помодних прича о „ублажавању“ постова да би се угодило људској слабости? О томе је он писао епископу шабачко-ваљевском Јовану, синовцу Св. владике Николаја, 1968. године:

>> 1) Када је Господ хтео да скрати Своје Свето Еванђеље, он га је свео на две свете врлине: молитву и пост: „Овај се род изгони само молитвом и постом" (Мт 17,21). Зато су ове свете врлине неопходне за спасење сваког човека.

2) У овом, као и у свима проблемима Православне Цркве, Богочовек је једино и врховно мерило. Сам је постио 40 дана. и тако Себе поставио као темељ еванђелског, богочовечанског, православног поста.

3) Свети Христоносни Апостоли, та Духом Светим обогочовечена савест Цркве, својим личним постом продужили су и озаконили Спаситељев богочовечански пост са свима његовим богочовечанским одликама и строгостима.

4) Такав апостолски богочовечански пост, Свети Оци и Свети Васељенски Сабори, вођени и руковођени Духом Светим: „Нађе за добро Дух Свети и ми" (Дап.15,28) — прво,и увек прво Дух Свети, па онда ми људи - свестрано су озаконили. И то озаконили неизменљиво и на сва времена.

5) Нема Светитеља који није био испосник. То је вечно мерило за православне. Наш народ је богомудро аскете назвао испосницима. Јер пост и молитва су руководне свете врлине у свих аскета. Тако од Дела Апостолских, па кроз сва дела свих Светитеља православних.

6) „Житија Светих“ најречитије и најубедљивије сведоче: да су сви Свети, од првог до последњег, испосници. Изузетак чине само извесни Мученици. И још „ЖитијаСветих" непорециво показују и доказују да је богочовечански пост света етичка догма Православне Цркве, која се не може и не сме „реформисати". Учини ли се то, она престаје бити спасоносна.

7) Еванђеље о богочовечанском посту не сме се мењати, као ни Еванђеље Спасово уопште. Ко „друкчије Еванђеље" објављује, макар био и Анђео, пада под страшну анатему Апостолску: „проклет да буде!" (Гал.1,8-0). Под ту анатему су пали, и падају, разни јеретици, па и

римокатоличка, латинска јерес. Шта је у јереси латинској остало од еванђелског богочовечанског поста? Скоро ништа. Јер недавно је Други Ватикански Концил донео „непогрешиву“ одлуку: да је само Велики Петак постан дан у години.

8) Ако се богочовечански камен поста извуче из здања Цркве, онда се, - идући светим путем свете логике Светог Дамаскина-, може због тога срушити и сво здање Цркве.

9) Бог је и дошао на земљу, и као Богочовек Црквом остао у земаљском свету: да човека излечи, обнови, усаврши, обожи Богом: да време прилагоди вечности кроз богочовечност; да земљу излечи и освети небом. Апостолски је, еванђелски је, православно је, светоотачки је: не прилагођавати се приликама незнабожачке културе, каква је у суштини европска, него дух времена, по наређењу Светог Еванђеља, прилагодити духу вечности, духу богочовечности (ср. Рм.12,2).

10) Људску природу нико боље не познаје од Свстих Отаца. Они су је измерили од дна до врха, и својим, благодатним подвизима изучили је у свима њеним димензијама, и богомудро одредили колико и како да пости. У савременим пак, такознаним научним антропологијама, и нема правог човека, већ свуда и у свему сам псевдочовек. Међутим, Свети Оци кроз своје свето искуство Богочовеком знају шта је у човеку, и шта му све треба за живот и у овом и у оном свету (ср. Јн. 2, 25; 1 Кор. 2, 4-46).

11) Зато што се ђаволи и сва ђавоља сила и нечистота изгони из људи једино молитвом и постом, молитва и пост су постали главна мета напада свих антихришћанских теорија и подухвата. Под утицајем незнабожачке културе европске, богочовечански пост је потпуно одбачен у Европи, и Европа се распада у својим антихришћанским подвизима. Крај свему томе може бити само један: плач и шкргут зуба.

12) Апокалиптички је страшилно и језиво да се проблем поста, одавно решен у Православној Цркви за сва времена, уопште поставља на међуправославним конференцијама.

Опрости, драги Владико, све ово напред је фрагментарно и скицно. Ти празнине допуни својом светоотачком вером и богомудрошћу. Само нека нас Благи Господ обаспе великом милошћу: да нам у свему што о

Цркви говоримо, светоотачко смиреноумље буде вођ и руковођ.<<

Зато је у Срба Свето Причешће увек било дочекано постом тела и душе и молитвом. Тај пут одавно је пропућен, благословен и благодатан. Други, још неиспитани и непроверени, путеви налазе се свуда. Али, колико је саветно њима ићи?

О СВЕТОМ ПРИЧЕШЋУ И ПОКАЈАЊУ

Сваки православни хришћанин зна да је припрема за Причешће нешто што се одвија у нормалним околностима. Човек се може причестити и без поста и телесног подвига - сетимо се Свете Марије Египатске. Али, то су ванредне околности. А обичан, свакодневни живот, тражи, кроз пост и исповеет, буђење из греховног сна и малограђанске баналности. Љубав Божја је бескрајно већа од наших припрема, али највећа припрема, покајање, је свима неопходна. А какво покајање чак и убицу удостојава причешћа, казује нам исповедник сибирских робијаша, архимандрит Спиридон, у својој књизи „Христос у руским тамницама“:

„С тим сам се човеком срео у следећим околностима. У једној од тамница Њорчинске робијашнице избила је побуна међу затвореницима. Затвореници су се поделили међу собом на два табора и врло се свирепо сукобили. Био сам одређен да брзо одем у робијашницу, управо у ту тамницу. Тако сам и урадио. Затвор је био опкољен војницима. Затвореници, подељени на две стране, стајали су у дворишту затвора. Када сам ушао у двориште и обратио се затвореницима, део њих, окружише ме, са пажњом почеше да слушају моју проповед. Када видех да су дошли у стање ганутости, позвах и другу групу затвореника, која је била непријатељски расположена према првој, да и они послушају реч Божију, те да међу собом прекирате свако непријатељство и да се помире. На то ми вођа друге групе, Сахалинац, узврати грозном руском псовком и припрети песницом. А ја тада сиђох са места са којег сам проповедао и пођох право према њему, и са свим својим свештеничким

одјејанијем припадох к његовим ногама и тако клечећи пред њих рекох му: Сине мој, мили! на коленима клечим пред тобом и молим те, послушај ме, испуни моју сузну молбу, измени свој живот, постани други човек! О, кад би овог часа, овог трена, видела тебе твоја мила мајка, да клечим пред тобом на коленима, и она би пала на колена; а ако је већ умрла она би се од страшне жалости за твојом душом неколико пута преврнула у гробу!

Тако умоливши затвореника, ја постигох свој циљ и он ме лодиже на колена те нас двојица, праћени многима који су стајали крај њега, кренусмо ка месту са којег сам им свима почео да проповедам. После проповеди тај исти затвореник сам ми даде чврсту затвореничку реч да више неће бити вођа ни у каквој побуни.

После света, исте вечери пошто одржасмо опело за неколико затвореника, започесмо свеноћно богослужење. За време службе још два пута проповедах. По свршетку богослужења затвореници су пожелели да се исповеде и да се на сутрашњи дан причесте Светим тајнама. И онај затвореник пожели исто. Идућег дана у - девет часова ујутру уђох у цркву, кад, гле, баш сретох Сахалинца. Он, угледавши ме, приђе ми и прошапута: баћушка, ја не могу да се исповедим и да се причестим, стидим се од затвореника. Брате мој, мили, послушај ме данас као што си ме послушао јуче. Зашто мењаш Христа за лажни страх? Послушај ме, радости моја, исповеди се и причести се. Он обори очи и некако нехотично одговори: Испунићу вашу молбу, ја се тридесет и седам година нисам исповедио. Још од гимназијских дана када сам се и последњи пут причестио. Истог часа сам га повео у олтар и тамо га исповедио. Исповест је била потресна.

Треба још рећи да је тај затвореник добио више образовање, да је први пут допао затвора потпуно без кривице, где је провео три месеца и одакле је изашао тако озлобљен да за њега више није постојало више ништа свето. Раније је био послан на Сахалин због убиства. После неког времена побегао је оданде. Седам или осам пут је бежао из затвора. Сви су ти бегови били људском крвљу заливени. Није штедео ни старе ни младе. У многим је затворима био „Иван Грозни“, тј. затворски цар. Њему су се беспоговорно покоравали сзи затвореници у затворима где

се налазио. На Сахалину је својом сопственом руком задавио многе затворенике као муве. Сви су га се бојали и поштовали су га као свога неограниченог владара. Уједном сахалинском затвору он је лично изрекао смртну пресуду шесторици затвореника који су у тачно одређени час извршили самоубиство. Када сам, после њега исповедио општом исповешћу још неколико затвореника (који се синоћ нису јавили на исповест, а које сам познавао од раније из многобројних исповести) почео сам да служим Свету Литургију. После читања Светог Еванђеља држао сам проповед о свепраштајућој љубави Христовој према грешницима који се кају. После причасна, кад изађох са чашом Господњом, на Дверима одржах десетоминутну проповед. Почех да причешћујем затворенике, на ред дође и онај Сахалинац. Он отвори уста и кад сам му у њих ставио кашичицу са Светим даровима он се на једном зањиха, очи му се испунише сузама, и истога часа потресе се свим својим бићем. Само што се удаљио од Чаше Христове и погледао на икону Спаситеља, он подиже у ваздух своје циновске руке и громко, да сви чују, повика: Христе! Христе! Зар си ми опростио? О, Боже! зар си мени, таквом страшном убици и разбојнику опростио? Па ја сам као грчки сунђер сав натопљен људском крвљу, ја сам стотине невиних душа погубио. Колико сам пута пустошио цркве! О, Господе! И Ти си ми опростио?! О милосрдни Господе! Ја сам силовао своју мајку, сестру, децу, ја сам се предавао скотолоштву! О, ко се са мном може поредити са гресима - и Ти, и Ти си Господе мени опростио?! Чујеш ли, Господе, па ја сам читав свој живот хулио на Тебе, проклињао Те, и Ти си, Христе, мени све, баш све опростио? О колика је Твоја љубав према мени, Господе! Ја не могу поднети, нећу је моћи поднети, ја нећу данашњи дан преживети. Умрећу, она ће ме погубити!

Први оваквој небивалој сцени ја нисам могао даље да причешћујем, ушао сам у олтар и тамо, наслонивши главу на Свету Трпезу, горко заплаках. Затвореници почеше тако да ридају и јецају, да ми се учинило да се читав храм потреса плачем који се претворио у неподношљиви хук што је раздирао свако срце. Тамо су стајали неки часни богомољци, и од њих је неколико пало у занос.

Служба се завршила, и ја чух у дворишту некакво чудно комешање.

Када приђох прозору имао сам шта да видим. Онај исти Сахалинац је на коленима пузио пред другим затвореницима и молио их за опроштај. Око њега се окупило мноштво затвореника тако да је читаво двориште изгледало као нека густа жива маса људи који су се, као ласте око свога гнезда, тискали око клечећега. Неки су га љубили, други, и сами заражени његовим покајањем, кајали се за своје грехе и проклињали свој преступнички живот, а неки су пак, подизали с.чоје очи ка небесима и молили Бога да им опрости грехе.

Док бејаш на ручку код начелника робијашнице овај се затвореник јави начелнику и замоли за дозволу да неко време проведе сам у самици. После ми је писао многа писма, а у последњем је написао да ће, чим оконча робију, отићи у Валаамску обитељ (у манастир)."

Литература

1. Св. Јован Кронштатски: Велики пост, Светосавска књижевна задруга, Београд 1994.

2. Св. Теофан Затворник: Пут ка спасењу, Светигора, Цетиње 1996.

3. Архимандрит Спиридон: Христос у руским тамницама, НеаНика, Београд 2005.

4. Архимандрит Јован (Радосављевић): Живот и страдање Жиче и Студенице под окупатором (1938-1945), Манастир Хиландар 1993.

5. Законоправило Св. Саве (превео Миодраг М. Петровић), Манастир Жича 2004.

6. Архимандрит Јустин Поповић: Тумачење I и II посланице Коринћанима Св. ап. Павла, Манастир Ћелије, Београд 1983.

САДРЖАЈ

Припрема за Свето Причешће или увид у своју беду
Ово треба чинити и оно не остављати
Руски и румунски филокалејски покрет и Св. Тајна Причешћа
Св. Јован Кронштатски и припрема за Свето Причешће
Пост и причешће по Светом Јустину Ћелијском
Руско православље и причесна пракса данас
Учестало причешћивање: западно искуство
Пост Суботом?
Срби и пост
О Св. Причешћу и покајању

Издавачка кућа "Лио" већ годинама објављује књиге православног публицисте Владимира Димитријевића.
Проверите зашто!

Оклеветани светац / Владика Николај и србофобија

Ако сте хтели да на једном месту нађете одговор на све клевете на рачун Николаја Велимировића, новог свеца Србске Православне Цркве, ово је књига за Вас. Да ли је Свети Николај Жички био: антиевропејац, антисемита, хитлерофил, пронациста, мрзитељ културе, средњовековни мрачњак, итд, итсл? Читајте одговоре Мирку Торђевићу, Јовану Бајфорду, Предрагу Илићу и многим, многим другима. Клеветање Светог Николаја Србског је клеветање Србије. Проверити зашто нападају и Србију и Николаја!

Јагње и змија / Православље и неогностичка психологија

Да ли се православно Хришћанство може спојити са:

- Фројдом и психоанализом?
- Јунгом и аналитичком психологијом?
- Софијанством - учењем о "женском начелу" Божанства?
- Масонском верзијом Хришћанства?

Да ли су Православна Црква и римокатолицизам једно? Каква је разлика између православне и римокатоличке светости? Могу ли се свецима подједнако сматрати и Серафим Саровски и Фрања Асишки?

На ова и друга питања, постављена у делу др Владете Јеротића, одговара ова књига.

Пут у Нигдину / Рок музика и доба нихилизма

Ово није прича САМО о рок музици. То је прича о добу у коме живимо, добу "атомске технике и прашумске етике" (отац Јустин Поповић), у коме "ако нема Бога, све је дозвољено" (Ф. М. Достојевски). Дакле, то је прича о нихилизму, чијим смо отровом ("нихилином", вели Ниче) сви, више или мање, отровани. Сазнаћете више о: деловању музике на човека, културној револуцији од XVIII века наомамо, претечама рок уметности, "Битлсима" и "Стоунсима" као

идеолозима Њу Ејдса, "Дорсима" као психопобуњеницима, опијуму који је религија за народ, сатанизму и музици (од Шандора Ла Веја до Мерилин Менсона), Лујзи Чиконе, антимадони, смрти од рока... Књига за оне који желе да буду различити...

Хлеб небески и чаша живота / Владика Николај и Отац Јустин о Светој Литургији и Причешћу

Шта су два највећа србска свеца XX века писала и говорила о Тајни над тајнама? Какви се путеви отварају пред човеком кад почне да живи силом Тела и Крви Христове? Како се припремити за Свето причешће? Шта је отац Јустин говорио о старом и новом календару, посту, реформама богослужења, свештеничкој служби? Књига о србском литургијском Предању!

Обнова или обмана?/Литургијска реформа и криза римокатолицизма

Прва књига на србском језику која се бави кризом римокатолицизма насталом после II ватиканског концила, на коме је одлучено да буде спроведена литургијска реформа. Аргументовано и одлучно, књига указује на све опасности које настају кад се традиционално богослужење замени модерничким. Какве то везе има са нама? Могу ли православни из тога извући поуку? Зашто се не сме журити ако се хоће очување Предања? Зашто је садашњи папа, Бенедикт XVI, дозволио употребу старе, неререформисане мисе?

Света Литургија и тајна Очинства / Трпеза Господња кроз векове и данас

Ево књиге која се бави православном Светом Литургијом говорећи о њеним свештенослужитељима и тумачима: Светом Јовану Златоусту, Светом Дионисију Ареопажиту, Светом Сави Србском, Преподобном Никодиму Агиориту и свештенику - писцу Виргиљу Георгију. Литургија је Небо на земљи, у којој се под видом хлеба и вина, примају Тело и Крв самога Христа. Основни пут православног хришћанина: очишћење - просветљење - обожење изложен је у овој књизи подробно и поуздано.

Евроунијаћење/Православље и папизам на крају историје

Ко су потписници споразума из Србске Цркве у Равени којим се папи признаје примат и власт над свим црквама? Ко их све у томе подржава из власти, медија, клира, народа, „невладиних организација“? Колико се и да ли се Срби сећају своје историје и прошлости која је крвљу исписана после сваке „љубави“ Ватикана? Став Ватикана и „браће“ Хрвата о Србима и „независном“ Косову... Наш одговор на то!

Дођи и види/ Иконостас и светиња олтара у православном Предању

У многим епархијама се уклања Иконостас као „препрека“ да народ учествује и види Свете Тајне. Каква је историја иконостаса, од када је ту где јесте и шта представља. Ко је од хришћана имао иконостас, а ко није? Ко су заговорници уклањања иконостаса из Цркве? Да ли иконостас, као што каже аутор, „скрива откривајући“ и „открива скривајући“ Свете Тајне?

Писма о литургијској обнови

На једном месту текстови „литургијских реформатора“ и одговор Владимира Димитријевића на њих. Шта је заиста „старо“ и „ранохришћанско“, а шта је православно и Предањско? Како су Свети Оци служили, и шта су говорили о Светој Литургији. Ко ме одговара уношење тзв. „обнове“ Литургије у Србску Православну Цркву? И хоћемо ли сачувати Литургију коју су служили и Свети Сава и Свети Василије Острошки и Свети Николај Жички...

